

**DIYARBAKIR İLİ
LİSANSLI DEPOCULUK
FİZİBİLİTE RAPORU**

DIYARBAKIR İLİ
LİSANSLI DEPOCULUK
FİZİBİLİTE RAPORU

İŞTİRAKÇİ KURUM VE KURULUŞLAR

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

DİCLE ÜNİVERSİTESİ ZİRAAT FAKÜLTESİ

TOPRAK MAHSÜLLERİ OFİSİ DİYARBAKIR ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ

Çalışma Grubu Ekibi

Ebubekir BAL

Dr. İlhan KARAKOYUN

Yrd. Doç.Dr. Remzi EKİNCİ

Dr. Hasan MARAL

Gökhan ÇELİKER

Hanifi EREN

ÖNSÖZ

Depolamaya uygun nitelikteki standardize edilebilen temel ve işlenmiş tarım ürünlerinin standartlarının belirlenerek emniyetli ve sağlıklı koşullarda lisanslı depo işletmelerine ait depolar- da depolanmasını ve bu ürünlerin ticaretinin yine bu işletmeler tarafından düzenlenen ürün senetleri vasıtasıyla yapılmasını amaçlayan 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Ka- nunu 17/02/2005 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Lisanslı depoculuk faaliyetleri sayesinde; hasat dönemlerindeki arz yığılmaları nedeniyle olu- şan fiyat düşüşleri önlenmekte, piyasayı bozucu müdahalelerin önüne geçilmekte, ürünlerde kalite standartları yakalanmakta, üreticilerin ürün senetleri sayesinde krediye ulaşım olanak- ları artmakta ve tarım ürünleri ticareti kayıt altına alınmaktadır.

Diyarbakır ili tarım alanlarının yaklaşık %75’inde hububat üretimi yapılmaktadır. GAP Eylem Planı’nın getirdiği ivme ile birlikte Diyarbakır ili tarımsal ürünler açısından daha rekabetçi ve verimli bir yapıya dönüşecektir. Diyarbakır ili, GAP toplam sulama alanı hedefi içinde Şanlı- urfa ilinden sonra, % 25’lik payla ikinci sırada gelmektedir. GAP ile hedeflenen alanların sula- maya açılması neticesinde sulanan alanlar yaklaşık 4 kat civarında artış gösterecektir. Sulama yatırımlarının tamamlanması ile birlikte ürün çeşitliliğinin artması ve üç kata kadar verim artışının gerçekleşmesi beklenmektedir. Hububat, sulama yatırımları sonucu üretimi en çok artacak ürün grubu olacaktır.

İlimizde kamu ve özel sektör eliyle depolama yatırımları yapılmasına rağmen mevcut kapasite ihtiyaca cevap verememektedir. Sulama yatırımları neticesinde üretilen ürün miktarının art- ması ile birlikte depolama anlamında ciddi bir açık oluşacaktır. Diyarbakır Ticaret Borsası’nın öncülüğünde başlatılan bu çalışma Lisanslı Depoculuk faaliyetleri açısından ilimizde bir ilk olması ve 100 bin tonluk kapasite ile depolama ihtiyacının önemli bir kısmını gidermeyi hedef- lemesi nedeniyle büyük önem taşımaktadır.

Buğdayın evcilleştirildiği, ilk tarımsal faaliyetin yapıldığı, Bereketli Hilal’in güzide şehri ve bir çok bitkinin gen merkezi olan ilimizin tarımsal alanda söz sahibi olabilmesi için bu tarz çalış- malara ağırlık veriliyor olması bizim açımızdan çok sevindiricidir.

Diyarbakır Ticaret Borsası, Karacadağ Kalkınma Ajansı ve Dicle Üniversitesi Ziraat Fakülte- si’nin işbirliği içerisinde yapılan bu çalışmanın ilimize faydalı olmasını temenni ediyor çalış- mada emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

Hüseyin AKSOY
Diyarbakır Valisi

SUNUŞ

Ülkemizde ve bölgemizde tarım sektörü, milli gelir ve istihdamdan almış olduğu pay dolayısı ile büyük önem arz etmektedir. Borsacılık açısından tarım sektöründe verimliliğin ve kalitenin arttırılması ve buna bağlı olarak ürünün doğru fiyat bularak rekabet edilebilirliğinin sağlanması büyük öneme sahiptir.

Gelişmiş ülkelerde ürün borsalarının yaklaşık 150 yıllık tarihi mevcuttur. Bu borsalar spot işlemler yapan borsalardan günümüzde vadeli işlem araçlarının işlem gördüğü borsalara dönüşmüştür. Chicago ve Kansas borsası gibi dünyanın önde gelen tarım ürünleri borsalarında işlemler elektronik ortamda gerçekleştirilmektedir. Dünya çapındaki büyük firmalar tarım alanında büyük ölçekli yatırımlar yaparak lisanslı depo ağı oluşturmakta, ürün ticareti ve pazarlamasında hakim rol oynamaktadır.

Lisanslı Depoculuk Sistemi, tarım ürünlerine dayalı ticareti kolaylaştıran, pazar alanını genişleten, ürün piyasalarının gelişmesine ve bu piyasalarda fiyat istikrarına katkı sağlayan, sanayicinin üretim için ihtiyaç duyduğu hammaddeyi tedarik etmesini kolaylaştıran önemli bir kurumsal altyapıdır.

Ülkemizde lisanslı depoculuk 1982 yılında yürürlüğe giren 2699 sayılı Umumi Mağazalar Kanunu ile ilk olarak gündeme gelmiştir. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin yapmış olduğu çalışmalar neticesinde 17 Şubat 2005 tarihinde 5300 sayılı "Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu" kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Lisanslı depolar 5300 sayılı Kanun ve ilgili yönetmeliklerde belirlenen esaslara göre günümüzde kurulmakta ve işletilmekte olup Ülke genelinde bir çok depo işletmesi Gümrük ve Ticaret Bakanlığından kuruluş izni almaya başlamıştır.

Bu sistemin yaygınlaşması ile borsada işlem göre ürünlerin ticareti kayıt altına alınabilecek ve daha etkin bir rekabet ortamı oluşacak ayrıca dönemsel arz fazlalığı nedeniyle oluşan fiyat düşüşleri önlenecektir. Ticaretin, standartları belirlenmiş ürünler üzerinden yapılması, kaliteli üretim ve güvenli piyasaların oluşturulması, ticaretin kayıt altına alınması, ürünlerin sağlıklı ve hijyenik koşullarda muhafaza edilmesi ve kolay pazarlanması yine ürünlerin fiziki numune gösterilmesi ve teslimine gerek olmaksızın elektronik ürün senetleri ile ticaretinin yapılması açısından Lisanslı Depoculuk faaliyetleri büyük önem arz etmektedir.

Bu yaklaşımla Diyarbakır Ticaret Borsası olarak ilimizde 100.000 ton kapasiteli hububat ürünleri lisanslı depo kurulması çalışmalarına başlanmıştır ve konu ile ilgili olarak sektördeki paydaşların da yararlanabileceği fizibilite raporumuz Karacadağ Kalkınma Ajansı ve Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanlığı ile birlikte hazırlanmıştır.

Karacadağ Kalkınma Ajansımızın Genel Sekreteri Dr. İlhan KARAKOYUN ve Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Bekir BÜKÜM ile çalışma ekibindeki değerli arkadaşlarıma teşekkür eder, sektör içinde yer alan kamu ve özel sektör camiası ile tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

Ebubekir BAL

TOBB Yön. Kurulu Üyesi

Diyarbakır Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

DİYARBAKIR İLİ VE TARIMSAL POTANSİYELİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	1
---	---

İKİNCİ BÖLÜM

LİSANSLI DEPOCULUK	13
2.1. Lisanslı Depoculuk Hedefleri	13
2.2. Lisanslı Depoculukta Dünyadaki Durum	16
2.3. Lisanslı Depoculukta Ülkemizdeki Durum	17
2.4. Diyarbakır İli Depolama Kapasitesi	20
2.5. Lisanslı Depo Sisteminin Aktörleri	20
2.6. Lisanslı Depoculuk İş Akışı	21
2.7. Ürün İhtisas Borsaları	24
2.8. Lisanslı Depo Şirketinin Kuruluşu ve Faaliyete Geçişi	26
2.9. Lisanslı Depoculuk Çalışmaları/Faaliyetleri	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİYARBAKIR İLİ SANAYİ SEKTÖRÜ MEVCUT DURUMU	30
3.1. Kurulacak Tesisin Kuruluş Yeri	30
3.2. Kurulacak Tesisin Kapasite Durumu	30
3.3. Maliyetin Teknik İncelemesi	31
3.3.1. İşletme Yatırım Giderleri	31
3.3.2. İşletme Gelirleri	39
3.3.3. İşletme Giderleri	42
3.4. Yatırım Uygulama Planı	51

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SAHA ÇALIŞMALARI	53
4.1. İş Kümesi Analizi	53
4.1.1. Faktör Şartları	54
4.1.2. Firma Stratejileri ve Rekabet	55
4.1.3. İlgili ve Destek Sektörler	58
4.1.4. Kamu Kurumları ve İş Birliği Yapılan Kurumlar	59
4.2. İhtiyaç Analizi	59
4.3. Piyasa Analizi	62
4.4. Sistemik Analiz	63

BEŞİNCİ BÖLÜM

LİSANSLI DEPOCULUK İŞ KÜMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	64
5.1. Yöntem	64
5.1.1. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme	64
5.1.2. Veri Toplama Aracı	64
5.1.3. Verilerin Analizi	64
5.2. Bulgular	65
5.2.1. İşletmeler ile İlgili Frekans Bulguları	65
5.2.2. İşletmelerin Rekabet Elması'nın altı parametresi ile İlgili Bulgular	80
DEĞERLENDİRME	98
EKLER	101
KAYNAKLAR	107

TABLolar LİSTESİ

- Tablo 1.1. Diyarbakır İli Uzun Yıllar İklim Parametrelerine İlişkin Değişim
- Tablo 1.2. Diyarbakır İline İlişkin Temel Göstergeler
- Tablo 1.3. Türkiye'nin Buğday, Arpa Ve Mısır Üretim Alanı, Üretim, Verim ve TMO Alım Değerleri
- Tablo 1.4. Diyarbakır İli İlçelerinin Tarım Alanları Dağılımı
- Tablo 1.4. Diyarbakır İli Tarım Alanlarının Sulama Durumu
- Tablo 1.5. Diyarbakır İli Başlıca Tarım Ürünlerinin Ekim Alanı ve Üretim Değerleri
- Tablo 1.6. Diyarbakır İli Sınırları Dahilindeki Akarsularına İlişkin Veriler
- Tablo 1.7. Diyarbakır İlindeki Mevcut Sulama Göletleri
- Tablo 1.8. Diyarbakır İli Yer Altı Suyu Potansiyeli
- Tablo 2.1. 2013 Yılı İtibari ile Lisanslı Depoculuk Başvuru ve Lisans Durumu Verileri
- Tablo 2.2. Ürünlere Göre Mevcut ve Potansiyel Lisanslı Depo Kapasiteleri
(Temmuz 2013 itibari ile)
- Tablo 2.3. Ürünlere Göre Mevcut ve Potansiyel Toplam Lisanslı Depo Kapasiteleri
(Temmuz 2013 itibari ile)
- Tablo 2.4. Diyarbakır İli Sınırları Dahilindeki TMO ait Depo Kapasiteleri
- Tablo 3.1. Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk Yapım İşi Maliyet Kalemleri
- Tablo 3.2. Makine-Teçhizat İcmal Listesi
- Tablo 3.3. Toplam Yatırım Tutarı ve Finansmanı Tablosu
- Tablo 3.4. Tesis Kurulu Kapasite ve Tahmini Üretim Programı
- Tablo 3.5. Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk Planlanan Satış Gelirleri
- Tablo 3.6. Tam Kapasitede Yıllık İşletme Giderleri
- Tablo 3.7. On Yıllık Üretim Giderleri Projeksiyonu
- Tablo 3.8. On Yıllık Genel Yönetim Giderleri Projeksiyonu
- Tablo 3.9. On Yıllık Amortisman Giderleri Projeksiyonu
- Tablo 3.10. Yıllık Personel Gideri
- Tablo 3.11. On Yıllık İşletme Sermayesi Değişimi Projeksiyonu
- Tablo 3.12. Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk On Yıllık Tahmini Gelir-Gider Projeksiyon Tablosu
- Tablo 3.13. Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk On Yıllık Nakit Akış Projeksiyon Tablosu
- Tablo 3.14. Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk Faaliyetler Uygulama Planı
- Tablo 4.1. İncelenen İşletmelere İlişkin Ticaretinin Yapıldığı Ürünler ve Tahmini Yıllık Alım Büyüklüğü Değerleri
- Tablo 4.2. Faktör Koşul ve Piyasaları

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.1. Diyarbakır İlinin Türkiye Fiziki Haritadaki Yeri
- Şekil 1.2. Diyarbakır İli İlçelerin Haritadaki Yerleri
- Şekil 2.1. Mevcut Lisanslı Depoların İllere Göre Dağılımı
- Şekil 2.2. Kurulan Tüm Şirketlere Lisans Verilmesi Halinde İllere Göre Dağılım
- Şekil 2.3. Lisanslı Depoculuk İş Akış Şeması
- Şekil 2.4. Lisanslı Depo İşleyiş Şeması
- Şekil 2.5. Elektronik Ürün Senedi Ticareti Akışı
- Şekil 3.1a. Düz Tabanlı Çelik Silo
- Şekil 3.1b. Konik Tabanlı Çelik Silo
- Şekil 3.2. Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk İnsan Kaynakları ve Organizasyon Şeması
- Şekil 4.1. Mevcudiyet ve Önem Matrisi
- Şekil 4.1. İncelenen İşletmelere İlişkin Kuruluş Yılları Dağılım Grafiği
- Şekil 4.3. İşletmelerin Hukuki Statülerine Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.4. İlgili Kurum/Kuruluşlardan Elde Edilen Bilgilere Göre İşletmelere İlişkin İşyeri Değerleri Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.5. İşletmelerin Müşterinin Bulunduğu Yerlere Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.6a. İncelenen İşletmelere Depo Varlıkları Durum Değerlerine Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.6b. İncelenen İşletmelere Lisanslı Depoculuk Sistemi Hakkında Bilgilerinin Olma Durum Değerlerine Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.7. İşletmelerin Lisanslı Depo Kurma İstek Yerlerine Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.8. İncelenen İşletmelere İlişkin En Avantajlı Hububat Satma Dönemine Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.9. İşletmelerin Lisanslı Depo Kurulduğu Takdirde Ürünlerini Getirip-Getirmemeleri Durumuna Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.10. İşletmelerin Depolarda Yaşanılan Sorunlara Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.11. İşletmelerin Birlik/Dernek Üyelik Durumuna Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.12a. İncelenen İşletmelere İlişkin Çok Ortaklı Alım/Satım Şirketi Kurulsa Ortak Olmak İstek Durumu Değerlerine Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.1b. İncelenen İşletmelere Kendi Aralarında İşbirliği (Mali-Altyapı Yardımlaşma) Yapma Durum Değerlerine Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.13. İşletmelerin Satılan Ürünlerin Satılma Yerlerine Göre Dağılım Grafiği

- Şekil 4.1.4a. İncelenen İşletmelere İlişkin İşleri İle İlgili Danışman/Uzman/Üniversite/
Kurumlardan Bilgi İhtiyaç Durumu İsteklerine Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.14b. İncelenen İşletmelere İşleri İle İlgili Yeterli Deneyime Sahip Olma
Durumuna Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.15. İncelenen İşletmelere İlişkin Bu Alanda İş Kurma Fikri/Nedeninin Neden
Kaynaklandığına Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.16. İncelenen İşletmelere İlişkin Ticaret/Alımlarda Kullanılan Mali Kaynaklara Göre
Dağılım Grafiği
- Şekil 4.17. İncelenen İşletmelere İlişkin Araç-Gereç Varlıkları Değerlerine Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.18. İncelenen İşletmelere İlişkin Çalışan Personellere Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.19. İncelenen İşletmelere İlişkin Önümüzdeki 5 Yıl İçerisinde Firmayı Geleceğe
Dönük Hedeflerine Göre Dağılım Grafiği
- Şekil 4.20. Mevcudiyet ve Önem Matrisi

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
DTSO	Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası
DOSBM	Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DBSTİM	Diyarbakır Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü
EB	Ekonomi Bakanlığı
EDAM	Ekonomi ve Dış Politikalar Araştırma Merkezi
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GTB	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
İ.Ü.	İstanbul Üniversitesi
KB	Kalkınma Bakanlığı
KSS	Küçük Sanayi Sitesi
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
OSBÜK	Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

DIYARBAKIR İLİ VE TARIMSAL POTANSİYELİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Diyarbakır ili Türkiye'nin güneydoğusunda, Mezopotamya'nın kuzeyinde yer almaktadır. Malatya, Elazığ, Bingöl, Muş, Siirt, Mardin, Urfa, Batman ve Adıyaman illeriyle çevrelenmiş olan Diyarbakır ili, bölgenin tüm özelliklerini taşır. Diyarbakır ilinin yüzölçümü 15.204 km²'dir.

Şekil 1.1. Diyarbakır İlinin Türkiye Fiziki Haritasındaki Yeri

Diyarbakır ilinde yüzey şekilleri oldukça sadedir. Çevresi yüksekliklerle kuşatılmış, ortası çukur bir havza durumunda olup, geniş Dicle Vadisi oluşturur. Kuzeyden Güneydoğu Toroslar ile çevrilmiştir. Bu dağlar Doğu Anadolu Bölgesi'yle Güneydoğu Anadolu'ya birbirinden ayırır. Diyarbakır havzasının güneybatısında ise Karacadağ yükselir. Urfa-Diyarbakır il sınırı üstündeki bulunan Karacadağ koyu renkli lavların yığılmasıyla oluşmuş, koni biçiminde eski bir volkan kütlesidir. En yüksek noktası 1.957 metredir. Karacadağ'ın lavları, doğu yönünde Dicle Vadisi'ne kadar uzanır.

Diyarbakır'da sert bir kara iklimi egemendir. Gündüz ile gece arasında belirgin sıcaklık farkları yaşanır. Diyarbakır'da sert bir kara ve subtropik yayla iklimi hakimdir. İklimin sertliği ve yağışların azlığı dolayısıyla yazlar kurak ve çok sıcak geçer, ancak kışlar Doğu Anadolu'daki gibi çok sert geçmez, çünkü Güneydoğu Toroslar, kuzeyden gelen soğuk havaların yolunu keser. Kuzeydeki dağların eteğine doğru gidildikçe orografik sebeplerden dolayı yağışlarda artma görülür. Diyarbakır ilinin uzun yıllar iklim parametrelerine ilişkin değişimi Tablo 1.1'de verilmiştir.

Tablo 1.1. Diyarbakır İli Uzun Yıllar İklim Parametrelerine İlişkin Değişim

DIYARBAKIR	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Uzun Yıllar İçinde Gerçekleşen Ortalama Değerler (1954 - 2013)												
Ortalama Sıcaklık (°C)	1.8	3.6	8.5	13.8	19.3	26.3	31.2	30.3	24.8	17.2	9.3	3.9
Ortalama En Yüksek Sıcaklık (°C)	6.8	9.1	14.5	20.3	26.5	33.7	38.5	38.1	33.3	25.4	16.2	9.1
Ortalama En Düşük Sıcaklık (°C)	-2.3	-1.1	2.7	7.2	11.3	17	21.8	21.2	16.1	10.2	4	-0.1
Ortalama Güneşlenme Süresi (saat)	3.9	4.8	5.7	7	9.5	12.1	12.4	11.6	9.9	7.4	5.5	3.8
Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	12.4	11.6	11.9	11.7	9	2.9	0.5	0.3	1.1	5.8	8.2	11.6
Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması(kg/m ²)	70.1	66.9	67	68	43.3	8.5	0.5	0.4	3.8	32.3	52.6	72.5
Uzun Yıllar İçinde Gerçekleşen En Yüksek ve En Düşük Değerler (1954 - 2013)												
En Yüksek Sıcaklık (°C)	16.9	21.3	28.3	35.3	38.1	42	45	45.9	42	35.7	27.2	22.5
En Düşük Sıcaklık (°C)	-22.1	-21	-14	-6.1	0.8	6	11	13.8	5.2	-1.2	-8.8	-23.4

Kaynak: MGM 2013.

Tablo 1.1'den, en sıcak ay olan Temmuz ayı sıcaklık ortalaması 31,2 °C, en soğuk ay olan Ocak ayı sıcaklık ortalaması ise 1,8 °C olduğu görülmektedir. 1954-2013 uzun yıllar periyodunda ölçülen en yüksek sıcaklık 45,9 °C; en düşük sıcaklık ise -23,4 °C olarak gerçekleşmiştir. 485,9 milimetre olan yıllık ortalama yağış tutarının ancak yaklaşık % 2'si yaz aylarında düşmekte olup, en fazla yağış Aralık-Nisan periyodunda düşmektedir. Kuzeydeki dağların eteklerine doğru gidildikçe yağışlar da artmaktadır.

Son yıllarda yapılan barajların oluşturduğu yapay göller (Karakaya, Atatürk, Batman, Silvan Barajları) geniş buharlaşma yüzeyleri oluşturmaktadır. Bu nedenle de Diyarbakır Havzası'nın kuru havasının nispi neminde bir artış neden olduğu düşünülmektedir. Ortalama nispi nem, en çok Aralık ve Ocak aylarında (% 77); en düşük ise Temmuz-Ağustos aylarında (% 20) kaydedilmiştir.

Doğal bitki örtüsünü, genellikle otsu bitkilerin ağır bastığı bozkır bitkileri oluşturmaktadır. Bunlar ilkbaharda kısa bir süre içinde yeşerirken, yağışların kesilmesiyle kurumaktadır. Çevredeki dağlar, yer yer meşe ormanlarıyla kaplıdır. Orman bakımından çok yoksul olan Karacadağ'ın Diyarbakır ili içindeki kesimlerinde yer yer meşe topluluklarına rastlanabilmektedir.

Diyarbakır iline ilişkin temel göstergeler Tablo 1.2'de verilmektedir.

Tablo 1.2. Diyarbakır İline İlişkin Temel Göstergeler

Göstergeler	Birim	Yıl	Diyarbakır	Türkiye	Diyarbakır İl Sırası
Toplam Nüfus	Kişi	2012	1.592.167	75.627.384	12
Şehir Nüfusu	Kişi	2012	1.155.258	58.448.431	11
Şehirleşme Oranı	%	2012	72,6	77,3	21
Nüfus Artış Hızı	%0	2012	13,4	12,0	27
Nüfus Yoğunluğu	Kişi/m ²	2012	106	98	21
Net Göç Hızı	%0	2011	-6,48	-	49
Kişi Başına Toplam Elektrik Tüketimi	KVWh	2011	845	2.490	74
İşsizlik Oranı	%	2011	13,8'	7,9'	2'
Kişi Başına GSYH	\$	2001	1313	2.146	54
Kişi Başına Gayri Safi Katma Değer	\$	2008	-	9.384	-
Kişi Başına İthalat	\$	2012	43	3.128	67
Kişi Başına İhracat	\$	2012	125	2.017	59
Kişi Başına Bitkisel Üretim Değeri	TL	2010	971	1.066	51

Kaynak: Demircan 2013

Tablo 1.2'den, 2012 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt sistemi sonuçlarına göre Diyarbakır ilinin nüfusu 1.155.258 kişisi şehirde (% 72,56), 436.909 kişisi kırsalda (% 27,44) olmak üzere toplam 1.592.167 kişi olarak saptandığı görülmektedir. İl nüfus yoğunluğu, 106,6 kişi/km²'dir. Kentleşme oranı % 71'dir. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Bağlar, Kayapınar ve Yenişehir'dir. Diyarbakır'daki ilçe sayısı 17, belediye sayısı 18 ve köy sayısı ise 795'tir. Şehirleşme oranı (% 72,6 ile 21'nci), kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla (1313 \$ ile 54'ncü), Net göç hızı (%0 -6.48 ile 49'ncü), Kişi Başına Toplam Elektrik Tüketimi (845 Kwh ile 74'ncü), Kişi Başına İthalat (43 \$ ile 67'nci), Kişi Başına İhracat (125 \$ ile 59'ncü), Kişi Başına Bitkisel Üretim Değeri (971 TL) bakımından Türkiye ortalamalarının altındadır. Yıllık nüfus artış hızı (%0 13,4 ile 27'nci) ve Nüfus Yoğunluğu (106 kişi/km² ile 21'nci), İşsizlik Oranı (% 13,8 ile 2'nci) Türkiye ortalamalarının üstündedir.

Türkiye yüzölçümünün % 30'u (23,6 milyon hektar) tarım yapılabilir özelliktedir. Tarım alanlarımızın nadas alanları hariç % 66,5'i (15,7 milyon hektar) tarla ziraatına ayrılmıştır. Bu alanın da yaklaşık % 72'sinde (11,3 milyon hektar) hububat ekilmektedir. Hububat ekim alanı içerisinde % 66,7'lik pay ile ilk sırada buğday, % 24,3'lük payla ikinci sırada arpa ve % 5,5'lik payla mısır üçüncü sırada yer almaktadır. Bu ürünleri sırasıyla çavdar, çeltik, yulaf ve tritikale izlemektedir.

Ülkemizde buğday, her bölgede yetiştirilebilmekle birlikte özellikle iç Anadolu Bölgesi'nde ekmeçlik, Güneydoğu Anadolu bölgesinde ise makarnalık buğday yaygın olarak üretilmektedir. Nitekim 2012 yılı

ekmeklik buğday üretiminde % 32,4'lük pay ile ilk sırada iç Anadolu Bölgesi; makarnalık buğday üretiminde ise ilk sırayı Güneydoğu Anadolu Bölgesi % 49,7 ile almaktadır. Türkiye'nin buğday, arpa ve mısır üretim alanı, üretim miktarı, verim ve TMO alım değerleri Tablo 1.3'de verilmiştir.

Tablo 1.3. Türkiye'nin Buğday, Arpa ve Mısır Üretim Alanı, Üretim Miktarı, Verim ve TMO Alım Değerleri

Yıllar	Ekiliş Alanı (ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Da)	TMO Alımı (Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)
BUĞDAY					
2010	8.103.400	19.674.000	244	980.233	5,0
2011	8.096.000	21.800.000	270	823.988	3,8
2012	7.529.639	20.100.000	267	1.634.449	8,1
2013	7.772.600	22.050.000	285	1.985.646	9,0
ARPA					
2010	3.040.000	7.250.000	241	916.526	12,6
2011	2.868.833	7.600.000	266	167.214	2,2
2012	2.748.766	7.100.000	258	0	0,0
2013	2.720.510	7.900.000	291	1.745	0,02
MISIR					
2010	594	4.310.000	726	83.491	1,9
2011	589	4.200.000	713	47.632	1,1
2012	622.609	4.600.000	739	125.962	2,7
2013	659.222	5.900.000	895	1.373.444	23,3

Kaynak: TMO 2013a.

Diyarbakır ilin ekonomisi ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Ayrıca küçük çaplı sanayi, turizm ve ticaret diğer ekonomik faaliyetler arasında yer almaktadır. Son yıllarda sulu tarıma geçiş çalışmalarının hızlanmasıyla yaşanan gelişmeler sonucu tarıma dayalı sanayide hareketlilik yaşanmıştır. Diyarbakır ili ilçelerinin tarım alanları dağılımı ve Türkiye içindeki oranları Tablo 1.4'de verilmiştir.

Şekil 1.2. Diyarbakır İli İlçelerin Haritadaki Yerleri

Tablo 1.4. Diyarbakır İli İlçelerinin Tarım Alanları Dağılımı (ha)

İlçe Adı	Toplam Tarım Alanın %	Toplam Alan (ha)	Ekilen Tarla Alanı (ha)	Nadas Alanı (ha)	Sebze Bahçeleri Alanı (ha)	Meyve Alanı (ha)	Süs Bitkileri Alanı (ha)
Bismil	19.83	118,898.00	115,566.00	2,000.00	1,031.00	301.00	0.00
Sur	14.23	85,303.00	84,489.00	600.00	127.00	87.00	0.00
Silvan	11.65	69,869.00	66,892.00	900.00	624.00	1,453.00	0.00
Ergani	11.29	67,678.00	56,573.00	2,000.00	5,322.00	3,783.00	0.00
Çınar	10.82	64,840.00	56,849.00	4,500.00	2,060.00	1,431.00	0.00
Çermik	4.23	25,334.00	18,598.00	1,250.00	470.00	5,016.00	0.00
Dicle	3.44	20,639.00	15,089.00	2,500.00	375.00	2,675.00	0.00
Yenişehir	3.31	19,864.00	19,465.00	0.00	362.00	37.00	0.00
Kulp	3.17	18,987.00	14,982.00	500.00	1,385.00	2,120.00	0.00
Kayıpınar	3.10	18,573.00	16,617.00	1,000.00	900.00	56.00	0.00
Lice	2.76	16,553.00	10,394.00	2,200.00	366.00	3,593.00	0.00
Bağlar	2.59	15,499.00	14,808.00	300.00	388.00	3.00	0.00
Kocaköy	2.25	13,493.00	12,405.00	770.00	265.00	53.00	0.00
Hazro	2.24	13,441.00	12,170.00	117.00	228.00	926.00	0.00
Hani	2.04	12,220.00	9,876.00	200.00	414.00	1,730.00	0.00
Eğil	1.73	10,349.00	7,682.00	1,000.00	273.00	1,394.00	0.00
Çüngüş	1.33	7,970.00	2,469.00	1,700.00	870.00	2,931.00	0.00
Diyarbakır Toplam	100	599,510.00	534,924.00	21,537.00	15,460.00	27,589.00	0.00
%			89.23	3.59	2.58	4.60	0.00
Türkiye Toplam		23,795,481.20	15,464,452.30	4,286,136.60	827,114.20	3,212,988.60	4,789.50
Diyarbakır İli %	9.21	2.52	3.46	0.50	1.87	0.86	0.00

Kaynak: TÜİK, 2012

Tablo 1.4'den, 534.924,00 hektarı ekilen alan (% 89,23); 21.537,00 hektarı ekilen tarla alanı (% 3,59); 15.460,00 hektarı nadas alanı (% 2,58); 27.589 hektarı sebze bahçeleri alanı (% 4,60) olmak üzere toplam 599.510,00 hektar toplam tarım arazi varlığının olduğu görülmektedir.

Diyarbakır ili toplam tarım alanının % 67,82'i; Bismil, Sur, Silvan, Ergani ve Çınar ilçelerinde olduğu görülmektedir. Bu ilçelere ait toplam ekilen tarla alanı, 380.369,00 ha'dır (Tablo 1.4).

Diyarbakır ili tarım alanlarının sulama durumu Tablo 1.5'de verilmiştir.

Tablo 1.5. Diyarbakır İli Tarım Alanlarının Sulama Durumu

	Diyarbakır (ha)	%
Sulanabilir Arazi	680.964,00	
Etüt Edilen Arazi	640.292,00	
Sulamaya Elverişli Arazi	583.173,00	
Ekonomik Olarak Sulanabilir Arazi	443.925,00	
Planlama aşamasında olan	13.106,00	
Proje yapımı aşamasında olan	363.887,00	58
<i>Batman-Silvan Projesi ve ara depolamaları</i>	240.272,00	
<i>Çermik - Kale Projesi</i>	12.627,00	
<i>Çınar - Dilaver Projesi</i>	3.575,00	
<i>Ergani Barajı</i>	1.675,00	
<i>Kralkızı-Dicle (Pompaj)</i>	52.795,00	
<i>Kralkızı-Dicle (Cazibe)</i>	52.943,00	
İşletmede olan büyük su işlen	26.664,00	6
<i>Batman-Silvan Sağ Sahil Sulaması</i>	7 590,00	
<i>Çınar-Göksu Barajı Sulaması</i>	3 582,00	
<i>Devegeçidi Barajı Sulaması</i>	5 800,00	
<i>Kralkızı Dicle P2 ve P5 Sağ</i>	6 692,00	
<i>Batman Sağ Sahil Sulaması</i>	3 000,00	
İşletmede olan küçük su işleri	1 849,00	0,5

Kaynak: ÇŞİM, 2012

Diyarbakır ili sulanabilir arazi varlığının 680.964,00 hektar, etüt edilen arazi varlığının 640.292,00 hektar, ekonomik olarak sulamaya elverişli arazi varlığının 443.925,00 hektar, planlama aşamasında olan arazi varlığının 13.106,00 hektar, proje yapımı aşamasındaki arazi varlığının 363.887,00 hektar olduğu görülmektedir (Tablo 1.5). Mevcut olarak işletmedeki küçük ve büyük sulama alanlarındaki arazi varlığı 28.513 hektar olup, bu alan, ekonomik olarak sulanabilir arazi varlığının, % 6,42'ni oluşturmaktadır. Planlanan ve proje yapım aşamasındaki alanların sulamaya açılması ile toplam sulanan alanın, 405.506,00 hektar olması beklenmektedir. Bu alan şuan sulamaya açık alanın, 14,22 katını oluşturmaktadır. Başka bir deyiş ile GAP Projesinin Diyarbakır ili sulama alanları yönünden gerçekleşme oranı, % 7,03 olduğu görülmektedir.

Diyarbakır ilinde genel olarak tarım alanlarının dağılışına bakıldığında, yer şekillerin oluşumuna bağlı olarak yüzeydeki düzlükler ve ovalar, yükseklik ve yıllık yağış değerleri itibariyle alt, orta ve üst olmak üzere 3 agro ekolojik alt bölüme ayırmak mümkündür. Alt kuşak ilin güney bölümünü oluşturmakta olup,

genellikle ovalık alandaki geniş tarım alanları içermektedir. Nispeten rakım 650 m. ve yıllık yağış 460 mm dolaylarındadır. Bismil ve Çınar ilçelerine ait köylerin büyük bir bölümü bu kuşakta yer almaktadır. Orta kuşak nispeten rakım 800 m ve yıllık yağış miktarı 750 mm dolaylarında olup, tarım alanlarında eğimlilik durumu alt kuşağa göre artmaktadır. Silvan, Sur, Ergani, Yenişehir, Kocaköy ilçelerine ait bazı köyler bu kuşakta yer almaktadır. Üst kuşak ise dağlık alanı oluşturan, rakım 950 m ve yıllık yağış miktarı 1150 mm dolaylarında olan, tarım alanlarının küçük ve sınırlı olduğu, Ergani, Kocaköy, Eğil, Dicle ilçelerinin bazı köyleri, Lice, Kulp, Çüngüş, Hani, ilçelerine ait köyler bu kuşakta yer almaktadır.

Diyarbakır ilinin çeşitli yerlerinde yürütülen denemelerde alınan toprak örneklerinin analiz sonuçlarına bakılacak olursa, topraklarının organik maddece fakir olmasına karşın K2O miktarının çok yüksek olduğunu göstermektedir. Kireçli sınıfa giren bu toprakların P2O5 muhtevaları az fosforlu olarak sınıflandırılabilir (GAPUTAEM 2008).

Diyarbakır ilinde ekilen tarım ürünleri ağırlıklı olarak buğday, arpa, pamuk, mısır ve kırmızı mercimektir. Bu ürünlerin yıllara göre ekim alan ve üretim değerleri Tablo 1.6'de verilmektedir.

Tablo 1.6. Diyarbakır İli Başlıca Tarım Ürünlerinin Ekim Alanı ve Üretim Değerleri

YILLAR	BUĞDAY		ARPA		K. MERCİMEK		PAMUK		MISIR	
	Alan (ha)	Üretim (Ton)	Alan (ha)	Üretim (Ton)	Alan (ha)	Üretim (Ton)	Alan (ha)	Üretim (Ton)	Alan (ha)	Üretim (Ton)
2005	323.270	979.560	148.877	400.725	89.727	112.342	58.420	202.526	8.829	33.866
2006	327.730	1.198.997	151.250	428.049	95.905	148.329	55.620	230.899	6.235	61.760
2007	340.870	1.296.438	139.475	377.122	93.956	121.838	54.015	227.073	5.906	59.468
2008	361.460	361.113	94.970	70.988	68.538	27.569	46.222	193.374	7.137	71.295
2009	422.426	1.606.675	53.701	182.969	43.803	59.921	24.044	102.249	12.813	140.164
2010	409.475	1.634.921	63.469	228.694	50.767	84.799	25.370	158.640	13.956	75.582
2011	355.430	1.184.370	55.404	197.959	47.226	77.296	37.419	195.413	13.345	89.933
ÜÜP	14,96		2,47		20,34		7,57		2,14	
ÜÜS	4		11		2		5		14	

ÜÜP: Ülke Üretimindeki Payı (%); ÜÜS: Ülke Üretimindeki Sırası

Kaynak: TÜİK 2013

Tablo 1.6'den, 2011 yılı verilerine göre buğday üretiminde, 355.430 hektar üretim alanı ve 1.184.370 ton üretim ile iller arası sıralamada 4'üncü (ÜÜP: % 14.96); arpa üretiminde, 55.404 hektar üretim alanı ve 197.959 ton üretim ile iller arası sıralamada 11 inci (ÜÜP: % 2.47); kırmızı mercimek üretiminde, 47.226 hektar üretim alanı ve 77.296 ton üretim ile iller arası sıralamada 2'nci (ÜÜP: % 20.34); pamuk üretiminde, 37.419 hektar üretim alanı ve 195.413 ton üretim ile iller arası sıralamada 5 inci (ÜÜP: %

7.57); mısır üretiminde, 13.345 hektar üretim alanı ve 89.933 ton üretim ile iller arası sıralamada 14 üncü (ÜÜP: % 2.14) sırada yer aldığı görülmektedir. Diyarbakır iline ait veriler incelendiğinde yıllara göre ürün alım fiyatlarına göre üretim alanının değişim gösterdiği, bu değişimin sulu alanlarda buğday, mısır ve pamuk ürünleri arasında değiştiği, kuru alanlarda ise buğday, arpa, mercimek ve nohut arasında değiştiği saptanmıştır. Bu değişim, GAP projesinin aşamalar halinde gerçekleşmesi ile sulu tarım alanlarının artmasından kaynaklanarak buğday (sulu), mısır ve pamuk değerlerinde hızlı artışların olacağı beklenmektedir. Bu durum Diyarbakır ili üretiminde öne çıkan bu ürünlere dayalı sanayi ve yapısal alt yapıların oluşturulması ilin tarım üretiminin artması ve ekonomiye yaratacağı katma değer yönünden önem arz etmektedir.

Türkiye'nin güney bölgeleri iklim özellikleri yönünden kaliteli makarnalık buğday üretilmesine uygun bir ekolojiye sahiptir. Yurdumuzun makarnalık buğday ihtiyacı büyük oranda Güneydoğu Anadolu Bölgesinden karşılanırken, Orta Anadolu ve Trakya-Marmara Bölgeleri de makarnalık buğday üretimi için uygun ekolojiye sahip geçiş bölgeleridir (Ayçiçek ve Yürür, 1997). Ülkemizde üretilen makarnalık buğdayın %50'si sadece Güneydoğu Anadolu Bölgesinden karşılanmaktadır. Bu nedenle Güneydoğu Anadolu Bölgesi makarnalık buğday açısından önemli bir yer tutmaktadır. Üretilen makarnalık buğdayın %66'sı bulgur, %27'si makarna, diğer kısmı da firig, kuskus, ırmik vb. ürünlerde kullanılmaktadır (TÜİK, 2012). Diyarbakır 548 bin tonluk üretimle Ülkemizdeki makarnalık buğday üretiminin %16'sını gerçekleştirmektedir (TÜİK, 2013). 2000'li yıllarda bölgede tahıllar içerisinde %67 ekim alanına sahip buğdayın %85-90'nı makarnalık buğdaylar oluştururken (Kılıç ve ark., 1998) zamanla bu oran önemli ölçüde değişerek 2006 yılında bölgede durum buğdayı oranı (1.2 milyon ton) %40 düşmüştür (Kılıç, 2006; Demir, 2007). Durum buğdayının istikrarsız bir seyir takip etmesinde en büyük rol, pazarlama ve fiyat politikalarıdır.

Türkiye'de yeterli kaliteye sahip makarnalık buğday olmadığı ile ilgili iddialar, makarnalık buğdayın gen kaynağını oluşturduğu bir yöre için kabul edilebilir değildir. Bu iddialar daha ziyade sanayicinin ucuz buğday ithal etme gayretinden doğmaktadır. Zira dünyanın en kaliteli durum buğday yetiştirme ekolojisine sahip Güneydoğu Anadolu Bölgesinde konu ile alakalı çok sayıda araştırma yapılmıştır (Kılıç 2014). Söz konusu çalışmalarda durum buğdayından arzu edilen kalitede ürün elde edilebildiği ifade edilmektedir (Atlı ve ark, 1993; Kılıç, 2003; Kılıç ve ark., 2005; Coşkun ve ark., 2010; Kendal ve ark., 2012; Çetinkaya ve ark., 2013). Genotiplerin genetik potansiyelleri ve kalite özelliklerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar iklimin istikrarsız seyrettiği bu tip bölgelerde büyük önem arz etmektedir (Kılıç 2014). GAP Eylem Planı'nın getirdiği ivme ile birlikte Diyarbakır ili tarımsal ürünler açısından daha rekabetçi ve verimli bir yapıya dönüşecektir.

Ülkemizde 142'si tescilli, 41'i üretim izinli olmak üzere toplam **183 ekmeklik buğday çeşidi** ve 49'u tescilli, 8'i üretim izinli olmak üzere toplam **57 adet makarnalık buğday çeşidi** bulunmaktadır. Diyarbakır ilinde en yaygın kullanılan makarnalık buğday çeşitleri Fırat-93, Harran-95, Aydın-93, Sarıçanak 98, Ege 88, Svevo, Şahinbey, Şölen ve Güney Yıldızı'dır (UHK, 2011).

Diyarbakır il sınırları dahilindeki akarsulara ilişkin veriler Tablo 1.7'da verilmektedir.

Tablo 1.7. Diyarbakır İli Sınırları Dahilindeki Akarsulara İlişkin Veriler

Akarsu İsmi	Toplam Uzunluğu (km)	İl Sınırları İçindeki Uzunluğu (km)	Debisi (m ³ /sn)	Kolu Olduğu Akarsu	Kullanım Amacı
Ambar	95	95	4.7	Dicle	Sulama
Dicle	530	265	71.2	Dicle	Sulama + Enerji
Göksu	57	57	2.2	Dicle	Sulama
Kulp	70	70	71.0	Batman	Sulama + Enerji
Kuruçay	45	45	1.1	Dicle	Sulama
Pamukçay	65	65	2.6	Dicle	Sulama
Salat	65	65	5.0	Dicle	Sulama
Sarım	69	52	35.0	Batman	Sulama
Sinek	62	54	5.4	Fırat	Sulama + Enerji
Toplam		768	198,20		

Kaynak: DSİ, 2012

Tablo 1.7'dan, Dicle, Göksu, Sarım, Ambar ve Pamuk çaylarının gerek il içindeki uzunlukları ve gerekse debileri itibarı ile sulama alanları için önemli akarsu kaynakları olduğu görülmektedir.

Diyarbakır ili sınırları dahilinde, akarsu uzunluk varlığının, 768 km; bu akarsuların toplam debilerinin ise 198,20 m³/sn olduğu Tablo 1.6'da görülmektedir.

Diyarbakır ili mevcut sulama göletleri, Tablo 1.8'de verilmektedir.

Tablo 1.8. Diyarbakır İlindeki Mevcut Sulama Göletleri

Göletin Adı	Tipi	Göl hacmi, m ³	Kullanım Amacı
Kralkızı Barajı	Kaya Dolgu	1919,6x106	Enerji
Dicle Barajı	Kaya Dolgu	595x 106	Sul+En.+İçmesuyu
Devegeçidi Barajı	Kaya Dolgu	202,3 x 106	Sulama
Karakaya Barajı	Beton Kemer	9580x 106	Enerji
Çınar Göksu Barajı	Kaya Dolgu	62 x 106	Sulama
Gözegöl Göleti	Toprak Dolgu	16.1 x 106	Sulama
Halılan Göleti	Toprak Dolgu	7.48x106	Sulama
Ortavıran Göleti	Toprak Dolgu	2,2x106	Sulama+İçmesuyu
Künreş Göleti	Toprak Dolgu	0,65x106	Sulama+İçmesuyu
Beşpınar Göleti	Toprak Dolgu	1,346x 106	Sulama
Kabaklı Göleti	Toprak Dolgu	1,2 x 106	Sulama

Kaynak: DSİ, 2012

Tablo 1.8'den, Devegeçidi Barajı, Dicle Barajı, Çınar Göksu Barajı ile Gözegöl Göleti, Halılan göleti, Ortaviran göleti, Künreş göleti, Beşınar göleti ve Kabaklı göletinin sulu tarım alanları için önemli kaynaklar olduğu görülmektedir. Diyarbakır ili yer altı suyu potansiyeli, Tablo 1.9'de verilmektedir.

Tablo 1.9. Diyarbakır İli Yer Altı Suyu Potansiyeli

İlçesi	İşletme Rezervi (hm ³ /yıl)	Tahsis Edilen Su Miktarı (hm ³ /yıl)				Toplam Çekilen Miktar
		Sulama (DSİ ve Toprak Su Koop.)	Belgeler			
			İçme-Kullanma	Sanayi	Sulama	
Merkez			7.58	7.20	16.39	31.17
Bağlar			0.81	0.00	0.71	1.52
Bismil		8.59	0.92	0.00	85.47	86.39
Çermik	165.00		0.28	0.00	1.06	1.34
Çınar	25.00	1.70	1.10	0.00	89.15	90.25
Çüngüş	47.00		0.29	0.00	0.27	0.56
Dicle			0.64	0.00	1.54	2.18
Eğil			0.60	0.00	0.38	0.98
Ergani		0.69	0.74	0.69	7.20	8.63
Hani			0.28	0.28	1.44	1.99
Hazro			0.48	0.28	3.65	4.41
Kayapınar			0.28	0.28	0.94	1.49
Kocaköy			0.43	0.00	1.12	1.55
Kulp			0.28	0.00	0.35	0.63
Lice			0.43	0.41	1.69	2.53
Silvan	70.00		1.53	0.00	3.05	4.58
Sur			0.34	0.00	2.57	2.90
Yenişehir			0.00	0.00	0.19	0.19
Toplam	307.00	10.98	16.99	9.13	217.18	243.30

Kaynak: DSİ, 2012

Tablo 1.9'den, sulama amaçlı tahsis edilen su miktarının (hm³/yıl), Bismil, Çınar ve Merkez ilçelerinde oldukça yüksek olduğu; sulama amaçlı tahsis edilen su miktarının 217,18 hm³/yıl olduğu görülmektedir.

Diyarbakır ili Türkiye'nin güney doğusunda bulunduğundan, başta Suriye ve Irak olmak üzere Ortadoğu ülkeleri ile geçmişten gelen ilişkilere sahiptir. Türkiye'nin 2000'li yıllarda Ortadoğu politikasındaki değişiklik ile bölgenin sorunlarıyla yakından ilgilenmesi, bölgede her geçen gün etkinlik kazanmasına ve bölge ülkeleriyle ekonomik ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Türkiye'nin 2012 yılında Irak ile yaptığı ihracat, 2008 yılından bu yana yıllık ortalama % 30 artarak 10,8 milyar dolara ulaşmıştır. Böylece Irak, Türkiye'nin Almanya'dan sonra en fazla ihracat yaptığı ülke

konumuna gelmiştir. Irak ihracatında % 24,2 oranıyla "gıda ürünleri ve içecek" sanayi birinci sırada yer alırken "ana metal sanayi" ikinci ve "elektrikli makine ve cihazlar" ise üçüncü sırada öne çıkmaktadır. Irak'a yapılan ihracatın tamamına yakını abur Sınır Kapısı'ndan karayolu ile yapılmaktadır.

Ülkeler arası işbirliğini açıklayan önemli göstergelerden biri de dış ticaret verileridir. Diyarbakır ilinin Irak'a yaptığı ihracat yıllar itibarıyla artış göstererek, 2012 yılında Diyarbakır ili toplam ihracatının % 54'üne ulaşmıştır. Buna rağmen Diyarbakır ilinin Irak'a yaptığı 107 milyon \$ ihracat miktarı, Türkiye'den Irak'a yapılan toplam ihracatın sadece % 1'ini oluşturmaktadır. Diğer taraftan Gaziantep ili, 2012 yılında Irak'a yaklaşık 2,3 milyar \$ ihracat yaparak tek başına, Türkiye ihracatının % 21'ini oluşturmuştur. Diyarbakır ilinin en çok ihracat yaptığı diğer ülkeler sırasıyla Çin (61 milyon \$), Umman (9 milyon \$) ve Suudi Arabistan (5 milyon \$)'dir.

Diyarbakır ili 2008-2012 yıllarını kapsayan GAP Eylem Planında, bölge içinde kalkınmayı tetikleyen cazibe merkezlerinden biri olarak belirtilmiştir. Bu yaklaşıma paralel olarak *Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisinde*, Diyarbakır ili bölgesel büyüme merkezlerinden biri olarak belirlenmiştir. Su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi ile sosyal ve ekonomik kalkınmanın hedeflendiği GAP Projesinde, Diyarbakır ili, sulanabilir alan ve sulama hedefleri açısından en büyük paylardan (% 25) birine sahiptir. Sulama, alanlarının büyük bölümü bünyesinde barındıran Kralkızı barajı ile sağlanmaktadır. GAP Projelerinin tamamlanması ile sulanabilen alanların, tarımsal ürün deseni ve üretim miktarlarının artması ve bunun da tarıma dayalı sanayi ve diğer sanayi sektörlerinin gelişimini tetiklemesi beklenmektedir. Bu gelişmeler Diyarbakır ilini, gerek ulusal ve gerekse uluslararası (özellikle Ortadoğu ülkeleri için) gelişme potansiyeline sahip il olarak göstermektedir.

Bölge kara, hava ve demiryolu ile ulaşılabilir bir merkez olup, önemli ulaşım bağlantılarının kesişme noktasında yer almaktadır. Diyarbakır Havaalanı Devlet Hava Meydanları İşletmesi (DHMİ), 2012 yılı istatistiklerine göre, ülkede trafiğe açık olan 49 havaalanı içerisinde yolcu trafiği ve taşınan yolcu sayısı sırlamasında 11. sırada yer almaktadır.

Diyarbakır ilinin mevcut terminal binası kapasitesini aşmış durumda olduğundan, DHMİ Genel Müdürlüğü tarafından aynı havalimanı sınırları içinde yeni bir arazi üzerinde, iç ve dış hatlara hizmet verebilecek; 24.000 m² oturma alanına sahip, yaklaşık 86.803 m² kullanım alanı ve 936 araç kapasiteli açık otoparkı ve 1.038 araçlık kapalı otoparkı olan, 10 uçak kapasiteli (6 adedi yolcu köprülü) yeni bir terminal binasının yapımına başlanmıştır. Havalimanının yolcu kapasitesinin, 5.000.000 yolcu/yıl olması planlanmaktadır.

Erzincan-Diyarbakır-Mardin demiryolu projesi kapsamında Diyarbakır, Erzincan, Elazığ, Mardin, Sivas ve Ankara, yüksek hızlı tren hatlarıyla birbirine bağlanacaktır. Öngörülen demiryolu hattının İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerini birleştirecek olması nedeniyle yerel ve uluslararası yük ve yolcu ulaşımı açısından önemli bir işleve sahip olması beklenmektedir.

Diyarbakır-Şanlıurfa arasında yapılması planlanan demiryolu hattı ile ortalama seyahat süresi yolcu trenleri için 45 dakika, yük trenleri için 135 dakika olarak planlanmaktadır.

Türkiye’de *Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi Araştırması*’nın yapıldığı dönemden günümüze gelindiğinde, Diyarbakır ili merkezinin nüfusu yaklaşık 7 kat oranında büyümüş, fiziksel ve sosyoekonomik gelişmelerle birlikte hizmet sunumları artmış ve çeşitlenmiştir. Diyarbakır ili, Şanlıurfa ve Gaziantep illeri beraber Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin en büyük nüfusuna sahip merkezleri konumundadır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı’nın, *Bölgesel Gelişme Politikasının Merkezi Düzeyde Etkinleştirilmesi* önceliği altında belirli büyüme ve çekim merkezleri olarak cazibe merkezlerinin oluşturulması politikası yer almaktadır. Bu kapsamda Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Gaziantep, Diyarbakır ve Şanlıurfa illeri büyüme ve hizmet sunma potansiyeli, yüksek olan **“Cazibe Merkezleri”** olarak belirlenmiştir. Cazibe merkezi olarak görülen Diyarbakır iline yapılacak yatırımlarla, sosyo-ekonomik gelişmenin; ölçek ekonomisi ve yığılma ekonomileri etkileri ile çevre bölgelerde de başlaması amaçlanmıştır.

Bu büyük tarımsal potansiyel, üretim ve ticaretinden dolayıdır ki Diyarbakır ili, GAP içerisinde *“Tarım ve Tarıma Dayalı İhracat Üssü”* ve *“Orta Doğu Ülkelerine Açılan Kapı”* olarak değerlendirilebilir.

Diyarbakır ili tarımsal üretim-ticari yapı ve potansiyeli irdelendiğinde buğday, arpa, kırmızı mercimek, mısır ve pamuk ürünlerinde oldukça önemli üretim değerlerinin var olduğu, ticaretinin diğer ürünlere nazaran daha fazla öne çıktığı, dolayısı ile bu ürünlerin üretim ve ticaret alt yapısını iyileştirmeye ve üretim-ticaret-işleme ile uğraşan işletmelerin rekabet edebilirliklerinin yükseltilmesi yönünden, gerek aşamalar halinde gerekse toplu olarak bu ürünlere yönelik Lisanslı Depoculuk faaliyet/çalışmalarının önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

LİSANSLI DEPOCULUK

Tarımsal ürünleri depolamanın amacı, ürünün başlangıçtaki kalite ve sınıfının mümkün olduğunca korunması, dane kalitesi üzerinde herhangi bir olumsuz etkide bulunan değişimlerin en aza indirilmesi, iklim koşullarının ve zararlıların depolanan ürünün nitelik ve nicelik yönünden vereceği zararların azaltılmasıdır.

5300 sayılı *Tarım ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanununa* göre **Lisanslı Depo**, tarım ürünlerinin sağlıklı koşullarda muhafaza ve ticari amaçla depolanması hizmetlerini sağlayan tesis olarak tanımlanmaktadır.

Lisanslı depoculuk sistemi, tarım ürünlerine dayalı ticaretle ve küresel ekonomide önemi giderek artan vadeli işlem piyasalarında rekabet üstünlüğü sağlayacak önemli bir kurumsal altyapıdır.

Lisanslı depoculuk faaliyetleri, Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin istatistiki Sınıflaması, NACE Revize 2'ye göre Ulaştırma ve Depolama Hizmetleri içinde Depolama ve Ambarlama Hizmetleri (H.52.10) içerisinde yer almaktadır.

Lisanslı depoculuk ve ürün ihtisas borsacılığı, depolamaya uygun nitelikte olan ve standardize edilebilen hububat, baklagiller, yağlı tohumlar, pamuk, fındık, zeytin, zeytinyağı gibi ürünlerin, sınıf, kalite ve standartlarının yetkili sınıflandırıcı laboratuvarlarca belirlenmesi, modern altyapıya sahip sağlıklı ortamlarda depolanması ve bu ürünlerin ticaretinin ürünün mülkiyetini temsil eden ürün senetleri vasıtasıyla uluslararası alanda da faaliyet gösterebilecek nitelikteki ürün ihtisas borsasında yapılmasını öngören bir sistemdir.

Küresel iklim değişimi ile oluşan kuraklık benzeri ekolojik olumsuzlukların yanında serbest piyasa ekonomisinin dinamik ve risk içeren gelişmeleri ile emtia piyasaları üzerinde ciddi olumsuzluklar oluşabilmektedir. Bu durum özellikle tahıl ve tahıla dayalı gıda sektörünü stratejik bir konuma getirmektedir. Yıllar itibari ile dünyada zaman zaman oluşan dalgalanmalar bu durumun en önemli örneklerindedir.

2.1. Lisanslı Depoculuğun Hedefleri,

- Ürünlerin emniyetinin ve sağlıklı ortamlarda depolanmasının sağlanması,
- Tarım ürünleri ticaretinin herkesçe kabul gören standartları belirlenmiş ürünler üzerinden yapılması, kaliteli üretimin teşvik edilmesi, güvenli bir piyasanın oluşturulması,
- Tarım ürünleri ticaretinin kayıt altına alınması,
- Özellikle finansman sıkıntısı çeken küçük üreticiler ile ürün sahiplerinin, lisanslı depolara verdikleri ürünleri karşılığında aldıkları ürün senetleri vasıtasıyla çeşitli finans kurumlarından kredi ve finansman sağlamaları,

- Hasat dönemlerinde tarım ürünlerindeki arz yığılması nedeniyle oluşan fiyat düşüşlerinin önlenmesi ve piyasanın dengelenmesi,
- Ürünün fiziki olarak yerini değiştirilmeksizin, mülkiyetini temsil eden ürün senedi aracılığıyla el değiştirmesinin sağlanması,
- Ülkemizde tarım ürünleri ticaretinde özel sektör katılımının artırılması,
- Tarımsal ürünlerin nakliye masrafları ve ürün kayıplarının azaltılması,
- Yatırımcılar için yeni bir yatırım aracı sağlanması,
- Üretimde ve fiyatlandırmada Devlet müdahalelerinin asgariye indirilmesi,
- Tarım ürünleri üreticileri açısından kolay pazarlanabilen, iyi muhafaza edilen ve nakliye masrafları en aza indirilmiş bir sistemin elde edilmesi,
- Tarım ürünlerinde devlet müdahalesinde yapılan yüksek harcamalardan önemli tasarruf sağlanması, serbest piyasa ve fiyat oluşumunu bozan müdahalelerden uzaklaşılması,
- Standartı belirlenmiş ürün ve lisanslı depo sistemiyle tarım ürünlerinde vadeli işlem ve opsiyon piyasalarına geçilmesi,
- Tarımsal ürün ticareti ile uğraşan tacir ve sanayicilerimizce, kalitesi bilimsel kriterlere göre belirlenmiş ve fiyat istikrarı sağlanmış ürünlerin kolayca temin edilmesi amacıyla gerekli alt yapının oluşturulması,
- Tarım ürünlerinin ürün senetleri veya elektronik ürün senetleri aracılığı ile ticaretinin yapılabilmesi,
- Ürün depolanması, bankacılık ve sigorta sektörü açısından yeni iş alanlarının oluşturulması,
- Bölgemizin yakınında bulunduğu Orta Doğu coğrafyasındaki tarım ürünleri tedarik ve ticaretinde de önemli rol üstlenilmesi ve pay sahibi olunması

Ülkemizde tarım ürünleri ticaret hacmi, piyasa yapısı, tarımsal ürünlerin borsa ortamında fiyatlandırılmasının, gelişmiş ülkelerdeki seviyenin oldukça gerisinde olduğu bilinmektedir. Özellikle milli ekonomide büyük yer tutan tarımsal üretim ile beraber, tarımsal alt yapı ve ticaret ortamlarının iyileştirilmesi, ürün ve mal ticaretinin kolaylaştırılması, ulusal ve uluslararası piyasa oluşumu desteklenecek sistemlere yer verilmesi büyük önem arz etmektedir. Tarımsal üretimin önemli bir bölümünü hububat, baklagiller, pamuk, fındık, yağlı tohumlar, zeytin, zeytinyağı gibi standardize edilebilen, dayanıklı, depolamaya müsait tarım ürünleri oluşturmaktadır. Tarımsal üretimin ülke ekonomisi içerisinde büyük yer tuttuğu ülkemiz gibi birçok ülkede, tarımsal alandaki bu gelişmelerin sağlanması, tarımsal üretim sektöründe gelişmeler olup, bu alandaki eksiklik, üretimin ve gelişiminin diğer ülkelere oran ile geride kalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla oluşan durum ekonomik olarak daha gerilere düşülmesine neden olmaktadır.

Tarım sektöründe yaşanan sorunların aşılması ve depolamaya uygun nitelikteki ürünlerin ticaretinin

dünya ile rekabet edilebilir bir düzeye çıkarılması yönünden depoculuk faaliyetleri önemlidir. Ülkemizde Devlet eli ile tarım sektörüne müdahalenin azaltılarak ticaret borsalarındaki ticari ve üretim faaliyetleri ile alım ve satımların canlandırılması amacıyla gündeme getirilen öneri, 1996 yılında Birleşmiş Milletler Ticareti Geliştirme Örgütü ve Dünya Bankası desteği ile hazırlanan "Tarımsal Ürün Piyasalarını Geliştirme Projesi" çerçevesinde pilot ürün olarak belirlenen pamuk ürünü için İzmir, Adana ve Şanlıurfa illerinde, buğday ürünü için ise Konya, Eskişehir, Polatlı ve Edirne'de ihtisas borsaları kurulması öngörülmüştür (Simsaroglu, 2002).

Ürün ihtisas borsacılığı sisteminin oluşturulması ve iyi işleyebilmesi için ürün standartlarının oluşturulması, laboratuvar/referans laboratuvar organizasyonu yapılması, sistem araçları arasında uygun bilgi iletişim ağı kurulması ve verilerinin güvenliği, ücreti uygun ve güvenilir yeterli düzeyde lisanslı depoların yapılması, ürün senedinin alınıp satıldığı borsaların oluşturulması, KDV'den arındırılmış ürün senedi ticaretinin sağlanması gibi gerekli temel şartları oluşturmaktadır.

Tarımsal ürünlerin işlem gördüğü piyasalar olan ticaret borsalarının tam rekabet piyasası koşulları oluşması ve uyumlu hale getirilmesine yönelik temel girişimlerin başında; gerek ülke ve bölge, gerekse de dünya ölçeğinde emtianın homojenleştirilmesi amacıyla ürün test laboratuvarlarının yaygınlaştırılması gelmektedir. Laboratuvarlar, ürünlerle ilgili subjektif tasarrufların ortadan kaldırılması, tekelciliğin ve spekülâtif hareketliliklerin engellenmesi ve standardizasyonun sağlanması suretiyle tam rekabet koşullarının hakim olmasına yönelik büyük önem arz etmektedir. Gerek üretici ve gerekse tüccar/sanayici/alıcı açısından güvenilir bir kaliteye dayalı kıymetlendirme sistemi olan laboratuvarların ulusal ve hatta uluslararası akreditasyonları sistemin ulusal ve ulusal arası güvenilirliği ve uzun vadede işlem görmesi yönünden elzemdir.

Lisanslı depoculuk ile üreticiler ürünlerini depolayabilecekleri güvenli, sağlıklı ve sigortalı depo imkânına kavuşacaktır. Ürünlerin, fiyatların düşük olduğu hasat dönemlerinde elden çıkarılması zorunluluğu ortadan kalkmaktadır. Hasat döneminde ürün fiyatlarının düşük olması, üreticinin depolama imkânlarının olmaması, küçük işletmeler yönünden bu alandaki yatırımların ekonomik olmaması nedenlerinden dolayı ortak kullanıma açık lisanslı depoculuk büyük önem arz etmektedir.

Oluşturulmak istenen sistem, alıcı, satıcı, tüccar, sanayici, banka, sigortacı, bakanlık, borsa, STK vb. sektörün tüm aktörlerinin yararına olmaktadır. Piyasada arz ve talep dengesinin oluşması sağlanarak, yıl içerisinde yaşanan büyük fiyat dalgalanmalarının önüne geçilerek ve hasat dönemi dışındaki dönemlerde ürün tedarik etme konusunda yaşanan sorunların büyük ölçüde ortadan kalkmasına katkı sağlanacaktır. Tarımsal ürünlerin satışı için ulusal ve uluslararası pazarlara ulaşabilecek, çok sayıda alıcının (sanayici-tüccar) rekabetinden yararlanarak daha yüksek kazanç elde edebileceklerdir. Daha doğrusu kaliteye dayalı elde edilen ürün gerçek hak edilen değer ile değerlendirilecektir. Mevcut yapıdaki birçok kişi/kurumun aracılığı veya spekülâtif faaliyeti engellenmiş olacaktır. Tarımsal ürün sahipleri alacakları ürün senetlerini, teminat olarak göstererek çeşitli finans kurumlarından uygun koşullarda kredi alma olanağına sahip olacaklardır. Sanayiciler-tacirler yıl içerisinde ihtiyaç duydukları kalite ve miktardaki ürün-

leri güvenilir biçimde ve hatta elektronik ortamda tedarik edebileceklerdir. Sistem aktörlerin güvenini kazanmış, kalite yönetim sistemlerine dahil olan laboratuvarlarca tüm ürünlerin kalite ve standartları belirlenecek, ürünlerin fiyatları borsada kalite ve sınıflarına göre oluşacaktır. Böylece her kalitedeki ürünün hak ettiği fiyatlardan satılması sağlanarak bu noktada yaşanan hak kayıplarının önüne geçilecektir. Ülkemizde tarım ürünleri ticaretinde özel sektör katılımının artırılması sağlanacaktır. Üretimde ve fiyatlandırmada devlet müdahalelerinin asgariye indirilmesi, bu alana yönelik yapılan yüksek harcamalardan önemli tasarruf sağlamaya katkı sağlayacaktır. Lisanslı depo kuruluş yeri seçiminde birçok yönden dikkat edilerek en avantajlı yerde kurulumu sağlanarak, nakliye masrafları en aza indirilmiş bir sistemle istikrarlı ve daha yüksek bir gelir elde etme sağlamaya katkı sağlanacaktır. Başka bir yönü ise sektörde kalite bilincinin artması ile kaliteli üretimin teşvik edilecek olmasıdır. Arz yığılması nedeniyle oluşan fiyat düşüşlerinin önlenmesi ve piyasanın dengelenmesi, tarım ürünleri ticaretinin kayıt altına alınması, üreticiler açısından kolay pazarlanabilen rekabet gücü yüksek, iyi muhafaza edilen ve nakliye masrafları en aza indirilmiş bir sistemle istikrarlı ve daha yüksek bir gelir seviyesi elde edilmesi, bankacılık ve sigortacılık sektörleri açısından yeni iş alanlarının yaratılması yönünden büyük önem taşımaktadır.

2.2. Lisanslı Depoculukta Dünyadaki Durum

ABD başta olmak üzere birçok gelişmiş ülkede, ürün borsaları da ülkemizdeki gibi spot işlemler yapan borsalardan gelişerek vadeli işlem yapan borsalara dönüşmüştür. Bu borsalarda pamuk, kahve mısır, soya fasulyesi, buğday olmak üzere diğer birçok ürün kontratı alınıp satılmaktadır. Bu borsalar, lisanslı depolarla entegre çalışmakla teslim şartlı, vadeli kontratlarda ürün teslimi lisanslı depolardan yapılmaktadır. ABD hükümeti de stratejik ihtiyaçlar, karşılığında aldığı ürünleri özel lisanslı depolarda muhafaza ederek sisteme destek vermektedir

Ayrıca ABD Tarım Bakanlığı üretimden, depolamaya, pazarlamadan ihracata kadar birçok enstrüman ile tarımı desteklemektedir. ABD'de lisanslı depoculuk ve ürün borsacılığı tamamen özel sektör eliyle yürütülmektedir.

AB üyeliği henüz yeni olan Macaristan'da, lisanslı depoculuk yapan üç firma olup, bu firmaların ticaret yapması yasaklanmıştır. Macaristan ödeme kurumu ARDA müdahale alımlarının bir kısmını bu depoların desteği ile gerçekleştirmektedir. AB ödeme kurumu FEOGA depo kirası olarak 1.31 Euro/ton/ay belirlemiş olup, Macaristan ödeme kurumu ARDA'nın ortalama masraf, olan 1.41 Euro/ton/ay'nun 10 Euro cent'ı ulusal bütçeden karşılanmaktadır. Bulgaristan'da toplam 493.770 ton kapasiteli 47 adet lisanslı depo bulunmaktadır. Depo kira ücretleri 1.25-1.75 Euro/ton/ay olup, bu ücretler % 70-100 arasında devlet tarafından sübvansede edilmektedir (Oran 2012).

Dünyada Amerika, Kanada, Avustralya gibi tarımsal üretimin oldukça yüksek ve milli ekonomiye olan katkısının önemli olduğu ülkelerde, üretimin tamamına yakın düzeyde bir depolama kapasitesi mevcut bulunmaktadır.

2.3. Lisanslı Depoculukta Ülkemizdeki Durum

Ülkemizde silo (beton, çelik), mekanize ufki depo (MUD), makineli beton ambar ve yarı mekanik depo, makineli çelik hangar, betonarme ambar ve düz depo, kargir, ahşap ambar, çelik hangar, yatay depo, ahşap hangar, noda, çuvallı havuz ve modern açık yığın depoları (MAYDÜ) gibi hububat bakliyat, yağlı tohum ve diğer bitkisel ürünlerin depolandığı depo tipleri bulunmaktadır. TMO depolarında daha çok hububat depolanmaktadır.

Ülkemizde hububat için 13 milyon tonluk depolama kapasitesi mevcuttur. Ticarete konu olan hububat miktarının 20-23 milyon ton olduğu göz önüne alındığında teknik depolamada kapasite ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. TMO'nun 2010 yılında yapmış olduğu kapasite araştırma sonuçlarına göre Türkiye'de 16,86 milyon-ton depolama kapasitesi mevcut olup TMO'nun depolama kapasitesi 4,24 milyon-ton'dur. Tüccar, şirket ve diğer kesimlere ait 12,62 milyon-ton depolama kapasitesi bulunmaktadır. TMO'nun sahip olduğu kapasitenin 2,4 milyon-tonu havalandırılmalı depolardır. TMO depolarının yaklaşık 1,8 milyon-tonu tarım ürünleri lisanslı depoculuk faaliyetlerinde bulunmak için yeterli niteliklere sahiptir. Yapılacak bazı revizyonlarla bu kapasite 2,5 milyon-tona çıkarılabilecektir. Bu ihtiyacın giderilmesine yönelik olarak, TMO'nun, piyasa regülasyonu alanında ürün alım ve muhafaza standartlarını, AB ile uyumlu hale getirmek amacıyla belirlediği hedeflerinden, uzun süreli kiralama garantisi kapsamında, lisanslı depoculuğa uygun depo yaptırılması için ihalesi yapılan 130 bin-tonluk depo inşaatları tamamlanmıştır. 2012 yılına kadar 1.660 bin ton hububat deposu yaptırılmasına yönelik ihale hazırlıklarının tamamlanması, ileriki dönemlerde toplam 1,790 milyon-ton depo yaptırılması sağlanacaktır İlk aşamada 2014 yılı sonuna kadar 800 bin-ton deponun inşası tamamlanacaktır (TMO 2010; Oran 2012).

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı verilerine göre 2013 itibari ile lisanslı depoculuk başvuru ve lisans durumu verileri, Tablo 2.1.'de verilmektedir.

Tablo 2.1. 2013 İtibari ile Lisanslı Depoculuk Başvuru ve Lisans Durumu Verileri

Kuruluş İzni Verilen Lisanslı Depo İşletmesi	14
Lisans Verilen Lisanslı Depo İşletmesi	4
Yetkilendirilen Ticaret Borsaları	8
Yetkili Sınıflandırıcı	10
Referans Yetkili Sınıflandırıcı	3
Mevcut Toplam Lisanslı Depo Kapasitesi	90.000 TON
14 Şirketin Öngörülen Toplam Kapasitesi	608.500 TON

Kaynak: GTB 2013.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı verilerine göre Türkiye'deki ürünlere göre mevcut ve potansiyel lisanslı depo kapasite değerleri, Tablo 2.2. ve Tablo 2.3'de verilmektedir.

Tablo 2.2. Ürünlere Göre Mevcut ve Potansiyel Lisanslı Depo Kapasiteleri (Temmuz 2013 itibari ile)

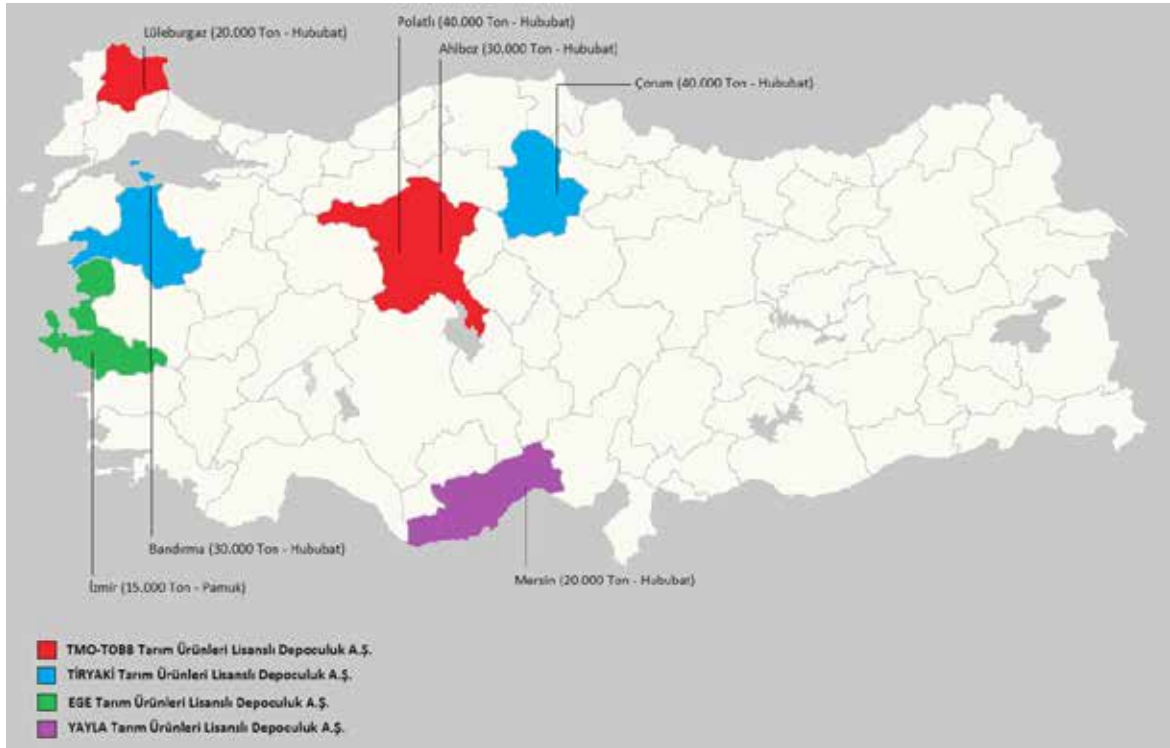
Şirket Adı	Tesis Yeri	Faaliyet Konusu Ürün	Kapasite (Ton)	Lisans Tarihi
TMO-TOBB	Polatlı/ANKARA	Hububat	40,000.00	12.07.2011
TMO-TOBB	Lüleburgaz/KIRKLARELİ	Hububat	20,000.00	
TMO-TOBB	Ahiboz/gölbaşı/ANKARA	Hububat	30,000.00	
TMO-TOBB	Ünye/ORDU	Fındık	25,000.00	
TMO-TOBB	DÜZCE	Fındık	5,000.00	
Ege	İZMİR	Pamuk	20,000.00	26.02.2013
Yayla	MERSİN	Hububat	20,000.00	
Marmara Birlik	BURSA	Zeytin-Zeytin Yağı	17,500.00	
Tiryaki	Edincik/Bandırma/BURSA	Hububat	30,000.00	12.07.2012
Tiryaki	ÇORUM	Hububat	40,000.00	
Tiryaki	MERSİN	Hububat	38,000.00	
Özova	HATAY	Hububat	40,000.00	
Tursa	Akçapınar/Bandırma/BURSA	Hububat	30,000.00	
Anadolu Selçuklu	Karatay/KONYA	Hububat	100,000.00	
Gk	Çerikli/KIRIKKALE	Hububat	20,000.00	
Ziya	Lüleburgaz/KIRKLARELİ	Hububat	20,000.00	
Dny	İpsala/EDİRNE	Hububat	20,000.00	
Asko Depo	Şehiştamil/GAZİANTEP	Pamuk	20,000.00	
Selçuklu Yıldızı	Emirdağ/AFYONKARAHİSAR	Hububat	40,000.00	
Kainat	Kangal/SİVAS	Hububat	33,000.00	

Kaynak: GTB 2013 ve DOĞAKA 2014.

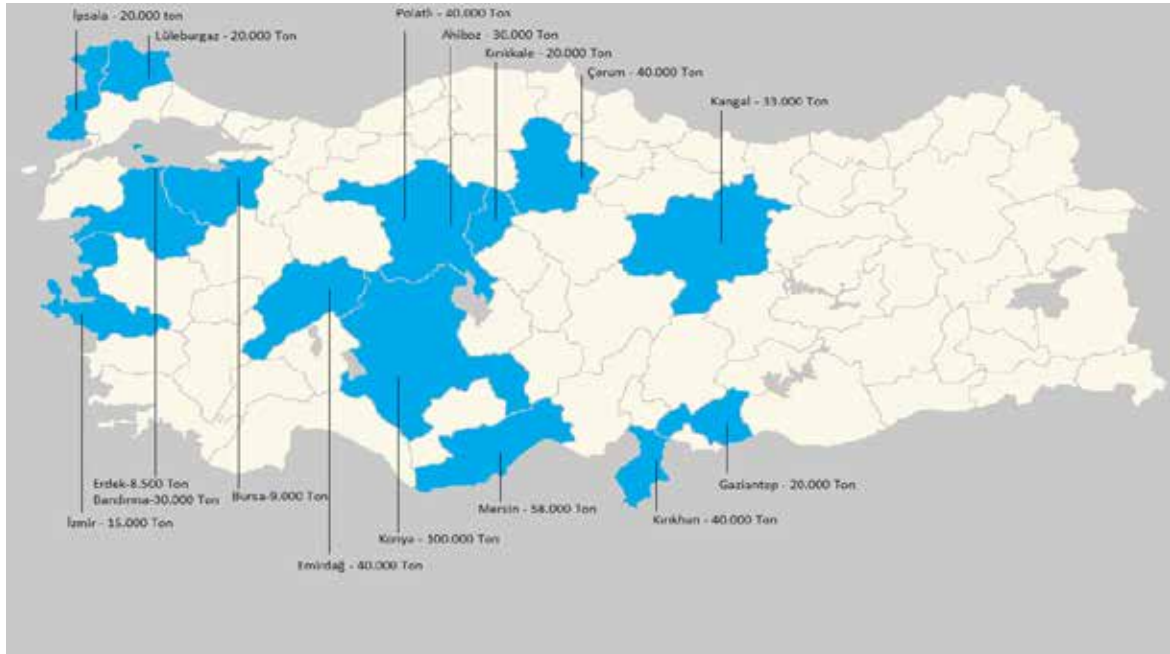
Tablo 2.3. Ürünlere Göre Mevcut ve Potansiyel Toplam Lisanslı Depo Kapasiteleri (Temmuz 2013 itibari ile)

Ürünler	Mevcut Kapasiteler (Lisans Alanlar)	Potansiyel Kapasiteler (Lisans Almak İçin Başv. Yapanlar)	Toplam
Hububat-Baklagil ve Yağlı Tohumlar	70.000,00	451.000,00	521.000,00
Pamuk	20.000,00	20.000,00	40.000,00
Fındık	00	30.000,00	30.000,00
Zeytin-Zeytin Yağı	00	17.500,00	17.500,00
Toplam	90.000,00	518.500,00	608.500,00

Kaynak: GTB 2013.

Şekil 2.1. Mevcut Lisanslı Depoların İllere Göre Dağılımı (Kaynak: GTB 2013.)

Şekil 2.2. Kurulan Tüm Şirketlere Lisans Verilmesi Halinde İllere Göre Dağılımı (Kaynak: GTB 2013.)

2.4. Diyarbakır İli Depolama Kapasitesi

Diyarbakır il sınırları içinde TMO'nun depo işletmeciliği, hububat alım ve satım işleri Diyarbakır Şube Müdürlüğüne bağlı yürütülmektedir. Bu şubeye bağlı Bismil, Bağlar, Çınar ve Silvan Ajansları ile Ergani, Mermer ve Tepe tesisli ekipleri bulunmaktadır. Diyarbakır Şube müdürlüğüne 9 adet Ajans ve 5 adet tesisli ekip bağlı bulunmaktadır (TMO 2013b).

Diyarbakır ili sınırları dahilindeki TMO'ya ati depo kapasiteleri, Tablo 2.4'te verilmektedir.

Tablo 2.4. Diyarbakır İli Sınırları Dahilindeki TMO ait Depo Kapasiteleri

Şubeler	Liman Silo ve Yatay Depoları	İç Silolar	Yatay Depolar	MAYDÜLER	Toplam Kullanılabilir Depo
Diyarbakır Merkez		16.000,00	1.500,00		17.500,00
Bismil Ajans		32.000,00	10.000,00		42.000,00
Bağlar Ajans			40.000,00		40.000,00
Çınar Ajans			20.000,00		20.000,00
Silvan Ajans		7.200,00	10.000,00	5.000,00	22.200,00
Diyarbakır İli	0,00	55.200,00	81.500,00	5.000,00	141.700,00
Diyarbakır Şubeye Bağlı		94.400,00	119.000,00	10.000,00	223.400,00
TOPLAM	495.000,00	1.266.430,000	1.684.035,00	600.010,00	4.045.475,0005,00

Kaynak: TMO 2013a ve TMO 2013b

Diyarbakır ili özel sektör toplam depo kapasitesi 11.000,00 ton silo, 74.800,00 ton yatay silo olmak üzere toplam 85.800 ton (% 37,71); TMO'ya ait depoların kapasitesi 141.700,00 ton (% 62,29) olmak üzere toplam 227.500,00 ton 'dur (TMO 2013a; TMO 2013b; Oran 2012).

2.5. Lisanslı Depo Sisteminin Aktörleri

Mudiler, Lisanslı Depolar, Yetkili Sınıflandırıcılar, Hakem Yetkili Sınıflandırıcılar, Referans Yetkili Sınıflandırıcılar, Ürün İhtisas Borsası, Tazmin Fonu, Elektronik Kayıt Kuruluşu, Borsa Üyeleri, Bakanlık, TMO, Bankalar, Sigorta şirketleri lisanslı depo sisteminin aktörlerini oluşturmaktadırlar.

Mudiler: Depolama hizmetleri için ürünü lisanslı depoya teslim edenler (üreticiler) lisanslı depo işletmesince oluşturulan ürün senetlerini elinde bulunduran gerçek veya tüzel kişiler.

Lisanslı Depolar: Ürünlerin depolanması hizmetleri ile iştigal olan, Sanayi ve Ticaret Bakanlığından lisans alan anonim şirketler.

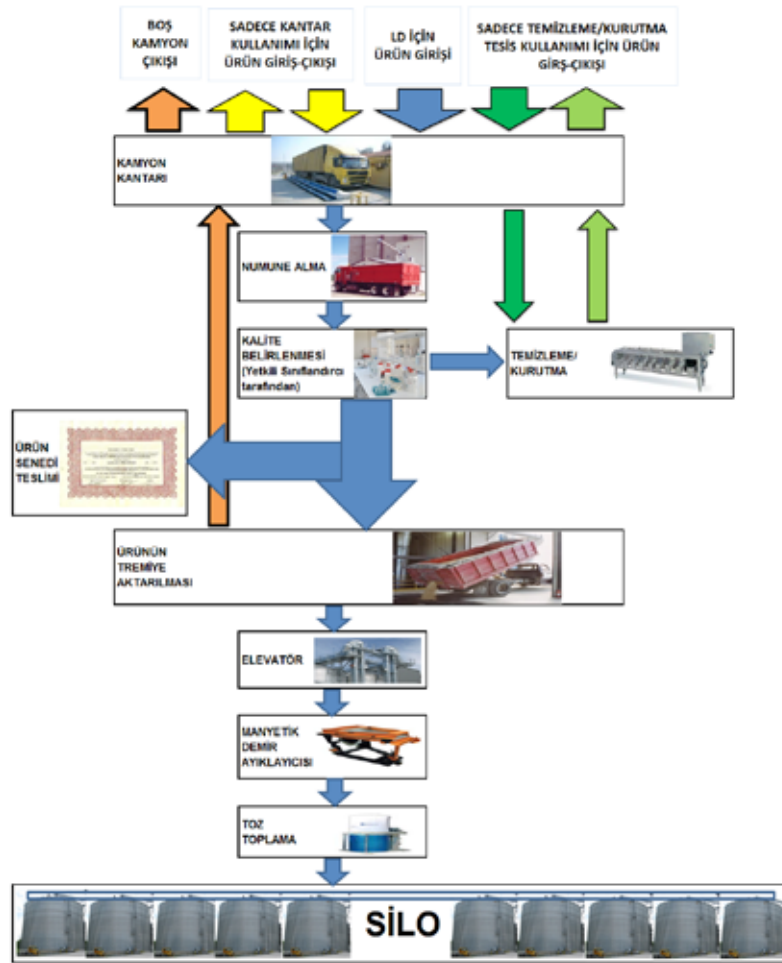
Yetkili Sınıflandırıcılar: Ürünleri analiz eden, ürünün nitelik ve özelliklerini belirleyen, standartlara uygun olarak sınıflandıran ve bu hususları belgelendiren, Sanayi ve Ticaret Bakanlığından lisans alan gerçek ve tüzel kişiler.

Referans Yetkili Sınıflandırıcı: İtiraz üzerine ürünleri analiz eden, görev alanındaki yetkili sınıflandırıcıların kalibrasyon, uygunluk kontrol ve denetimini yürüten, Sanayi ve Ticaret Bakanlığında lisans alan gerçek ve tüzel kişiler.

Ürün İhtisas Borsası: Ürün, ürün senetleri ve alivre sözleşmelerin alım satımına aracılık eden, ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren, Sanayi ve Ticaret Bakanlığında lisans alan anonim şirketler.

Tazmin Fonu: Lisanslı depo işletmesinin, kanunda ve mudiyle yapacağı sözleşmede öngörülen yükümlülüklerini yerine getirmemesinden dolayı ortaya çıkan zararları tazmin eden, tüzel kişiliği haiz kuruluş.

2.6. Lisanslı Depoculuk İş Akışı

Şekil 2.3. Lisanslı Depoculuk İş Akış Şeması

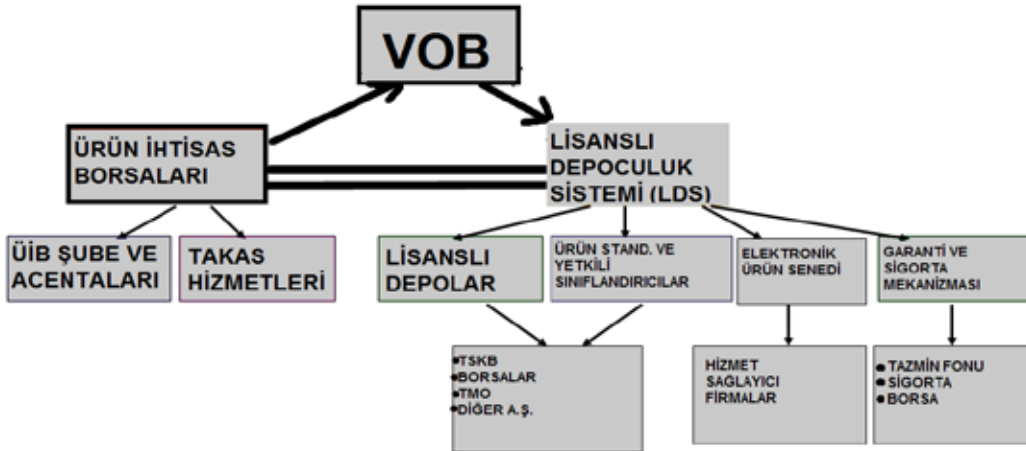
Lisanslı depo işletmesine gelen tüm ürünler, kabul ve teslim esnasında tartılır. Lisanslı depoda depolanacak veya depolanmış ürünün tartılması ve tartım makbuzuyla belgelendirilmesi, lisanslı depo işletmesinde istihdam edilen lisanslı tartıcılar tarafından yapılır.

Lisanslı depo işletmesi, depolamaya ve standartlara uygun olmayan ya da depolandığında lisanslı depodaki diğer ürünleri olumsuz etkileyebilecek ürünleri, ürün sahibinin talebi üzerine ve ücreti karşılığında, depolamaya ve standartlara uygun hale getirmek üzere, ürünün niteliğine göre ihtiyaç duyulan temizleme, yabancı maddelerden ayıklama, eleme, kurutma, şartlandırma ve benzeri işlemlere tabi tutar. Depolamaya ve standartlara uygun hale getirilen ürün, tür, sınıf ve standartlarına uygun diğer ürünlerle depolanabilir. Depolama şartları uygun olmayan ürünler, lisanslı depolara alınmaz ve diğer ürünlerle karıştırılmaz.

Görevli tarafından numune alma araç ve cihazlarıyla elle veya otomatik olarak alınan numuneler, bir ambalajda veya doğrudan ilgili yetkili sınıflandırıcı tesisine ulaştırılır. Numune ambalajının dış etkilerden korunacak, numunenin temsil nitelik ve özelliğini muhafaza edecek şekilde tasarlanması ve numunenin etiketlenmesi gerekir.

Lisanslı depo işleticisi, lisanslı depoculuk faaliyeti kapsamında depoladığı ürünler için; hırsızlık, yangın, duman, infilak, deprem, dahili su basması, sel, grev-lokavt-kargaşalık ve terör ile bunlara ilaveten Bakanlık tarafından istenebilecek fırtına, kar ağırlığı, yıldırım, yer kayması, kara, deniz veya hava araç çarpması ve benzeri diğer rizikolara karşı sigorta yaptırmak zorundadır.

Ürünün azami depolama süresi 24 ayı geçmemek üzere ürünün çeşidine göre Bakanlıkça belirlenir. Ürünün son depolama tarihine kadar geri alınması gerektiği, aksi takdirde ürün senetlerinin lisanslı depo işletmesince satılabileceği hususu, mudiye veya yetkili temsilcisine lisanslı depo işletmesi tarafından son depolama tarihinden 45 gün önce bildirilmek zorundadır. Son depolama tarihine kadar geri alınmayan ürünler, lisanslı depo işletmesince borsada satılabilir. Bu durumda, depolama ücreti ve diğer masraflar tutarından düşülür, geri kalan tutar 7 iş günü içinde ilgiliye ödenir. Borsada satılan ürünlere ilişkin düzenlenen ürün senetleri, lisanslı depo işletmesince derhal iptal edilerek mudiye ve borsaya bilgi verilir.

Şekil 2.4. Lisanslı Depo İşleyiş Şeması

Lisanslı Depoculuk Sisteminin genel işleyişi şu şekildedir;

- 1- İlgili kanun gereği uygun şartlara haiz TMO, Borsalar, A.Ş. vb. istekliler tarafından Lisanslı Depoculuk İşletmeleri kurulur. Lisanslı depo işletmek üzere lisans almak için müracaat edenler, **depo kapasitesinin ürün rayiç bedelinin %15'inden az olmamak üzere** belirlenen tutarda lisanslı depo teminatı vermek zorundadır. Yine, Lisanslı depo işletmeleri, lisans koşulu olarak işletme tesisleri ve lisanslı depoculuk faaliyeti kapsamında **depoladığı ürünler için sigorta yaptırmak** zorundadır.

Kuruluş izni alan şirkete ancak Kanunun öngördüğü şartları taşıdığına tespiti halinde faaliyet izni (lisans) verilir. Şirket faaliyet izni almadan depoculuk faaliyetinde bulunamaz, Ürün kabul edemez, ürün senedi düzenleyemez. Lisans alınmadan lisanslı depo veya lisanslı depo işletmesi iznini verecek hiçbir isim, unvan, işaret ve benzerleri kullanılamaz.

- 2- Lisanslı depoya tevdi edilen tarım ürünleri, geçerli lisansa sahip **yetkili sınıflandırıcılar** tarafından analiz edilir ve sınıflandırılır. Yetkili sınıflandırıcılar, 5300 sayılı Kanun kapsamında lisans alarak, tarım ürünlerini analiz eden, ürünün nitelik ve özelliklerini belirleyen, standartlara uygun olarak sınıflandıran ve bu hususları belgelendiren, gerçek ve tüzel kişilerce işletilen laboratuvarlardır.
- 3- Sınıflandırmanın akabinde ürünler sınıflarına göre depolara aktarılır. Ürünlerin depolara kabul edilmesi ile birlikte artık ürün senedi düzenlenebilir. Teslimat sırasında ürün senedi dışında düzenlenen tartım makbuzu ve delil niteliğini haiz benzer belgeler de ürünün mülkiyetinin ispatında kullanılabilir.

Ürün senedi veya delil niteliğini haiz diğer belgeler; ürünün aynı miktar, cins, sınıf ve kalitede muafiyet geri verilmesini garanti eder ve bu teslim satış değil vedia (emanet) anlamındadır. Basılı ürün senetleri hükmünde olmak üzere elektronik ortamda da ürün senetleri oluşturulabilir.

Lisanslı depo işletmesi, muafinin talebi üzerine, hukuken geçerli bir mazereti olmadıkça gecikmeksizin ürünü teslim eder. Ürünün tesliminde bu ürüne ait ürün senedini geri alır ve iptal eder.

Ürün depodan geri alınmamışsa azamî depolama süresi dolmadan en az kırk beş gün öncesinden lisanslı depo işletmesi muafinin eline geçecek şekilde yazılı olarak haber verir. Bu süre sonunda da geri alınmayan ürünün bir kısmı veya tamamı, ürünün niteliğine ve piyasa koşullarına uygun olarak lisanslı depo işletmesince satılabilir. Bu durumda lisanslı depo işletmesi ücretler ve masrafları düşerek geri kalan tutarı yedi iş günü içerisinde ilgiliye öder.

- 4- Depolanan ürünler mevzuatın öngördüğü şekilde teminat altına alınır ve risklere karşı sigortalatılır. Teminat unsurları aşağıda belirtilmiştir.

Sigorta; Lisanslı depo işletmek üzere lisans almak için müracaat edenler, **depo kapasitesinin ürün rayiç bedelinin %15'inden az olmamak üzere** belirlenen tutarda lisanslı depo teminatı vermek zorundadır. Yine, Lisanslı depo işletmeleri, lisans koşulu olarak işletme tesisleri ve lisanslı depoculuk faaliyeti kapsamında **depoladığı ürünler için sigorta yaptırmak** zorundadır.

Lisanslı Depoda bir hasar meydana gelmesi durumunda (sigorta kapsamına giren), lisanslı depo işleticisi bu durumu ve muhtemel zarar miktarını derhal Bakanlığa ve ilgili sigorta şirketine bildirir. Zarar hesabında, ilgili ürünün hasar gördüğü tarihte borsada oluşan ortalama fiyat; borsa ortalama fiyatı tespit edilemiyorsa Bakanlıkça ilgili ürün için belirlenen yurt içi ve/veya yurt dışı referans borsa veya

borsalarda oluşan ortalama fiyat esas alınır. Lisanslı depo işletmesi hukuken geçerli bir mazereti olmadıkça hasarın tespitini takiben en geç 5 iş gününde istenen tüm belgeleri ilgili sigorta şirketine iletmek, sigorta şirketi de belgelerin ulaşmasını takiben en geç 10 iş gününde mudîye hasarın bedelini ödemek zorundadır.

Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu; Lisanslı depo işletmesini, mevzuatta öngörülen yükümlülüklerini yerine getirmemesinden dolayı ortaya çıkan zararların tazmin edilebilmesi amacıyla oluşturulan ve lisanslı depoculuk sisteminin temel ayaklarından birini teşkil eden kuruluştur.

- 5- Lisanslı Depoculuk Sistemi (LDS) kapsamında üretilen elektronik ürün senetleri Ürün İhtisas Borsalarında değerlendirilebilir. Ürün İhtisas Borsaları yürürlükteki standartlara göre tasnif edilmiş ürünlerin gerek fiziki, gerekse ürünü temsilen lisanslı depo işletmelerince çıkarılan ürün senetleri ile alivre sözleşmelerin ticaretini güven, serbest rekabet ve istikrar içinde yürütmek amacıyla kurulmuştur. Alivre sözleşmeler ile lisanslı depolarca düzenlenen kıymetli evrak hükmündeki ürün senetleri ve ürünü temsil eden benzer senetlerin alım satımı ve rehin gibi işlemlerin ürün ihtisas borsalarında kontrolü ve tescili zorunludur. Borsada tescil gerçekleşmedikçe ürün mülkiyeti başkasına devredilemez.

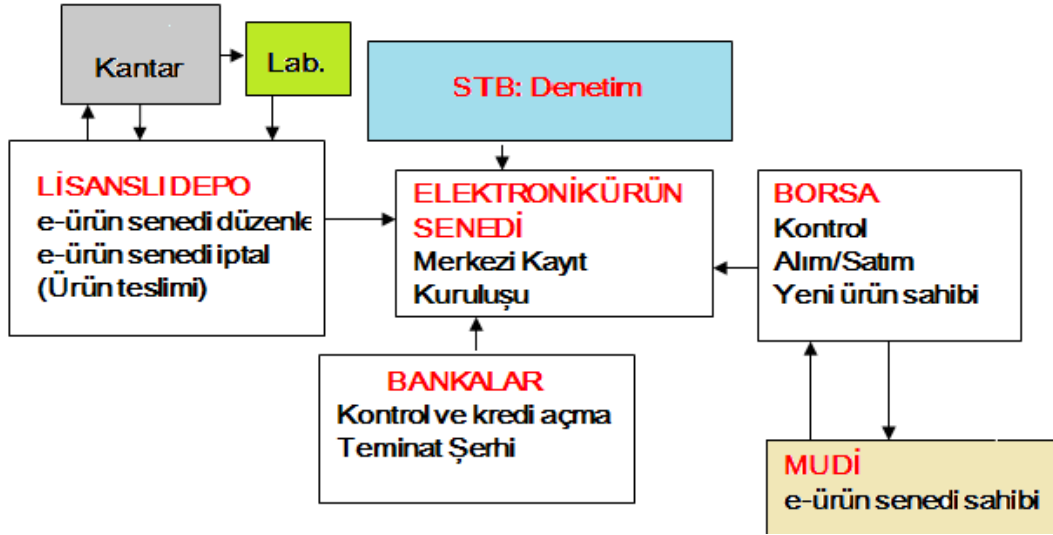
Kota edilerek ilgili ürün senedinin ve alivre sözleşmelerin alınıp satıldığı bir ürün ihtisas borsası faaliyette bulunmuyorsa bunlar teknik, kurumsal ve malî alt yapısının yeterliliği tespit edilen ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığında izin alan ticaret borsalarında işlem görür.

Ürün senetlerine ilişkin; alım satımın tescili, devir ile bedelinin ödenmesi, alıcı ve satıcı ile üçüncü şahısların haklarının korunması, yükümlülüklerinin yerine getirilmesi ve alım satıma ilişkin diğer hususlar, borsanın sorumluluğunda olup, bu işlemlerden dolayı doğan zararlar borsa tarafından tazmin edilir.

2.7. Ürün İhtisas Borsaları

Ürün İhtisas Borsası, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve Sermaye Piyasası Kurulunun teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla anonim şirket şeklinde kurulur. Şirketin kuruluşunda, bölge düzeyinde faaliyet gösterecekler için **beş**, ulusal düzeyde faaliyet gösterecekler için **on**, uluslararası düzeyde faaliyet gösterecekler için **on beş milyon TL' den az olmamak üzere** sermayeye sahip olunması gerekir. Kuruluş izni alan şirkete ancak Kanunun öngördüğü şartları taşıdığına tespiti halinde faaliyet izni (lisans) verilir. Şirket faaliyet izni almadan ürün ihtisas borsacılığı faaliyetinde bulunamaz.

Elektronik Ürün Senedi Ticareti Akışı

Şekil 2.5. Elektronik Ürün Senedi Ticareti Akışı

Elektronik ürün senetlerine ilişkin yasal düzenleme TÜLDK md.15/4'te yer almaktadır ve 12.11.2011 tarihli ve 28110 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği yürürlüğe konulmuştur. Bu Yönetmelikte, elektronik ürün senetlerinin oluşturulmasını sağlamak, bu senetlere bağlı tüm hak ve yükümlülükler ile işlemleri ilgili taraflar itibariyle kaydeden, izlemek amacıyla bir anonim şirketin elektronik kayıt kuruluşu olarak *Gümrük ve Ticaret Bakanlığı*na yetkilendirilmesi öngörülmüştür.

Ürün senetlerini imzalamaya yetkili kişi ya da kişilerin isimleri ile orijinal imzaları ticaret siciline tescil edilir. Ayrıca bu durum, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilân ettirilir. İmzaya yetkili kişilerde herhangi bir değişiklik olduğu takdirde aynı usul izlenir.

Bir ürünün lisanslı depo işletmesine teslim ve kabul ile ürün için ürün senedi düzenlenir. Bu senet, ürünün mülkiyetini temsil eder, kredi almak için bankaya rehin olarak konabilir ve borsada temsil ettiği ürünün alınıp satılmasında kullanılır. Ürün senedi veya delil niteliğine sahip diğer belgeler; ürünün aynı miktar, cins, sınıf ve kalitede mudîye geri verilmesini garanti eder ve bu teslim, satış değil, emanet alım anlamındadır. Basılı ürün senetleri hükmünde olmak üzere elektronik ortamda da ürün senetleri oluşturulabilir. Lisanslı depo işleticisi, mudînin talebi üzerine, hukuken geçerli bir mazereti olmadıkça gecikmeksizin ürünü teslim eder. Ürünün tesliminde bu ürüne ait ürün senedini geri alır ve iptal eder.

Mudiler, diledikleri takdirde ellerindeki ürün senetlerini ürün ihtisas borsasında veya yetkilendirilen ticaret borsalarında satabilmektedir. Tacirler ve sanayiciler ise ihtiyaç duydukları miktar ve kalitedeki ürünleri ürün senetleri vasıtasıyla tedarik edebilmektedir. Mudilerin ellerindeki ürün senetlerini satmak

yerine teminat olarak göstererek karşılığında kredi kullanma imkanı da bulunmaktadır. Mudi lisanslı depo işletmesinden ürününü geri almak istediğın de lisanslı depo işletmesinin hukuken geçerli bir mazereti olmadıkça gecikmeksizin ürünü teslim etme zorunluluğu bulunmaktadır. Ürünün tesliminde bu ürüne ait ürün senedi lisanslı depo işletmesince geri alınmakta ve iptal edilmektedir.

2.8. Lisanslı Depo Şirketinin Kuruluşu ve Faaliyete Geçiş

Lisanslı depo işletmeleri, ekonomik ihtiyaç ve etkinlik şartları göz önünde bulundurularak Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca verilecek izinle anonim şirket şeklinde kurulur. Şirketin kuruluşunda, bir milyon liradan az olmamak üzere depolama kapasitesine göre yönetmelikle belirlenen tutarda ödenmiş sermayeye sahip olunması ve yönetmelik gereği aşığıda verilen bilgi ve belgelerin ibraz edilmesi gerekir.

Şirket Kuruluşu İçin İstenen Belgeler

- Başvuru dilekçesi sunulması,
- Başvuru sahipleri ile varsa tesis ve depolarının iletişim bilgilerinin beyan edilmesi,
- Lisanslı depo işletmesinin faaliyet konuları, depolanacak ürünler ve öngörülen depo kapasitesinin beyan edilmesi,
- Ekonomik ihtiyaç ve etkinlik şartlarının uygun olması,
- Depolanacak ürüne ilişkin piyasa yapısının, mevcut bir lisanslı depodan ayrı olarak depo kurulmasını gerektirecek nitelik ve düzeyde olması,
- Anonim şirket şeklinde ana sözleşmesinin hazırlanması ve Türk Ticaret Kanunu'nda öngörülen anonim şirket kuruluş işlemlerinin tamamlanması,
- En az 1 milyon TL olmak üzere depolama kapasitesine göre ilgili yönetmelikte belirlenen tutarda ödenmiş sermayeye sahip olması
- Pay senetlerinin tamamının nama yazılı olması

Bakanlıkça şirketin ana sözleşmesi onaylanır ve Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde şirketin kuruluş işlemleri tamamlanır. Kuruluşu gerçekleşen lisanslı depo işletmesi, Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinde ilan olunur.

Kurulan şirket, depoculuk ana faaliyeti yanında, lisanslı depo şirketinin ana sözleşmesinde gösterilmek ve Bakanlıkça uygun görülmek koşulu ile ilgili mevzuata uygun şekilde bu ürünlere dayalı ya da ilişkili ticaret, antrepoculuk, taşıma ve nakliye, sigorta, sanayi tesisi kurma, işleme, kurutma, ayıklama ve benzeri diğer konularda da faaliyet gösterebilir.

Kuruluşuna izin verilen lisanslı depoculuk şirketinin, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edilmesini takiben en geç bir yıl içinde, faaliyet izni alması şarttır. Bu süre gerektiğinde Bakanlık tarafından en fazla bir yıl daha uzatılabilir. Söz konusu süre içinde Bakanlığa başvurmayan veya başvurusu uygun görülmeyen kuruluşun faaliyet izni alma hakkı düşer. Böyle bir durumda şirketin, en geç üç ay içinde ana sözleşmelerindeki ticaret unvanı, amaç ve faaliyet konularını değiştirmesi veya tasfiyeye girmesi zorunludur.

Kanunun öngördüğü şartlara haiz olan ve kuruluşunu tamamlamış şirketler faaliyet izni yani lisans almadan ürün kabul etme ve ürün senedi düzenleyeme gibi herhangi bir depoculuk faaliyetinde bulunmaz. Lisanslı depo işletmek üzere lisans almak için depo kapasitesinin ürün rayiç bedelinin %15'inden az olmamak üzere belirlenen tutarda lisanslı depo teminatı vermek zorundadır. Lisanslı depo işleticileri, lisans koşulu olarak işletme tesisleri ve lisanslı depoculuk faaliyeti kapsamında depoladığı ürünler için sigorta yaptırmak zorundadır.

Faaliyet (Lisans) Belgesi Almak İçin İstenen Bilgi ve Belgeler

- Öngörülen süre içinde, bir başvuru dilekçesi veya formu ile faaliyet izni başvurusunun yapılmış olması.
- Şirkete kuruluş izni verilirken aranılan şartların kaybedilmemiş olması, değişiklikler varsa bunların yazılı olarak bildirilmesi.
- Lisanslı depo içindeki ünitelerin, üniteler içindeki dökme ürün bölümlerinin, ürün tankları ve ambalajlanmış/çuvallanmış ürün bölmelerinin ve diğer bölümlerin, üzerlerinden çıkmayacak ve her numaranın kapsadığı alanı gösterecek şekilde numaralandırılması; dökme ürün depo ve tankları, üst kısımlarındaki açıklıkta ve ayrıca alttaki çıkış vanalarının üzerinde ya da yanında kolayca görülecek biçimde numaralanması.
- 11.1.1989 tarihli ve 3516 sayılı Ölçüler ve Ayarlar Kanunu ve ona dayanılarak çıkarılan Yönetmeliklere uygun olarak, her lisanslı depoda, depoya giren ve çıkan hububatın tartımının yapılabilmesi amacıyla yeterli tartım aleti, cihaz ve kantarlar bulunması.
- Ürün senetlerinin güven içinde ticaretinin ve takibinin yapılabilmesi için lisanslı depo işletmesi ile borsa arasında sözleşme yapılması; sözleşmede; ürün senetlerinin borsaya kota ettirilmesi, hareketlerinin kontrol ve takibi, teyidi, iptali, bilgi akışının düzenli olarak sağlanması, lisanslı depodaki ürünlerin gerektiğinde Bakanlık ve borsaca incelenmesi ve kontrolü ile aralarındaki bilgi iletişim sistemi ve diğer hususlar düzenlenmesi, bu işlemler için gerekli bilgi işlem alt yapısını oluşturulması,
- Lisans için başvuran şirketin kuruluşunun yayımlandığı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi, şirketin Ticaret Sicil Memurluğunca onaylı değişiklikleri de içeren ana sözleşmesi ve vergi levhası suretleri sunulması.
- Lisanslı depo işletmesi ve depolarının varsa şubelerinin yerleşim planının sunulması.
- Lisanslı depo işleticisinin bina ve tesislerinin kira sözleşmesi veya tapu senedinin onaylı suretinin sunulması.
- Lisanslı depo işletmesinin tamamından sorumlu yöneticisi veya müdürünün, bölüm sorumlularının, varsa şube sorumlularının isimleri, ikamet adresi, diploma ve nüfus cüzdanı fotokopisinin sunulması.
- Personelin unvan, görev ve sorumlulukları ile iş tanımlarını da gösterir personel ve organizasyon şemasının sunulması.
- Lisanslı depoya giren ve çıkan tüm ürünlerin kayıtları ile ürün senedi defterini ve kanunen tutmakla

yükümlü olduğu diğer defter ve kayıt yükümlülüğünün -mümkün olduğunca yedekleme, yangından etkilenmeyen bir kasada muhafaza etme gibi koruyucu önlemlerin alınması da dahil yerine getirilmiş olması.

- Lisanslı depolarda kullanılacak cihaz, alet ve ekipmanların marka, model, üretim yılı ve kullanım talimatlarının bildirilmesi.
- Bakanlıkça, depo kapasitesindeki ürün rayiç bedelinin %15'inden az olmamak üzere, belirlenen lisanslı depo teminat yükümlülüğünün yerine getirilmiş olması.
- İlgili yönetmelik gereğince sigorta yükümlülüğünün yerine getirildiğine dair sigorta poliçelerinin sunulması.
- Bir milyon TL'den az olmamak üzere, ilgili yönetmelikte lisanslı depo kapasitesine göre belirlenen tutarda ödenmiş sermaye şartının yerine getirilmiş ve istenilen mali tablo ve raporların sunulması.
- Faaliyetleriyle ilgili muhasebe kayıt, bilgi ve belge sistemi ile düzenli iş akışı ve haberleşmeyi sağlayacak yeterli bir altyapı kurulmuş, teknik donanım ile iç kontrol sisteminin oluşturulmuş olması.
- Lisanslı depo işletmelerinin faaliyet ve ihtiyaçlarına uygun olarak, yeterli sayıda ziraat mühendisi, gıda mühendisi, kimya mühendisi, kimyager, biyolog veya üniversitelerin tarım ürünlerinin muhafazası ya da depolanmasıyla ilgili program uygulayan yüksek okul mezunu gibi konusunda lisans veya ön lisans yapmış ya da depolama, gıda, laboratuvar ve kimya konularındaki liselerden diploma almış veya Bakanlıkça kabul edilen ilgili bakanlık ya da diğer kamu veya özel kuruluşlarca düzenlenen kursa, belli bir sertifika programına veya eğitime tabi tutularak, lisanslı depo işletmesinin iş ve faaliyetlerine ilişkin bir sertifikaya hak kazanmış, lisanslı personel, teknik personel ile diğer idari ve yardımcı personel istihdamının sağlanması.
- Ayrıca ilgili yönetmelik gereği depoların aşağıdaki özelliklere haiz olmaları da gerekmektedir;
- Tabanlarının, ürüne yabancı madde karışmasını ve kirlenmeyi önleyecek ve rutubeti geçirmeyecek, iç ve dış yüzeylerinin varsa duvarları ile çatısının ürünü her türlü hava etkisinden koruyacak şekil ve nitelikte olması,
- Kapalı depo olması, ürünün depolara aktarılması ya da depodan tahliyesi amacıyla ihtiyaç duyulan nakil ve diğer araç ve gereçlerin rahatça çalışabileceği genişlikte boş alanların bulunması,
- Toplam kapalı ürün depolama kapasitesinin asgari 40.000 ton, müstakil her bir ünitenin ya da şubenin kapalı depo kapasitesinin asgari 5.000 ton ürün kapasitesine haiz olması,
- Çeşitli grup, sınıf ve derecelerdeki hububatın karışmasını, niteliklerinin bozulmasını, fazla basınç altında bulunmasını önleyecek tedbirlerin alınmasına elverişli büyüklükte ve nitelikte olması,
- Yeterli havalandırma sistemine sahip olması,
- Yeterli yangın söndürme sistemine sahip bulunması,
- Özel muhafazalı ve toza karşı korumalı elektrik sistemine sahip bulunması,
- Toz emme sistemine sahip olması, ayrıca toz toplama riski olan nakil ve aktarma ekipmanlarında da bu sistemin bulunması,

- Depolama hizmetleri ve ihtiyaç duyulan diğer yan hizmetleri yerine getirebilecek uygun ve yeterli alet, ekipman ve cihazlarla donatılması, depoda ihtiyaç duyulan teknik donanım ile bunları kullanacak yeterli ve nitelikli personel istihdamının sağlanması,
- İhtiyaç duyulması halinde; depolanmak üzere getirilen ürünün niteliğine göre şartlandırma, eleme, kurutma, yabancı maddelerden ayıklama ve benzeri hizmetlerin sağlanabilmesi amacıyla lisanslı depo bünyesinde veya yakın civarında, uygun kapasite ve tipte makine, cihaz, ünite ve tesislerinin bulunması ya da lisanslı depo işletmesinin bu hizmeti, başka işletmelerle anlaşma yaparak sağlama-sı ve depolanmak istenen ürünü depolarına nakledecek gerekli altyapı ve nakil sistemini kurması, anlaşmalı olduğu bu tür işletmeleri depoda kolayca görünebilecek şekilde teşhir etmesi.

İstenen bilgi ve belgelerin tam ve yeterli olması halinde, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na oluşturulan bir komisyonca depo ve tesisler yerinde incelenir ve inceleme sonucu gerekçeleriyle birlikte bir rapor hazırlanarak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na sunar. Yapılan inceleme ve değerlendirme sonucunda öngörülen koşulları taşıması ve belirtilen belgeleri ibraz etmeleri ile lisans (faaliyet yetkisi) verilir.

2.9. Lisanslı Depoculuk Çalışmaları/Faaliyetleri

Lisanslı depoya kabul edilen tarımsal ürünlerde aşağıda belirtilen işlemler sırasıyla uygulanır:

- Gerekliyse ve talep edilirse depolamaya uygun hale getirme (temizlemek, kurutmak, sınıflama vb.) işlemleri,
- Numune alma, tartım yapma,
- Yetkili sınıflandırıcı lisansına sahip lisanslı depo işletmesinde analiz ve sınıflandırma işlemleri yapma (yetkili sınıflandırıcılık faaliyetinde bulunmayan ya da bulunsa bile ihtiyaç duyan lisanslı depo işletmelerinde ise analiz, sınıflandırma ve belgelendirme işlemleri sözleşme yapılmış yetkili sınıflandırıcılar tarafından yapılabilir)
- Kalite sınıfına ve depolamaya uygun bir üniteye depolama yapma,
- Ürünün tam karşılığı olarak, sahibine borsada alınıp satılabilecek ve rehin konularak banka kredisi alınabilecek bir ürün senedi verme
- İstek halinde sahibine ürün zaman geçirmeden teslim etme

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Kurulacak Tesisin Kuruluş Yeri

Diyarbakır ilinde yapılması düşünülen/planlanan lisanslı depoculuk işletmesinin ilin üretim potansiyelleri, nakliye, ulaşım, çevre ve topoğrafik yapı göz önüne alınarak en avantajlı yerde kurulması önem taşımaktadır. Tesisin kurulacağı yerin ana karayoluna yakın olması; hasat mevsiminde çok sayıda tır ve kamyonun uzun kuyruklar oluşturmasından dolayı, özellikle demir yoluna yakın olması ürünlerin iller arası veya limanlara sevkiyatı için en avantajlı ve gelecekte daha önem kazanacağı öngörülen demiryolu taşımacılığından dolayı büyük önem taşımaktadır.

Lisanslı Depoculuk Tesisi için mümkün olduğunca düz bir arazi seçilmeli, yakınında dere veya dere yatağı olmamasına, zeminin gevşek ve zemin suyunun yüksek olmamasına dikkat edilmelidir. Yakın çevrede çimento fabrikası vb. çevre kirliliği yaratan işletme bulunmamalıdır. Ayrıca yapılacak Lisanslı Depoculuk İşletmesi çevreye bir miktar toz yayacağından dolayı seçilecek arazinin mevcut veya planlanan yerleşim yerlerine çok yakın olmamasına dikkat edilmelidir.

Tahıl yükleme ve boşaltma sırasında aşırı rüzgar sorun yaratabileceğinden, arazi seçimi sırasında, mümkün olduğunca rüzgara karşı korunaklı olan bir arazi tercih edilmelidir. Tremilerin konumlandırılması sırasında da hakim rüzgar yönüne dikkat edilmeli ve gerekiyorsa rüzgâr kesici önlemler alınmalıdır.

Diyarbakır ili ilçelerinin tarımsal üretim potansiyelleri dikkate alınarak irdelendiğinde, Sur, Silvan, Bismil ve Çınar ilçelerinin geniş tarım alanlarına sahip komşu ilçeler olduğu ortaya çıkmaktadır. Diyarbakır ili toplam tarım alanının % 56,53'inin; Bismil, Sur, Silvan ve Çınar ilçelerinde olduğu görülmektedir. Bu ilçelere ait toplam ekilen tarla alanı, 338.910,00 ha'dır (Tablo 1.3). Bu nedenle belirtilen alan üzerinde ortak kullanım alanına eşit mesafede, ulaşım problemlerinin olmadığı, mümkün ise demiryolu ve karayoluna yakın olan bir yerde kurulması avantaj oluşturacaktır. Ayrıca yapılan çalışma sonunda 100 bin ton kapasite için yaklaşık 20.00-25.00 hektar büyüklüğünde bir alanın olması ileriki yıllarda kapasite artırımını ve ek tesislerin planlanması vb. yönünden gerekli olacağı planlanmıştır. Arazi seçimi yapılırken imar durumu ve çekme mesafeleri dikkate alınmalıdır. Tesis kurulacak yerin mümkün olduğunda konut oluşum yönüne ters yönde olması, tesisin ileride daha rahat çalışması ve tesisin çevreye verebileceği olumsuz etkilerin azaltılması yönünden büyük önem taşımaktadır.

3.2. Kurulacak Tesisin Kapasite Durumu

Diyarbakır ili üretim potansiyeli ve depolama kapasitesi (TMO ve ürün tacirlerine ait) talebi olan 685.000 ton/yıl dikkate alınarak ortaya çıkan depo ihtiyacının, % 14,60'ı hedeflenerek, sistemin işleyişi, aktörler tarafından benimsenmesi, sürdürülebilir değerlerde olabilmesi bakımından, depolama kapasite 100.000,00 ton olarak planlanmaktadır.

Ayrıca tesiste var olması önem taşıyan Temizleme-Elleme-Boylama Ünitesi 110 ton/saat ve Mısır Kurutma Ünitesi 47,9 ton/saat kapasiteli olarak planlanmıştır.

Kapasitenin planlanmasında Diyarbakır ili üretim değerleri ile TMO tarafından talep edilen depolama kapasitesi ve ürün tacirleri tarafından talep edilen depolama kapasiteleri dikkate alınmıştır.

3.3. Maliyetin Teknik İncelemesi

3.3.1. İşletme Yatırım Giderleri

Yapılan maliyet incelemesinde 100.000 ton kapasiteli çelik silo, mısır kurutma ünitesi, Temizleme-Elleme-Boylama Ünitesi, kantar, idare ve laboratuvar binası, çiftçi bekleme ve hizmet binası, bekçi kulübesi, jeneratör, trafo ve depo binaları ile kamyon, tır parkları ve otoparkların yapımı ile gerekli makine-ekipmanların alımları planlanmıştır. Maliyet hesaplamada TL ve Euro olarak maliyet hesapları yapılmıştır. 1 Euro, 2,80 TL olarak hesaplanmıştır. Yapım işlerinde 2014 Yılı Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Tebliği dikkate alınmıştır.

Arsa Yatırımı

Diyarbakır ili merkez civarında yapılan araştırma sonucunda uygun yerlerde arazilerin yaklaşık fiyatının 10 TL/m² olduğu sonucuna varılmıştır.

Buna göre tesis için arsa harcaması: 200.000 m² x 10 TL/m² = 2.000.000 TL (714.285,71 €) olarak hesaplanmıştır.

Etüt ve Proje Giderleri

Etüt - proje ve kontrollük hizmet giderlerinin 50.000 TL (17.857,14 €) olacağı tahmin edilmiştir

Yapım İşleri

Lisanslı Depoculuk Tesisinde, depolar (silolar), tremiler, elevatörler, kumanda ve makina binası, kamyon-tır kantarları, kantar ve ekspertiz binası, idare ve laboratuvar binası, çiftçi bekleme ve hizmet binası, bekçi kulübesi, jeneratör, trafo ve depo binaları ile kamyon, tır parkları ve otoparklar bulunacaktır.

İdare ve Laboratuvar Binası, giriş holü, idari bürolar, toplantı salonu, laboratuvarlar, mutfak, yemekhane, WC'ler ve ısı merkezi içerecek şekilde kaloriferli ve 575 m² büyüklüğünde planlanmıştır. Binada, fiziksel analiz laboratuvarı, kimyasal analiz laboratuvarı ve mikrobiyoloji analiz laboratuvarı bulunacak ve tüm laboratuvarların toplam alanı yaklaşık 75 m² olacaktır.

Çiftçi Bekleme ve Hizmet Binası, çiftçi bekleme, dinlenme ve çay salonu ile mutfak ve WC'leri içerecek ve yaklaşık 150 m² kapalı alana sahip olacaktır. Ürün alımlarının en yoğun yapıldığı yaz aylarında hizmet vermek üzere, yaklaşık 250 m² büyüklüğünde üzeri pergola ile kapalı yarı açık bir alan da bulunacaktır.

Kantar ve ekspertiz binası iki katlı olarak ve toplam 50 m² büyüklüğünde planlanmış olup, bu binada

numune alımlarının yapılacağı hacimler bulunacaktır. Burada alınan numuneler tam karşısında bulunan, idare ve laboratuvar binasının laboratuvar ünitelerine yer altından iletilecektir.

Depo binası yaklaşık 150 m² alanında olacak ve bu binada lisanslı depolama tesisine teslim edilen tahıllardan alınan numuneler ile gerekli bazı ekipman saklanacaktır.

Tesiste 10.000 m² açık otopark ile 50 m² trafo binası ve jeneratör için yarı açık bir yapı da bulunacaktır.

Tesis arazisi güvenlik amaçlı olarak 948 metre tel çit ile çevrelenecek, girişinde yaklaşık 10 m²lik giriş kontrol kulübesi ile tüm arazide yeterli sayıda saha aydınlatması ve yangın hidrandı bulunacaktır.

İdare ve Laboratuvar Binası

İdare (575 m²) ve laboratuvar binasının (75 m²) inşaat maliyeti 2014 Yılı Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Tebliğinde III. Sınıf B Gurubu yapılar için verilen değer olan 650 TL/m² üzerinden hesaplanmış ve 2014 yılı sonrası yeniden değerlendirme oranı olan %10 fiyat farkı uygulanmıştır. Buna göre İdare ve Laboratuvar Binası inşaat harcaması: 650 m² x 650 TL/m² x 1,10 = 464.750,00 TL (165.982,14 €) olarak hesaplanmıştır.

Kantar ve Ekspertiz Binası

Kantar ve Ekspertiz Binasının inşaat maliyeti 2014 Yılı Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Tebliğinde III. Sınıf A Gurubu yapılar için verilen değer olan 550 TL/m² üzerinden hesaplanmış ve 2014 yılı sonrası yeniden değerlendirme oranı olan %10 fiyat farkı uygulanmıştır. Buna göre Kantar ve Ekspertiz Binası inşaat harcaması: 50 m² x 550 TL/m² x 1.10 = 30.250 TL (10.803,57 €) olarak hesaplanmıştır.

Çiftçi Bekleme ve Hizmet Binası

Çiftçi Bekleme ve Hizmet Binasının inşaat maliyeti 2014 Yılı Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Tebliğinde III. Sınıf A Gurubu yapılar için verilen değer olan 550 TL/m² üzerinden hesaplanmış ve 2014 yılı sonrası yeniden değerlendirme oranı olan %10 fiyat farkı uygulanmıştır. Buna göre Çiftçi Bekleme ve Hizmet Binası inşaat harcaması: 150 m² x 550 TL/m² x 1,10 = 90.750 TL (31.293,10 €); 200 m² sundurma harcaması: 200 m² x 150 TL/m² x 1,10 = 33.000,00 TL (11.379,31 €); Çiftçi Bekleme ve Hizmet Binası toplam inşaat harcaması: 90.750,00 TL + 33.000,00 TL = 123.750,00 TL (44.196,43 €) olarak hesaplanmıştır.

Giriş Kontrol Kulübesi

Giriş Kontrol Kulübesinin inşaat maliyeti 2014 Yılı Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Tebliğinde III. Sınıf A Gurubu yapılar için verilen değer olan 550 TL/m² üzerinden hesaplanmış ve 2014 yılı sonrası yeniden değerlendirme oranı olan % 10 fiyat farkı uygulanmıştır. Buna göre Giriş Kontrol Kulübesi inşaat harcaması:

10 m²x 550 TL/m² x 1,10 = 6.050,00 TL (2.160,71 €) olarak hesaplanmıştır.

Depo Binası

Depo Binasının inşaat maliyeti 2014 Yılı Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Tebliğinde II. Sınıf B Gurubu yapılar için verilen değer olan 350 TL/m² üzerinden hesaplanmış ve 2014 yılı sonrası yeniden değerlendirme oranı olan % 10 fiyat farkı uygulanmıştır. Buna göre Depo Binası inşaat harcaması: 150 m² x 350 TL/m² x 1,10 = 57.750,00 TL (20.625,00 €) olarak hesaplanmıştır.

Silo Temel ve Galerileri İnşaatı

Siloların temel ve galerilerinin inşaat maliyeti 2014 Yılı Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Tebliğinde II. Sınıf B Gurubu yapılar için verilen değer olan 350 TL/m² üzerinden hesaplanmış ve 2014 yılı sonrası yeniden değerlendirme oranı olan % 10 fiyat farkı uygulanmıştır. Siloların temel ve galerilerinin inşaatı harcaması: 1.191,50 m² x 350 TL/m² x 1,10 = 458.727,50 TL (163.831,25 €) olarak hesaplanmıştır.

Arazi Düzenleme

Silo ve binaların oturma alanı dışında kalan arazinin hafriyatı ve düzenlenmesi için 220.000,00 TL (78.571,43 €) harcama hesaplanmıştır.

Saha Betonu

Silo ve binaların oturma alanı dışında kalan alana saha betonu dökülmesi ile kamyon-tır ve otoparkların yapılması için 165.000,00 TL (58.928,57 €) harcama hesaplanmıştır.

Tel Çit Yapılması

Yaklaşık 948 m uzunluğundaki tesis çevresine 1,5 m x 2 m boyutlarında galvanizli kafes tel çit pano ve 2,5 boyunda kare profilden düz çit direği yapılması için 114.708,00 TL (40.967,14 €) harcama hesaplanmıştır.

Su Deposu ve Yangın Tesisatı

Tesiste yapılacak 160 ton kapasiteli su deposu, yangın söndürme hidrantları ve saha aydınlatması için 132.000,00 TL (47.142,86 €) harcama yapılacağı varsayılmıştır.

Su Kuyusu Açılması ve Fosseptik Yapılması

Tesis arazisinde yaklaşık 450-500 m derinlikten su çıkacak şekilde su kuyusu açılması için 110.000 TL, fosseptik yapılması için de 20.000 TL harcama öngörülmüştür. Buna göre bu harcamalar: 110.000 + 20.000 = 130.000 TL (46.428,57 €)

Otopark

Yaklaşık 2.000,00 m² alanda düzenleme yapılarak kamyon ve tırların bekleme için 11.000,00 TL (3.928,57 €) harcama hesaplanmıştır.

Trafo ve Jeneratör Binası

Trafo ve jeneratör Binasının inşaat maliyeti 2014 Yılı Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Tebliğinde II. Sınıf B Gurubu yapılar için verilen değer olan 350 TL/m² üzerinden hesaplanmış ve 2014 yılı sonrası yeniden değerlendirme oranı olan % 10 fiyat farkı uygulanmıştır. Buna göre trafo ve jeneratör Binası inşaat harcaması: 50 m² x 350 TL/m² x 1,10 = 19.250,00 TL (6.875,00 €) olarak hesaplanmıştır.

Diyarbakır ili lisanslı depoculuk yapım işi maliyet kalemleri, Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk Yapım İşi Maliyet Kalemleri

Harcama Kalemi	Tutar (TL)	Tutar (Euro)
İdare Binası	411,125.00	146,830.36
Laboratuvar Binası	53,625.00	19,151.79
Kantar ve Ekspertiz Binası	30,250.00	10,803.57
Çiftçi Bekleme ve Hizmet Binası	90,750.00	32,410.71
Çiftçi Bekleme ve Hizmet Binası sundurma	33,000.00	11,785.71
Giriş Kontrol Kulübesi	6,050.00	2,160.71
Depo Binası (Otomasyon Odası)	57,750.00	20,625.00
Silo Temel ve Galerileri İnşaatı	458,727.w50	163,831.25
Arazi Düzenleme	220,000.00	78,571.43
Saha Betonlu Yapılması	165,000.00	58,928.57
Tel Çit Yapılması	114,708.00	40,967.14
Su Deposu (160 ton) ve Yangın Tesisatı	132,000.00	47,142.86
Su Kuyusu (450-500 m) ve Fosseptik	130,000.00	46,428.57
Otopark	11,000.00	3,928.57
Trafo ve Jeneratör Binası	19,250.00	6,875.00
TOPLAM	1,772,985.50	633,209.11

Makine-Teçhizat İşleri

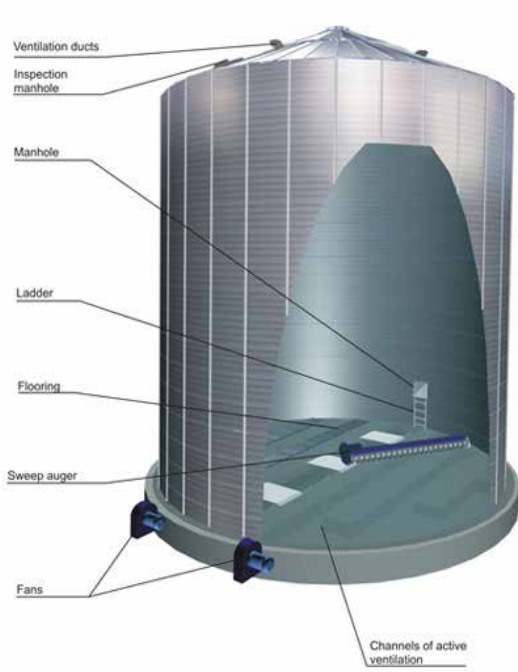
Makine ve teçhizat seçimi, yurt içi imalatçı ve yurt dışından temin edilecek makinalar için temsilci firmalarla görüşülerek yapılmıştır.

Tesiste 20 adet 2.500 ton kapasiteli ve 40 adet 1 250 ton kapasiteli olmak üzere toplam 60 adet silo, ikisi hidrolik kamyon kaldırma sistemli, diğer ikisi manuel olmak üzere 4 adet alım tremisi, 2 adet ihraç tankı, 1 adet otomatik numune alma cihazı, 1 adet 60 ton kapasiteli kamyon kantarı ile yangın hidrantları, mısır kurutma ünitesi, temizleme-eleme-boylama ünitesi ünitesi bulunacaktır. Diyarbakır İli lisanslı depoculuk iş kümesi için alınması planlanan makine-teçhizat toplam bedeli 9.194.750,00 TL

(3.283.839,29) olarak belirlenmiştir (Tablo 3.2).

Çelik Silo Tipi Seçimi

Proje kapsamında depolanması planlanan ürün gruplarının depolanacağı silonun özelliği ve tipi ürünlerin, fiziksel, kimyasal ve biyolojik özelliklerini korumasının yanında maliyet unsurları da dikkat edilecek biçimde seçilmelidir. Depolamada ısı ve havalandırma kontrolü elektronik ortamlarda yapıldığından çelik silo yapımı hızlanmıştır. Çelik silolar Konik ve düz tabanlı olmak üzere ikiye ayrılırlar.

Şekil 3.1.a. Düz Tabanlı Çelik Silo

Şekil 3.1.b. Konik Tabanlı Çelik Silo

Düz tabanlı silolar beton platform üzerine inşa edilirler. Ürün alttan boşaltılırken dip sıyrıcılar vasıtasıyla yanda kalan ürünler de son olarak çıkarlar. Bu sistemde yüksek miktarlarda ürün depolanabilir. Fakat ilk giren ürün son çıkar. Depolama kapasiteleri nispeten konik tabanlılara göre yüksek ve birim maliyetleri ise düşüktür.

Çelik ayaklar üzerine inşa edilen konik tabanlı silolar hububat depolama için en uygun olan sistemdir, ilk giren ürün ilk çıkar. Ancak yüksek maliyetli bu sistemde, kapasite en fazla 1650 ton dur.

Konik tabanlı, silo maliyetinin yüksek olması ve (en fazla 1650 ton) depolama kapasitesinin de düşük olması nedeniyle tesiste düz tabanlı, çelik silo yapımı tercih edilmiştir. Tartıya gelen ürün kamyonundan alınan numuneler laboratuvara gönderilir. Buradaki ölçümlerle ürünün kalitesi belirlenir.

Temizleme-Elleme-Boylama Ünitesi: Tahıllardan çok iri ve çok ufak yabancı maddeleri ayırmak için

yatay veya silindirik elekler, aspiratör elekler ve bazen de triyörler bu bölümde kullanılır. Ayrıca ayırıcılar (entoleterler) canlı böcek popülasyonunu düşürmede etkili olabildikleri gibi kırık taneleri ve tanelere yapışık toz toprak gibi kirleri temizlemede de etkili olmaktadır. Ünite 110 ton/saat kapasiteli olarak tasarlanmıştır.

Mısır Kurutma Ünitesi: Özellikle mısır hasadı ile danede nem miktarının % 13-14 yüksek olması ile var olan dane neminin düşürülmesi için kullanılacaktır. Ünite 47,9 ton/sa kapasiteli olarak tasarlanmıştır.

Tablo 3.2. Makine-Teçhizat İcmal Listesi

Sıra No	Makine ve Teçhizat	Tutar (TL)	Tutar (EURO)
1	Çelik Silo Entegre Sistemi (100.000 ton/sa)	7,377,100.00	2,634,678.57
2	Mısır Kurutma Ünitesi (47,9 ton/sa)	239,673.40	85,597.64
3	Temizleme-Eleme-Boylama Ünitesi (110 ton/sa)	84,160.90	30,057.46
4	Laboratuvar Cihazları ve Yazılımı	722,400.00	258,000.00
5	Diğer Yardımcı Cihazlar	29,250.00	10,446.43
	TOPLAM	8,452,584.30	3,018,780.11

Toplam Yatırım Tutarı ve Finansmanı

Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk fizibilite çalışmasına esas toplam yatırım tutarı ve Finansmanı-na ilişkin bilgiler Tablo 3.3'de verilmiştir.

Tablo 3.3. Toplam Yatırım Tutarı ve Finansmanı Tablosu

YATIRIM BÜTÇESİ	Toplam Tutar (TL) (KDV Hariç)
A-UYGUN HARCAMALAR (A1++B7)	10,417,868.35
A1 - Yapım İşleri	1,772,985.50
A2 - Makine ve Ekipman Alımları	8,452,584.30
A3 - Genel Harcamalar (Etüt ve Proje Hizmet Giderleri)	177,298.55
A4 - Görünürlük Harcamaları	15,000.00
B1 - Yapım İşleri	
B2 - Makine ve Ekipman Alımları	
B3 - Diğer Harcamalar (Arsa Alım Giderleri Giderleri)	2,000,000.00
B4 - Genel Harcamalar (Hizmet Alımları)	
B5 - İşletme Sermayesi Değişimi	298,519.48

B6 - Yatırım Dönemi Finansman Giderleri	
B7 - Yatırım Dönemi KDV Ödemeleri	
C- TOPLAM YATIRIM TUTARI (A+B)	12,716,387.83
D- ÖZKAYNAK/DİĞER KAYNAKLAR	13,000,000.00
H-FİNANSMAN KAYNAKLARI TOPLAMI	13,000,000.00
YATIRIM DÖNEMİ NET NAKİT AKIŞI (H-C)	283,612.17
YATIRIM DÖNEMİ KÜMÜLATİF NET NAKİT AKIŞ	283,612.17

Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk iş kümesi kapsamında 1,772,985.50 TL yapım işi, 8,452,584.30 TL makine-ekipman, 177,298.55 TL genel harcama (etüt ve proje hizmeti), 15.000,00 TL görünürlük harcamaları, 2.000.000,00 TL arsa bedeli, 298.519,48 TL işletme sermayesi değişimi olmak üzere toplam 12.716.387,83 TL (4.541.567,82 Euro) olarak hesaplanmıştır.

Tesis Kurulu Kapasitesi, Tahmini Üretim Programı: Tesisin kurulu (nominal) depolama kapasitesi 100.000 ton/yıl olarak belirlenmiştir. Bu tür tesislerde acil durumlar için bir adet küçük silo ile bir adet de büyük silonun zorunlu olarak ve sürekli boş tutulması gerektiğinden, tesisin hedeflenen depolama kapasite oranı 1. yıl % 30; 2. yıl % 40; 3. yıl % 50; 4. yıl % 60; 5. yıl % 70; 6. yıl % 80; 7. yıl % 90; 8. yıl % 90, 9. yıl % 90; 10. yıl % 90 olarak hesaplanmıştır. Tesisin yükleme/boşaltma kapasitesi 150 ton/sa olarak öngörülmüştür. Tesis Kurulu Kapasite ve Tahmini Üretim Programı, Tablo 3.4'de verilmiştir.

Tablo 3.4. Tesis Kurulu Kapasite ve Tahmini Üretim Programı

	Birim (Ton, Kg, Lt, vb.)	1.Yıl	2.Yıl	3.Yıl	4.Yıl	5.Yıl	6.Yıl	7.Yıl	8.Yıl	9.Yıl	10.Yıl
KİRA GELİRİ											
A1- Kurulu Kapasite	TON/YIL	100,000	100,000	100,000	100,000	100,000	100,000	100,000	100,000	100,000	100,000
B1- Üretim Miktarı	TON/YIL	30,000	40,000	50,000	60,000	70,000	80,000	90,000	90,000	90,000	90,000
C1-Birim Satış Fiyatı	TL/TON/YIL	11.70	11.70	11.70	11.70	11.70	11.70	11.70	11.70	11.70	11.70
Kapasite Kullanım Oranı	-	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	90%	90%	90%
ELEME GELİRİ											
A2- Kurulu Kapasite	TON/YIL	15,000	15,000	15,000	15,000	15,000	15,000	15,000	15,000	15,000	15,000
B2- Üretim Miktarı	TON/YIL	4,500	6,000	7,500	9,000	10,500	12,000	13,500	13,500	13,500	13,500
C2-Birim Satış Fiyatı	TL/TON	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Kapasite Kullanım Oranı	-	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	90%	90%	90%
KURUTMA GELİRİ											
A3- Kurulu Kapasite	TON/YIL	32,500	32,500	32,500	32,500	32,500	32,500	32,500	32,500	32,500	32,500
B3- Üretim Miktarı	TON/YIL	9,750	13,000	16,250	19,500	22,750	26,000	29,250	29,250	29,250	29,250
C3-Birim Satış Fiyatı	TL/TON	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Kapasite Kullanım Oranı	-	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	90%	90%	90%
TARTIM GELİRİ											
A4- Kurulu Kapasite	ADET/YIL	7,373	7,375	7,374	7,375	7,374	7,375	7,374	7,374	7,374	7,374
B4- Üretim Miktarı	ADET/YIL	2,212	2,950	3,687	4,425	5,162	5,900	6,637	6,637	6,637	6,637
C4-Birim Satış Fiyatı	TL/ADET	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Kapasite Kullanım Oranı	-	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	90%	90%	90%
LABORATUVAR ANALİZ GELİRİ											
A5- Kurulu Kapasite	ADET/YIL	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000
B5- Üretim Miktarı	ADET/YIL	1,500	2,000	2,500	3,000	3,500	4,000	4,500	4,500	4,500	4,500
C5-Birim Satış Fiyatı	TL/ADET	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Kapasite Kullanım Oranı	-	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	90%	90%	90%
YETKİLİ SINIFLANDIRICI ANALİZ GELİRİ											
A6- Kurulu Kapasite	ADET/YIL	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000
B6- Üretim Miktarı	ADET/YIL	1,500	2,000	2,500	3,000	3,500	4,000	4,500	4,500	4,500	4,500
C6-Birim Satış Fiyatı	TL/ADET	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
Kapasite Kullanım Oranı	-	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	90%	90%	90%
ORTALAMA KAPASİTE KULLANIM ORANI		30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	90%	90%	90%

3.3.2. İŞLETME GELİRLERİ

a) Kira Geliri

Tesiste temel olarak depo kira gelirleri, eleme gelirleri, kurutma gelirleri, tartım gelirleri, laboratuvar analiz gelirleri ve yetkili sınıflandırıcı analiz gelirleri öngörülmüştür.

Lisanslı depoya ürününü teslim ederek ürün senedi alanların, ürünlerini depodan çekmeden yapacaklar, satışlardan %2 oranındaki zirai stopaj kesintisi yapılmamaktadır. Ürün senetlerinin satışından doğan kazançlar gelir ve kurumlar vergisinden muaftır. Bahsi geçen vergi avantajlarından faydalanmak isteyen ürün sahiplerinin ürününü depoya getireceği varsayılmıştır.

TMO'nun depolarında uygulanan depo kira ücretleri, kurum bünyesinde oluşturulan talimatlar çerçevesinde 0.05-0.3 TL/ton/gün uygulanmakta olup emanet alım yaptıkları çiftçi kayıt belgesi olan çiftçilerden ürünlerini depodan geri almaları halinde ücret alınmaktadır. Alım garantisi olan TMO'ya ürününü satanlardan ise depo ücreti alınmamaktadır.

Yine Lisanslı depoculuğun başlatıldığı bölgede TMO, lisanslı depo işletmeciliği yapan firmanın depolarına öncelik vererek, firmanın depoları dolmadan alım yapmayacaklarına ilişkin talimatlar bulunduğu ifade edilmiştir. TMO bu anlamda lisanslı depoculuğu teşvik ederek sektöre kazandırmaktadır. Diyarbakır ilinde TMO'nun Lisanslı depoculuğu destekleyecek önlemler alacağı ve bu konuda ciddi destekleyici faaliyetleri olacağı düşünülmektedir. Sistemin daha iyi oturması ve gelişebilmesi için TMO yetkililerinin destek sağlayacağı, kurulacak depo kapasitenin kendileri için hiç hafife alınmayacak düzeyde olduğu ve önem arz ettiği, bu depoların kullanımı konusunda önemli çalışma ve çabalarının olacağı birebir görüşme ve toplantılarda ifade edilmiştir.

Polatlı'daki Lisanslı depoda uygulanan depo kira ücreti muhafaza ve mücadele hizmeti karşılığı olarak 0.15 TL/ton/gün olarak uygulanmaktadır.

Depo kira ücretleri ürün depoya girdiğinde ürün her el değiştirdiğinde yeni sahibi tarafından ödenir. Ürün kimin üzerinde gözüktüyorsa üzerinde kaldığı süre kadar kira ücreti Borsa tarafından tahsil edilip 5 gün içerisinde depo işletmecisine ödenmektedir.

Fizibilite kapsamında yapılan araştırma ve birebir görüşmelerden 0.10 TL/gün/ton (3 TL/ay/ton) kira ücreti uygulanması uygun bulunmuştur.

Ekonomik inceleme ve değerlendirme bölümünde belirlenen tam kapasitede ortalama doluluk oranları 1. Yıl için % 30, 2. Yıl için % 40, 3. Yıl için % 50, 4. Yıl için % 60, 5. Yıl için % 70, 6. Yıl için % 80, 7. Yıl için % 90, 8. Yıl için % 90, 9. Yıl için % 90, 10. Yıl için % 90 ve günlük kira bedeline (0,10 TL/gün/ton=0,0357142 €/gün/ton) göre tesisin yıllık (180 günlük) kira gelirleri Tablo 3.5'de verilmiştir.

16 Ekim 2014 tarih 29147 sayılı resmi gazetede yayınlanan "Tarımsal Ürünlerin 5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu Çerçevesinde Lisans Alarak Faaliyet Gösteren Depolarda Muhafaza Edilmesi Halinde Kira Destekleme Ödemesi Yapılmasına İlişkin Karar" (2014/6849 nolu Bakanlar Kurulu kararı) göre 3 TL/Ton/Ay kira geliri desteği Ek gelir olarak hesaplanmıştır ().

b) Temizleme-Eleme-Boylama Geliri

Fizibilite kapsamında yapılan araştırma ve birebir görüşmelerden 5.00 TL/ton Temizleme-Elleme-Boylama ücreti uygulanması uygun bulunmuştur.

c) Mısır Kurutma Geliri

Fizibilite kapsamında yapılan araştırma ve birebir görüşmelerden 8.00 TL/ton mısır kurutma ücreti uygulanması uygun bulunmuştur.

d) Tartım, Boşaltma ve Yükleme Geliri

Tartım, boşaltma ve yükleme ücreti ise ürün depoya girerken veya çıkarken ürünün o anki sahibi tarafından ödenir. TMO TOBB Lisanslı Depoculuk A.Ş. <de tartı ücreti 0.5 TL/ton yükleme ücreti 1,5 TL/ton boşaltma ücreti 1.5 TL/ton olmak üzere toplam 3,5 TL/ton olarak uygulanmaktadır. TMO tesislerinde ise ücret alınmamaktadır.

Fizibilite kapsamında yapılan araştırma ve birebir görüşmelerden 7.50 TL/Kamyon (1 kamyon ortalama 20 ton olarak hesaplanmıştır) tartım, boşaltma ve yükleme ücreti uygulanması uygun bulunmuştur.

e) Laboratuvar Analiz Geliri

Fizibilite kapsamında yapılan araştırma ve birebir görüşmelerden 10.00 TL/Kamyon (1 kamyon ortalama 20 ton olarak hesaplanmıştır) laboratuvar analiz ücreti uygulanması uygun bulunmuştur. Bu analizler depoya girişte bir kez yapılmaktadır.

f) Yetkili Sınıflandırıcı Analiz Geliri

Yetkili sınıflandırıcı analiz ücretleri işlem yapıldığı anda yaptıran tarafından ödenir. Polatlı Ticaret Borsasının yetkili sınıflandırıcı laboratuvarı fiziksel ve kimyasal analiz ücreti araç başına 25 TL olarak uygulanmaktadır. Bu analizler depoya girişte bir kez yapılmaktadır.

Fizibilite kapsamında yapılan araştırma ve birebir görüşmelerden 15.00 TL/Kamyon (1 kamyon ortalama 20 ton olarak hesaplanmıştır) yetkili sınıflandırıcı analiz ücreti uygulanması uygun bulunmuştur.

Tablo 3.5. Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk Planlanan Satış Gelirleri

	Birim (Ton, Kg, Lt, vb.)	1.Yıl	2.Yıl	3.Yıl	4.Yıl	5.Yıl	6.Yıl	7.Yıl	8.Yıl	9.Yıl	10.Yıl
KİRA GELİRİ											
Satış Miktarı	TON/YIL	30,000	40,000	50,000	60,000	70,000	80,000	90,000	90,000	90,000	90,000
Birim Fiyatı	TL/TON/ YIL	18.00	18.00	18.00	18.00	18.00	18.00	18.00	18.00	18.00	18.00
Satış Geliri	TL/TON/ YIL	540,000	720,000	900,000	1,080,000	1,260,000	1,440,000	1,620,000	1,620,000	1,620,000	1,620,000
ELEME GELİRİ											
Satış Miktarı	TON/YIL	4,500	6,000	7,500	9,000	10,500	12,000	13,500	13,500	13,500	13,500
Birim Fiyatı	TL/TON	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00
Satış Geliri	TL/TON	22,500	30,000	37,500	45,000	52,500	60,000	67,500	67,500	67,500	67,500
KURUTMA GELİRİ											
Satış Miktarı	TON/YIL	9,750	13,000	16,250	19,500	22,750	26,000	29,250	29,250	29,250	29,250
Birim Fiyatı	TL/TON	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00
Satış Geliri	TL/TON	78,000	104,000	130,000	156,000	182,000	208,000	234,000	234,000	234,000	234,000
TARTIM GELİRİ											
Satış Miktarı	ADET/ YIL	2,212	2,950	3,687	4,425	5,162	5,900	6,637	6,637	6,637	6,637
Birim Fiyatı	TL/ADET	7.50	7.50	7.50	7.50	7.50	7.50	7.50	7.50	7.50	7.50
Satış Geliri	TL/ADET	16,590	22,125	27,653	33,188	38,715	44,250	49,778	49,778	49,778	49,778
LAB. ANALİZ GELİRİ											
Satış Miktarı	ADET/ YIL	1,500	2,000	2,500	3,000	3,500	4,000	4,500	4,500	4,500	4,500
Birim Fiyatı	TL/ADET	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
Satış Geliri	TL/ADET	15,000	20,000	25,000	30,000	35,000	40,000	45,000	45,000	45,000	45,000
YETKİLİ SINIFLANDIRICI ANAL. GELİRİ											
Satış Miktarı	ADET/ YIL	1,500	2,000	2,500	3,000	3,500	4,000	4,500	4,500	4,500	4,500
Birim Fiyatı	TL/ADET	15.00	15.00	15.00	15.00	15.00	15.00	15.00	15.00	15.00	15.00
Satış Geliri	TL/ADET	22,500	30,000	37,500	45,000	52,500	60,000	67,500	67,500	67,500	67,500
Toplam Satış Gelir- leri (TL)		694,590	926,125	1,157,653	1,389,188	1,620,715	1,852,250	2,083,778	2,083,778	2,083,778	2,083,778

3.3.3. İŞLETME GİDERLERİ

a) İşletme Malzemesi Giderleri

Tesiste işletme malzemesi olarak hububat mücadelesi için böcek ilacı ve silo dezenfeksiyon maddesi kullanılacaktır. Hububatta böceklenmeye karşı mücadele için Alüminyum Fosfit (Phostek Tablet) tablet ve her m³ için bir tablet (1 kg da 333 tablet bulunmaktadır) önerilmiştir. Buna göre tesisin ilaçlama gideri 36.000,00 TL (12.857,14 €) hesaplanmıştır. Silo boşaldığında ise, su bazlı dezenfektan kullanılarak temizleneceği varsayılmış ve bunun için de yılda 5.500,00 TL (1.964,29 €)'luk harcama öngörülmüştür. Laboratuvarın analiz çalışmalarında kullanılmak üzere yılda 45.000,00 TL (16.071,43 €)'luk kimyasal vb. harcama öngörülmüştür.

b) Elektrik Giderleri

Tesisin yıllık ortalama elektrik tüketimi 867.816,97 kWh olarak planlanmaktadır. Diyarbakır DE-DAŞ'dan alınan KDV'siz elektrik enerjisi fiyatına göre (0,175 TL/kwh) tesisin tam kapasitede yıllık elektrik enerjisi gideri 867.816,97 kWh/yıl x 0,175 TL/kwh = 151.867,97 TL (54.238,56 €) olarak hesaplanmıştır.

c) Yakıt Giderleri

Tesis için teknolojik yakıt ihtiyacı bulunmamaktadır. İşletme binasının ısıtılması için kalorifer kazanının günde 12 saat ve toplam 180 gün çalışacağı varsayılarak toplam yakıt tutarı 45.000,00 TL (16.071,43 €), jeneratör kullanımı için yıllık toplam yakıt tutarı 32.000,00 TL (11.428,57 €) olarak bulunmuştur.

d) Su Giderleri

Tesisin su ihtiyacı kuyudan karşılanacak ve arıtması yapılacaktır.

e) İşçilik ve Personel Giderleri

İşçilik ve personel giderleri olarak, 1 adet işletme müdürü (ziraat mühendisi), 1 adet eksper (Ziraat/Gıda mühendisi), 3 adet yetkili sınıflandırıcı (Kimyager, Biyolog ve Ziraat/Gıda Mühendisi), 2 adet lisanslı tartıcı, 1 adet makine teknisyeni/teknikeri, 1 adet elektrik teknisyeni/teknikeri 1 adet muhasebeci, 2 adet idari personel, 2 adet hizmetli, 3 adet bekçi ve 6 adet mevsimlik işçi olmak üzere toplam 23 adet personel için yıllık 570.000,00 TL=203.571,43 €) alınmıştır.

f) Bakım Onarım Giderleri

Bakım onarım gideri olarak, makine teçhizat ile taşıt ve demirbaş harcamaları toplamının % 0,8'i (67.620,67 TL=24.150,24 €), inşaat harcamalarının % 0,1'si (1.772,99 TL=633,21 €) alınmıştır.

g) Amortisman Giderleri

Amortisman gideri olarak, makine teçhizat ile taşıt ve demirbaş harcamaları toplamının % 2'si (1. yıl için 169.051,69 TL=60.375,60 €) inşaat harcamalarının % 2'si (1. yıl için 35.459,71 TL=12.664,18 €) alınmıştır.

h) Sigorta Giderleri

Yıllık sigorta gideri olarak, toplam alım yapılacak kapasitedeki ürün değerinin % 0.2'si baz alınarak, 6 aylık olarak gider olarak alınmıştır. 1. yıl için alım kapasitesi 150.000.000,00 kg*0.75 TL/kg*0.2/100=150.000,00 TL=53.571,428 € alınmıştır.

k) Genel Giderler

İşletme dönemine ait yemek, kırtasiye, seyahat vb. masrafları ile temsil ve ağırlama gibi yönetim giderleri için 75.000,00 TL (26.785,71 €) yıllık ortalama masrafları ilave edilmiştir.

l) Beklenebilecek Farklar

Bu kaleme kadar olan toplam giderin % 2,5'si oranında bir beklenmeyen gider olabileceği düşünülmektedir (29,911.46 TL=10.682.67 €).

Tam kapasitede yıllık işletme giderleri Tablo 3.6'da verilmiştir.

Tablo 3.6. Tam Kapasitede Yıllık İşletme Giderleri

Gider Unsurları	Miktar	Birim	Birim Fiyat (TL)	Toplam Tutar (TL)	Sabit (%)	Değişken (%)	Giderdeki Payı (%)
A - ÜRETİM GİDERLERİ							
1-Direkt İlk Madde ve Malzeme				86,500.00			4.33%
a) İlk Madde Kullanımı							
b) Yardımcı Madde							
c) İşletme Malzemesi Kullanımı				86,500.00			4.33%
İlaçlama (Alüminyum Fosfit tablet)	300.00	ADET kutu	120.00	36,000.00		100%	1.80%
Dezenfeksiyon (su bazlı)	100.00	HACİM	55.00	5,500.00		100%	0.28%

Gider Unsurları	Miktar	Birim	Birim Fiyat (TL)	Toplam Tutar (TL)	Sabit (%)	Değişken (%)	Giderdeki Payı (%)
Laboratuvar Kimyasalları	1.00	ADET/ YIL	45,000.00	45,000.00		100%	2.25%
2-Direkt İşçilik Giderleri				112,500.00			5.63%
İşçilik	6.00	ADET	18,750.00	112,500.00		100%	5.63%
3-Genel Üretim Giderleri				1,157,363.93			57.89%
a) Elektrik Giderleri	867,816.97	kwh/yıl	0.18	151,867.97		100%	7.60%
b) Su, Gaz Giderleri						100%	
c) Yakıt Giderleri	1.00	adet/ YIL	32,000.00	32,000.00		100%	1.60%
d) Haberleşme Giderleri						100%	
e) Bakım Onarım Giderleri	1.00	ADET/ YIL	69,393.66	69,393.66		100%	5.66%
f) Sigorta Giderleri	1.00	ADET/ YIL	150,000.00	150,000.00		100%	12.23%
g) Kira Giderleri						100%	
h) Diğer Giderler						100%	
4 - Genel Yönetim Giderleri				594,196.95			29.72%
a) Personel Giderleri	17.00	ADET	26,911.76	457,500.00		100%	22.88%
b) Elektrik Giderleri	26,839.70	kwh/yıl	0.18	4,696.95		100%	0.23%
c) Su, Gaz Giderleri	12.00	ADET/ YIL	500.00	6,000.00		100%	0.30%
d) Yakıt Giderleri	1.00	ADET/ YIL	45,000.00	45,000.00		100%	2.25%
e) Haberleşme Giderleri	12.00	ADET/ YIL	500.00	6,000.00		100%	0.30%
f) Bakım Onarım Giderleri						100%	
g) Sigorta Giderleri						100%	
h) Kira Giderleri						100%	
i) Diğer Giderler	1.00	ADET/ YIL	75,000.00	75,000.00		100%	3.75%
5 - Beklenebilecek Farklar				29,911.46			2.44%
TOPLAM ÜRETİM GİDERLERİ (1+2+3+4+5)				1,226,370.04			100.00%
6 - Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri							
TOPLAM İŞLETME GİDERLERİ (1+2+3+4+5+6)				1,226,370.04			100.00%

TOPLAM ÜRETİM ve İŞLETME GİDERLERİ:

Değişken Giderler Toplamı: **1,226,370.04**

Tablo 3.7. On Yıllık Üretim Giderleri Projeksiyonu

	1.Yıl	2.Yıl	3.Yıl	4.Yıl	5.Yıl	6.Yıl	7.Yıl	8.Yıl	9.Yıl	10.Yıl
1-Direkt İlk Madde ve Malzeme	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00
a) İlk Madde Kullanımı										
b) Yardımcı Madde										
c) İşletme Malzemesi Kullanımı	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00
2-Direkt İşçilik Giderleri	112,500.00	112,500.00	112,500.00	112,500.00	112,500.00	112,500.00	112,500.00	112,500.00	112,500.00	112,500.00
3-Genel Üretim Giderleri	169,554.05	202,940.85	236,327.64	269,714.44	303,101.24	336,488.04	369,874.83	369,874.83	369,874.83	369,874.83
a) Elektrik Giderleri	45,560.39	60,747.19	75,933.98	91,120.78	106,307.58	121,494.38	136,681.17	136,681.17	136,681.17	136,681.17
b) Su, Gaz Giderleri										
c) Yakıt Giderleri	9,600.00	12,800.00	16,000.00	19,200.00	22,400.00	25,600.00	28,800.00	28,800.00	28,800.00	28,800.00
d) Haberleşme Giderleri										
e) Bakım Onarım Giderleri	69,393.66	69,393.66	69,393.66	69,393.66	69,393.66	69,393.66	69,393.66	69,393.66	69,393.66	69,393.66
f) Sigorta Giderleri	45,000.00	60,000.00	75,000.00	90,000.00	105,000.00	120,000.00	135,000.00	135,000.00	135,000.00	135,000.00
g) Kira Giderleri										
h) Diğer Giderler										
Toplam Üretim Giderleri (1+2+3)	368,554.05	401,940.85	435,327.64	468,714.44	502,101.24	535,488.04	568,874.83	568,874.83	568,874.83	568,874.83

Tablo 3.8. On Yıllık Genel Yönetim Giderleri Projeksiyonu

	1.Yıl	2.Yıl	3.Yıl	4.Yıl	5.Yıl	6.Yıl	7.Yıl	8.Yıl	9.Yıl	10.Yıl
a) Personel Giderleri	457,500.00	457,500.00	457,500.00	457,500.00	457,500.00	457,500.00	457,500.00	457,500.00	457,500.00	457,500.00
b) Elektrik Giderleri	4,696.95	4,696.95	4,696.95	4,696.95	4,696.95	4,696.95	4,696.95	4,696.95	4,696.95	4,696.95
c) Su, Gaz Giderleri	6,000.00	6,000.00	6,000.00	6,000.00	6,000.00	6,000.00	6,000.00	6,000.00	6,000.00	6,000.00
d) Yakıt Giderleri	45,000.00	45,000.00	45,000.00	45,000.00	45,000.00	45,000.00	45,000.00	45,000.00	45,000.00	45,000.00
e) Haberleşme Giderleri	6,000.00	6,000.00	6,000.00	6,000.00	6,000.00	6,000.00	6,000.00	6,000.00	6,000.00	6,000.00
i) Diğer Giderler	75,000.00	75,000.00	75,000.00	75,000.00	75,000.00	75,000.00	75,000.00	75,000.00	75,000.00	75,000.00
TOPLAM	594,196.95	594,196.95	594,196.95	594,196.95	594,196.95	594,196.95	594,196.95	594,196.95	594,196.95	594,196.95

Tablo 3.9. On Yıllık Amortisman Giderleri Projeksiyonu

Sabit Kıymetler	1.Yıl	2.Yıl	3.Yıl	4.Yıl	5.Yıl	6.Yıl	7.Yıl	8.Yıl	9.Yıl	10.Yıl	Toplam	Satın Alma Bedeli	Kalıntı Değer
Yatırım Kapsamında Alınacak Sabit Kıymetler Amortismanı													
Binalar	35,459.71	34,750.52	34,055.51	33,374.40	32,706.91	32,052.77	31,411.71	30,783.48	30,167.81	29,564.45	324,327.26	1,772,985.50	1,448,658.24
Makine-Ekipman	169,051.69	165,670.65	162,357.24	159,110.09	155,927.89	152,809.33	149,753.15	146,758.09	143,822.92	140,946.46	1,546,207.52	8,452,584.30	6,906,376.78
Ara Toplam(1)	204,511.40	200,421.17	196,412.74	192,484.49	188,634.80	184,862.10	181,164.86	177,541.56	173,990.73	170,510.92	1,870,534.78	10,225,569.80	8,355,035.02

Organizasyon ve İnsan Kaynakları Gideri

İşletme organizasyonu belirlenirken işletme müdürü ziraat mühendisi ürün eksperti sertifikasına sahip olacağı varsayılarak, ürün eksperti olarak 1 ziraat mühendisi, 1 adet hububat, baklagiller ve yağlı tohumlar lisanslı depo yönetmeliği 27. maddesine göre 2 lisanslı tartıcı, 3 adet yetkili sınıflandırıcı, 1 adet elektrik teknikeri, 1 adet makina teknikeri/teknisyeni, muhasebeci, büro elemanı, hizmetli geçici işçiler ile beraber toplam 23 adet kişinin çalışacağı öngörülmüştür. Yıllık insan kaynakları gideri 570.000,00 TL (203.571,43 Euro) olarak öngörülmüştür. İşletme organizasyon şeması Şekil 3.1'de verilmiştir.

Şekil 3.1. Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk İnsan Kaynakları ve Organizasyon Şeması

Tesiste tam kapasitede 23 personel istihdam, öngörülmüş olup, personelin ücretleri görev, yetki ve sorumluluğa göre belirlenmiştir. Hesaplama aylık asgari ücretin işverene toplam maliyeti olarak 2014 yılı birinci dönem için geçerli olan tutar esas alınmıştır. Yıllık personel gideri Tablo 3.10'da verilmiştir.

Tablo 3.10. Yıllık Personel Gideri

Personel Niteliği	Sayısı	Aylık Brüt Ücret (TL)	Yıllık Brüt Ücret (TL)
İşletme Müdürü - Ziraat Müh.	1	4.062,50	48.750,00
Eksper - Ziraat Mühendisi	1	3.125,00	37.500,00
Yetkili Sınıflandırıcı (Ziraat mühendisi)	3	3.125,00	112.500,00
Lisanslı Tartıcı	2	2.500,00	60.000,00
Makine Teknisyeni	1	1.875,00	22.500,00
Elektrik Teknisyeni	1	1.875,00	22.500,00
Muhasebeci	1	1.875,00	22.500,00
İdari Personel	2	1.562,50	37.500,00
Hizmetli	2	1.562,50	37.500,00
Bekçi	3	1.562,50	56.250,00
Mevsimlik İşçi	6	1.562,50	112.500,00
TOPLAM	23		570.000,00

İşletme Sermayesi Değişimi

Diyarbakır ili Lisanslı Depoculuk fizibilite çalışmasına esas işletme sermayesi değişimi, Tablo 3.11'de verilmiştir.

Tablo 3.11. On Yıllık İşletme Sermayesi Değişimi Projeksiyonu

UNSURLAR	1.Yıl	2.Yıl	3.Yıl	4.Yıl	5.Yıl	6.Yıl	7.Yıl	8.Yıl	9.Yıl	10.Yıl
Hammadde, Malzeme ve Yakıt Stoğu (A1+A2+A3+A4)										
A1. Hammadde Stoğu										
A2. Yardımcı Madde Stoğu										
A3. İşletme Malzemesi Stoğu										
A4. Yakıt Stoğu										
B. Mamul ve Yarımamul Stoğu (B1+B2)										
B1. Mamul Stoğu										
B2. Yarı Mamul Stoğu										
C. Nakit İhtiyacı (C1+C2+C3)	298,519.48	360,525.97	422,532.46	484,538.95	546,545.44	608,551.93	670,558.43	670,558.43	670,558.43	670,558.43
C1. Elektrik, Su, Gaz Giderleri	48,769.48	65,025.97	81,282.46	97,538.95	113,795.44	130,051.93	146,308.43	146,308.43	146,308.43	146,308.43
C2. Personel Giderleri	249,750.00	295,500.00	341,250.00	387,000.00	432,750.00	478,500.00	524,250.00	524,250.00	524,250.00	524,250.00
C3. Diğer Nakit İhtiyacı										
D. Vadeli Satışlar										
E. Vadeli Alışlar (E1+E2+...)										
E1. Hammadde										
Toplam İşletme Sermayesi İhtiyacı (A+B+C+D-E)	298,519.48	360,525.97	422,532.46	484,538.95	546,545.44	608,551.93	670,558.43	670,558.43	670,558.43	670,558.43
İşletme Sermayesindeki Değişim	298,519.48	62,006.49	62,006.49	62,006.49	62,006.49	62,006.49	62,006.49			

Tablo 3.12. Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk On Yıllık Tahmini Gelir-Gider Projeksiyon Tablosu

Endeksler	1.Yıl	2.Yıl	3.Yıl	4.Yıl	5.Yıl	6.Yıl	7.Yıl	8.Yıl	9.Yıl	10.Yıl
I. Gelirler (1+2+3)	1,176,235.83	1,208,523.55	1,307,652.50	1,569,187.50	1,830,715.00	2,092,250.00	2,353,777.50	2,353,777.50	2,353,777.50	2,353,777.50
1.Satışlardan Elde Edilen Gelir	694,590.00	926,125.00	1,157,652.50	1,389,187.50	1,620,715.00	1,852,250.00	2,083,777.50	2,083,777.50	2,083,777.50	2,083,777.50
2. Diğer Gelirler (Öz Kaynak Katkı)	391,645.83	162,398.55								
3. Diğer Gelirler (Kira Gelir Desteği)	90,000.00	120,000.00	150,000.00	180,000.00	210,000.00	240,000.00	270,000.00	270,000.00	270,000.00	270,000.00
II. Giderler (4+5+6+7+8+9+10+11)	1,176,235.83	1,208,523.55	1,240,893.07	1,273,342.76	1,305,871.01	1,338,476.26	1,371,156.96	1,367,533.66	1,363,982.83	1,360,503.02
4. Direkt İlk Madde ve Malzeme	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00	86,500.00
5.Direkt İşçilik Giderleri	112,500.00	112,500.00	112,500.00	112,500.00	112,500.00	112,500.00	112,500.00	112,500.00	112,500.00	112,500.00
6.Genel Üretim Giderleri	169,554.05	202,940.85	236,327.64	269,714.44	303,101.24	336,488.04	369,874.83	369,874.83	369,874.83	369,874.83
7.Genel Yönetim Giderleri	594,196.95	594,196.95	594,196.95	594,196.95	594,196.95	594,196.95	594,196.95	594,196.95	594,196.95	594,196.95
8.Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri										
9.Mali Giderler										
10.Beklenebilecek Farklar	8,973.44	11,964.59	14,955.73	17,946.88	20,938.03	23,929.17	26,920.32	26,920.32	26,920.32	26,920.32
11Amortismanlar	204,511.40	200,421.17	196,412.74	192,484.49	188,634.80	184,862.10	181,164.86	177,541.56	173,990.73	170,510.92
III. Vergilendirme Öncesi Kar (I - II)	0.00	0.00	66,759.43	295,844.74	524,843.99	753,773.74	982,620.54	986,243.84	989,794.67	993,274.48
IV. Vergi İndirimi ve İstisnalar										
V. Vergiler [(III-IV) * % Vergi Oranı]			13,351.89	59,168.95	104,968.80	150,754.75	196,524.11	197,248.77	197,958.93	198,654.90
VI. Vergilendirme Sonrası Kar (III - V)	0	0	53,407.54	236,675.79	419,875.19	603,018.99	786,096.43	788,995.07	791,835.74	794,619.58

Tablo 3.1.3. Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk On Yıllık Nakit Akış Projeksiyon Tablosu

Endeksler	Yatırım Dönemi	1. Yıl	2. Yıl	3. Yıl	4. Yıl	5. Yıl	6. Yıl	7. Yıl	8. Yıl	9. Yıl	10. Yıl
VIII. Nakit Girişi (12+13+14)		1.176.235,83	1.208.523,55	1.307.652,50	1.569.187,50	1.830.715,00	2.092.250,00	2.353.777,50	2.353.777,50	2.353.777,50	11.379.370,94
12. Satışlardan Elde Edilen Nakit Girişi		694.590,00	926.125,00	1.157.652,50	1.389.187,50	1.620.715,00	1.852.250,00	2.083.777,50	2.083.777,50	2.083.777,50	2.083.777,50
13. Diğer Gelirlerden Nakit Girişi		481.645,83	282.398,55	150.000,00	180.000,00	210.000,00	240.000,00	270.000,00	270.000,00	270.000,00	270.000,00
14. Kalıntı Değer											9.025.593,44
IX. Destek Miktarı											
X. Öz kaynaklar	13.000.000,00	0,00	0,00	-53.407,54							
XI. Banka Kredisi											
XII. Diğer Kaynaklar											
XIII. Toplam Nakit Çıkışı (15 +II)	12.716.387,83	1.238.242,33	1.270.530,04	1.302.899,56	1.335.349,25	1.367.877,50	1.400.482,75	1.371.156,96	1.367.533,66	1.363.982,83	1.360.503,02
15. Toplam Yatırım Harcamaları	12.716.387,83	62.006,49	62.006,49	62.006,49	62.006,49	62.006,49	62.006,49				
15.1. İşletme Sermayesindeki Değişim	298.519,48	62.006,49	62.006,49	62.006,49	62.006,49	62.006,49	62.006,49				
15.2. Sabit Yatırım Harcaması	12.417.868,35										
II. Giderler		1.176.235,83	1.208.523,55	1.240.893,07	1.273.342,76	1.305.871,01	1.338.476,26	1.371.156,96	1.367.533,66	1.363.982,83	1.360.503,02
XIV. Amortismanlar		204.511,40	200.421,17	196.412,74	192.484,49	188.634,80	184.862,10	181.164,86	177.541,56	173.990,73	170.510,92

Endeksler	Yatırım Dönemi	1.Yıl	2.Yıl	3.Yıl	4.Yıl	5.Yıl	6.Yıl	7.Yıl	8.Yıl	9.Yıl	10.Yıl
XV. Kredi Anapara Ödemesi											
XVI. Net Nakit Akışı (VIII +XIV+IX+X+XI+XII-XIII-XV-V-VII-14)	283,612.17	142,504.90	138,414.68	254,573.23	426,322.74	651,472.30	876,629.35	1,163,785.40	1,163,785.40	1,163,785.40	1,163,785.40
XVII.Kümülatif Net Nakit Akışı	283,612.17	426,117.07	564,531.75	819,104.98	1,245,427.72	1,896,900.02	2,773,529.37	3,937,314.77	5,101,100.18	6,264,885.58	7,428,670.98
XVIII. Brüt Nakit Akışı (VIII +IX-XIII+ XIV+9)	283,612.17	142,504.90	138,414.68	254,573.23	426,322.74	651,472.30	876,629.35	1,163,785.40	1,163,785.40	1,163,785.40	10,189,378.85
XIX. İlave Brüt Nakit Akışı	283,612.17	142,504.90	138,414.68	254,573.23	426,322.74	651,472.30	876,629.35	1,163,785.40	1,163,785.40	1,163,785.40	10,189,378.85

3.4. YATIRIM UYGULAMA PLANI

Yatırım uygulama planı Tablo 3.14’de verilmiştir.

Tablo 3.14. Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk Faaliyetler Uygulama Planı

İş-İşlemler	AYLAR																								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Arsa Temini	■																								
Etüt Proje		■	■	■	■	■																			
Yapım İşi					■	■	■	■	■	■	■	■	■	■											
Makine-Teçhizat İşi							■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■							
Sevkiyat																	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Montaj																		■	■	■	■	■	■	■	■
Lisans Alımı Çalışmaları				■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
İşletmeye Alma Çalışmaları																									■

Fizibilite Çalışmasına Esas Mali Değerlendirmeye Yönelik Varsayımlar

Bütün hesaplamalar TL ve EUR cinsinden yapılmıştır. İleride oluşabilecek kur farkı ve fiyat artışları, hesaplanmamıştır. Yatırım kalemleri ile ilgili bütün ödemeler ilgili kalemlerin tesise geldiği gün yapılması planlanmıştır. Başlangıç işletme sermayesi tesisin işletmeye geçtiği tarihten önce temin edilmiş olacaktır. Tesisin yabancı kaynaklar dışındaki finansman ihtiyacı öz sermaye veya IPA Rekabet Edilebilirlik Operasyonel Programı kapsamında sunulacak proje kapsamında karşılanacaktır. Vergi hesaplamalar, halka açık olmayan şirket esaslarına göre. kâr dağıtım, Türk Ticaret Kanunu esaslarına göre yapılacaktır.

Diyarbakır İli Lisanslı Depoculuk Yatırım için kuruluş yeri için hazine uygun özelliklere sahip hazine arazisinin tahsisi ile karşılanması planlanmaktadır.

Türkiye’de TMO’nun Diyarbakır ilinde büyük yatırımlara girmesine yönelik herhangi bir strateji veya planlama tespit edilememiştir. Bu veriler ışığında ihtiyaç ve talep hacimleri hesaplanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SAHA ÇALIŞMALARI

4.1. İŞ KÜMESİ ANALİZİ

Raporun bu bölümü masa başı araştırmaları, birebir görüşmeler ve Diyarbakır ilinde düzenlenen toplantılar ışığında İş Kümesi Analizini içermektedir.

Kümenin Coğrafi Sınırları Ne şekilde belirlendi?

Diyarbakır ilinde tahıl üretimi çok eski tarihlere dayanmaktadır. Bu durum tahıl üreten ve ticaretini yapan işletmelerinin Diyarbakır ilinde kurumsal açıdan daha köklü bir şekilde yerleşmesine neden olmuştur. Proje kapsamında gerek sektörde faaliyet gösteren temsilciler ve işletmeler ile yapılan birebir görüşme ve toplantılarda Hububat Alım-Satım işletmeleri, Hububat üretim işletmeleri ile iş kümesinin daha uygun olacağı görüşü öne çıkmıştır. Bu görüş, bölgede hububat üretimi, GAP projesinin ilerleme süreci özellikle makarnalık buğday üretimindeki önemi ile projenin sürdürülebilirliğine olumlu yönde katkı sağlayacaktır.

Diyarbakır ilindeki işletmeler arasında doğal olarak ortaya çıkan yıllar boyunca gelişen ilişkiler ve sosyal sermayenin diğer illerdeki işletmeleri kapsamadığı gözlemlenmiştir. Yapılan saha çalışmalarında Diyarbakır dışındaki illerde küme içinde faaliyet göstermesi istenen kurum/kuruluşlara yönelik sorulara işletmeler tarafından olumlu ve referans cevaplar alınamamıştır. Diyarbakır ilindeki Diyarbakır Ticaret Borsası, Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi, GAP Uluslararası Tarımsal Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürlüğü, Karacadağ Kalkınma Ajansı, TMO ve diğer sektörde faaliyet gösteren kuruluşların bölgede etkin ve lider konumda olmaları da bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır.

Tüm bu nedenlerle; yol haritasının uygulanması aşamasındaki en kritik faktörlerden biri olan sosyal sermayenin olabilecek en yüksek seviyede korunabilmesi ve geliştirilebilmesi; küme girişimlerine küme üyeleri arasından etkin ve yaygın katılımın sağlanabilmesi için kümelenme faaliyetlerinin Diyarbakır odağında sürdürülmesinin daha verimli sonuçlar vereceği kanısı ortaya çıkarmıştır. Diyarbakır ili hububat üretici ve tacir işletmelerinin rekabet gücünün artması diğer GAP bölgesi illerindeki işletmelerinde sürdürülebilir büyümesine de fayda sağlayabilecektir.

Kümelenmenin, kalkınmayı ve rekabeti olumlu etkileyeceğini savunarak yeni bir ekonomik yaklaşım geliştiren Michael Porter, "Ulusların Rekabet Avantajı" isimli eserinde, ulusların kalifiye işgücü, güçlü teknoloji, bilgi birikimi ve sektör oyuncularının örgütlenme ve ortak çalışma kültürü gibi kendi ileri faktör havuzlarını yaratabileceğini ileri sürmektedir.

Porter 1990 yılında, "neden bazı ülkeler diğer ülkelere göre daha rekabetçidir" sorusuna cevap ararken, bir ülkenin bir sektörünün rekabet gücünü analiz etmek için "elmas modeli" olarak adlandırdığı mo-

deli kullanır. Model, ulusal rekabet avantajlarının belirleyicilerini sistematik olarak ortaya koymak için küresel rekabetin unsurlarını bir sistem yaklaşımı içinde analiz etmektedir.

Elmas şeklinde tasarılan modelde bir sektörün rekabet avantajını etkileyen dört ana faktör belirlenmiştir. Bu temel değişkenler elmasın köşelerini oluşturan girdi koşulları, firma stratejisi ve rekabet yapısı, talep koşulları, ilgili ve destekleyici kuruluşlardır. Devlet ise bu dört faktörü dışarıdan etkileyen bir başka değişken olarak modelde yer almaktadır. Rekabet avantajını belirleyen elmas modeli, bir sistem ortaya çıkarmakta, bu nedenle temel değişkenler tek tek değil, birlikte rekabet avantajlarını belirlemektedirler. Diğer bir deyişle, modelin dört köşesinde yer alan faktörler birbirlerini etkilemektedirler. Dolayısıyla sistem dinamik bir yapı kazanmaktadır.

4.1.1. Faktör Şartları

“Faktör (Girdi) Koşulları” parametresi çerçevesinde [ihtisaslaşmış] işgücü, hammadde, bilgi kaynakları, fiziki altyapı, finansman gibi bir iş kümesinin rekabetçiliğini etkileyen unsurlar analiz edilmektedir. Hammadde, coğrafi konum gibi bazı faktör şartları “miras” mahiyetindedir. Diğer bir kısım faktör şartları ise, “miras” olarak sınıflandırılmasa da ilgili iş kümesinin çabalarından ziyade genel iş ortamının bir sonucu olarak oluşabilir.

Faktör koşullarının varlık ve kalite seviyesinin bir iş kümesinin rekabet gücünü etkilediği açıktır. İş kümelerinde verimliliğin artırılması için faktör girdilerinin etkinliği, kaliteyi ve uzmanlaşmayı artırması gereği sıkça ifade edilmektedir (Porter, 2000).

Diyarbakır ilindeki faktör koşulları, küme aktörleri tarafından neredeyse istisnasız olarak çok olumlu olarak algılanmaktadır. Görüşülen kurum ve organizasyon temsilcileri hububat ve hububata dayalı sanayi sektörünün Diyarbakır için taşıdığı öneme paralel olarak faktör koşullarının da sürekli olarak iyiye gittiği bilgisini vermiştir.

Coğrafi konum bir İş Kümesinin pazar ve/veya kaynaklara erişimi açısından özel bir avantaj yaratıyorsa, İş Kümesinin rekabetçi kapasitesine de önemli katkılarda bulunur. Dolayısıyla, coğrafi konum, bir işletmenin rekabet edebilirliği üzerinde de önemli bir etkiye haizdir.

Diyarbakır ilinde üretilen hububat ürünleri, ağırlıklı olarak Gaziantep, Mersin, Konya ve Ankara illerine pazarlanmakta ve işlenmektedir. Söz konusu pazarlama için karayolu kullanılmaktadır.

Fiziki Altyapı, avantajlı nakliye altyapısının yanı sıra, projenin uygulanacağı ilde kurulu olan Ticaret Borsasının varlığı ve iş kümesinin kurulması için yoğun çaba sarf etmesi küme için oldukça önemlidir.

İşgücünün yetkinlikleri için bazı ek çalışmalar yapılabileceği belirtilmesine karşın, bu coğrafyanın buğdayın anavatanı olması, tarihte ilk tarımın yapıldığı verimli hilal olarak adı verilen Mezopotamya’da olması, verimli Dicle nehri kenarında yıllardır tarımsal üretimin yapılması, yıllardır hububat üretim işletmelerinin yoğun olması, işgücü kalitesini yüksek bir seviyeye çekmiştir. Rakamlar da işgücü verimliliğinin ve potansiyel işgücünün yıldan yıla arttığını göstermektedir.

Açılan alışveriş merkezi, artan restoran sayısı ve sosyal hayattaki gelişme de Diyarbakır ilini çalışmak ve yaşamak için cazip bir yer haline getirmektedir.

Bilgi Altyapısı olarak Dicle Üniversitesi, sanayi ile üniversite ilişkisi diğer şehirlerimizde de olduğu gibi çok verimli bir şekilde çalışmamakla birlikte, şehrin sosyal, ekonomik, teknolojik ve kültürel gelişimi için önemli bir rol oynamaktadır.

Diyarbakır, kişi başına düşen banka şubesi sayısı açısından Türkiye'nin ilk sıralarında yer almaktadır.

Yapılan saha çalışmalarından alınan verilere göre, görüşme yapılan firmalardan tarımsal üretim eylem planı ve GAP eylem planına olumlu yaklaştıkları, eylem planlarının bölge sosyo ekonomik yapısına katkı sağlayarak bölgesel ilerleme sağlayacağı, bu eylem planları kapsamında uzun vadede hububat üretim işletmelerinin müşteri portföyü içerisinde olan tacir işletmeleri, un fabrikaları, makarna fabrikaları, bulgur fabrikaları, bisküvi fabrikalarının artacağı, Türkiye'nin hububat üretiminin büyük bir bölümünün burada yapılması, Türkiye'nin en kaliteli makarnalık buğday üretiminin bu bölgede gerçekleştiği, alternatif pazar konumundaki Irak, İran ve Suriye gibi ülkelere yakın olmaları, iş gücü maliyetlerinin düşük olması ve bölgeye yönelik teşvik paketlerinin devreye konulmasıyla, tüm girdilerde meydana gelecek avantajların Türkiye'de herhangi bir yerde bulunmadığını bildirmişlerdir.

4.1.2. Firma Stratejileri ve Rekabet

Firma Stratejileri

"Rekabet Elması" modelinin "firma stratejileri ve rekabet" olarak adlandırılan kısmında, işletmelerin yönetim yapısını düzenleyen şartlar ve firmalar arasındaki rekabet incelenmektedir.

İş kümesi aktörlerinin arasındaki [yapıcı] rekabetin desteklenmesi faydaları kanıtlanmış ve bulgularla desteklenmiş bir olgudur. Örneğin; kümeler üzerinde yapılan deneysel çalışmalar iş kümelerinde bilginin artan ve yoğunlaşan rekabet ile üretildiğini ortaya koymaktadır. Porter da küme dinamiklerinin en önemli unsurlarından birinin firmalar arası rekabet olduğunun altını çizmektedir. Küme teorisi "iş kümelerinde bilginin yerel hareketlilik ve kişiler arasındaki sosyal ilişkiler aracılığı ile ortaya çıkan yayılma etkisiyle yaratıldığını" belirtmektedir. Burada kurulması düşünülen Diyarbakır ili Lisanslı Depoculuk İş Kümesindeki firmaların stratejileri ve rekabet halindeyken işbirliğine karşı yaklaşımları kritik unsurlardan biridir. Eğer küme içindeki işletmeler birbirleriyle sürekli bir rekabet içindelerse sürekli olarak yenilenme ve kendilerini rakipleri arasında farklılaştırma konusunda motivasyonlarını ve dinamik yapılarını koruyabileceklerdir. Dolayısıyla firma stratejileri ve rekabet, bölgesel inovasyon dinamiklerini kullanarak bölgesel rekabet gücüne katkıda bulunur.

Bu parametrenin dikkate aldığı bir diğer unsur da yeni işletmelerin kurulmasına yönelik olup, iş ortamının yeni işletmelerin kuruluşuna yönelik düzenlemeler açısından elverişliliğini analiz eder. İş kümesine yeni girişlerin çok düşük seviyelerde olduğu durumlarda, iş ortamının girişimciliği desteklemediği anlaşılabilir.

Firma stratejileri ve rekabetin değerlendirilmesinde rekabetin yapısı, yeni iş oluşumu, firma stratejileri ve firma yapısı kullanılan önemli parametrelerdir.

Diyarbakır ili Lisanslı Depoculuk İş Kümesi, Diyarbakır ilindeki hububat üretim bilgi birikimi, Türkiye ekonomisinin ve reel sektörlerin dışa açılması ve uluslararası piyasaların Türkiye'yi üretici bir ülke olarak keşfetmesi ve yüksek miktarda taleplerini yöneltmesi ile büyümesini sürdürmüş olan bir değer zinciri olacaktır.

Miktar rekabeti, arzın artması ile yerini kalite, fiyat, hizmet kalitesi gibi faktörlere bırakmıştır. Bu süreç içinde kendini geliştiren firmalar hedef pazarların işleyiş biçimini, müşterilerin satın alma yapısını, dağıtım kanallarını ve genel anlamda öğrenmiş ve üretilen ürünün kalitesi ile bir coğrafi sektör oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Bununla birlikte firmaların gerekli sermaye birikimini sağlayarak bireysel ya da toplu bir şekilde araştırma geliştirme çalışmaları yapması, değer zincirinde daha üst seviyeye çıkmayı sağlayacak pazarlama yatırımının yapılması gibi konularda atılımlar yapamadığı bilgisi verilmiştir. Artan firma sayısı ve arz ile birlikte fiyat ve kalite; ana rekabet aracı olarak göze çarpmaktadır.

Yeni İş Oluşumu

Görüşülen firmalar, Ticaret Borsası, Ticaret ve Sanayi Odası, Karacadağ Kalkınma Ajansı, Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi, GAP Uluslararası Tarımsal Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürlüğü, TMO, Ziraat Odası Başkanlıkları, Polatlı Ticaret Borsası ve Tarım İl Müdürlüklerinden alınan bilgiler sonucu Diyarbakır ilinde hububat ticareti ile uğraşan Tacir işletmeleri ve Hububat üreten işletmelerinin bazılarının faaliyetlerine belli bazı dönemlerde üretim/ticaretlerine ara verdikleri ve sektöre yılda ortalama 1-2 firmanın ise ortaklık şekline girdiği tespit edilmiştir. Ayrıca bazı işletmelerinde gerek kendi öz kaynakları ile ve gerekse farklı fon kaynakları ile modern depolama sistemlerini kurdukları ve bu alanda yatırım yapma kararı aldıkları, bölgede akredite olmuş bir Laboratuvarın olmaması, yeterli depolama kapasitesine sahip lisanslı depoların olmayışı, modern ve yeterli kapasiteye sahip ürün eleme tesisinin olmayışı, yeterli kapasiteye sahip mısır kurutma tesisinin olmamasının ciddi olumsuzluklara neden olduğu ve yeterli gelişme potansiyeli olmasına rağmen sektörel gelişmenin yetersiz kalmasına neden olduğu bildirilmiştir.

Rekabetin Yapısı

Firmaların gözlemlerine göre yerel rekabet işlerine zarar vermektedir. Bu zararın nedenlerinin en başında da şirketlerin sadece fiyat ile rekabet etmesi gelmektedir. Maliyet hesabı konusunda bilgili olmayan bazı firmaların şirketi ayakta tutabilmek için ya da kısa vadeli bir borcunu kapatabilmek için aşırı ucuz fiyatlar vermesi ile fiyatların aşırı aşağı çekildiği bilgisi verilmiştir.

Yerel rekabeti faydalı bulan firmalar ise bunun nedeni olarak rekabetin maliyet düşürme, kaliteyi artırma, üretim maliyetlerini benzer firmalarla karşılaştırmalı olarak kontrol edebilmeyi teşvik etmesini vermiştir.

Emek yoğun bir sektör olan hububat sektöründe faaliyet gösteren bu firmalarda çalışanların %93'ü üretim alanında faaliyet göstermektedir ve %50'den fazlası ilkököl mezunudur. Öğrenim durumu açısından firmaların arasında üniversite mezunu çalışanı yok denecek kadar azdır.

Kümedeki en yaygın rekabet aracı fiyattır. Görüşülen firmalar yaygın rekabet aracı sıralamasında fiyatı 1. sıraya koymuştur; diğer 3 tanesi de farklı sıralarda olmakla birlikte fiyatın rekabet aracı olarak kullanıldığını belirtmiştir. Bununla birlikte firmalar maliyet avantajlarını 2000'li yılların başından beri kaybettiklerini, bununla birlikte verimlilik artışı, hedef pazarlara coğrafi yakınlık, entelektüel sermaye ve müşteriye yaklaşımlarının ve en önemlisi kalitenin etkin rol oynadığını belirtmiştir.

Firma Yapısı

Kümede yer alan firmalar büyük bir oranda aile şirketleridir ve yine büyük bir oranı 1. kuşak yöneticiler tarafından yönetilmektedir. Görüşülen firmaların hepsi aile şirketi olduğunu ifade etmiştir. Şirketler, ortaklık yapısında değişiklik yapılmasının düşünülmediğini belirtmiştir. Değişikliğin düşünülmemesinin nedeni yönetim kolaylığını sürdürülebilmektir.

Artan arz ile birlikte şirketler son 2-3 yılda makine alım miktarını azaltmış ya da durdurmuştur. Tüm işletmelerin ustalar ve idari personel dışında diğer iş gücünü sezonluk olarak karşıladıkları ve her yıl bu şekilde işe alımının gerçekleştiği gözlenmiştir.

Tüm firmalarda web sayfasının olmadığı, ancak internet bağlantısı sayesinde müşteri ve pazar bulma faaliyeti içinde oldukları tespit edildi.

Kümede bulunan firmalar arasında en sık rastlanan ilişki şekli alıcı/tedarikçi tipi ilişkilerdir. Şirketlerin %50'den fazlasının birbiri ile satın alma/tedarik ilişkisi bulunmaktadır. Bunun dışında ticari ya da ticari olmayan işbirliği sık gözlenmemektedir. Ticari olmayan işbirliği için örnekler arasında, Gıda, Tarım ve Hayvancılık il müdürlükleri, Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Karacadağ Kalkınma Ajansı, Ticaret Borsası ve Ticaret Sanayi Odasının düzenlediği seminerlere katılım, ortak toplantılar vb. bulunmaktadır.

Ortak çalışmalar konusunda anahtar önem taşıyan kriterin yönetime geçen/geçecek olan 2. jenerasyonun yaklaşımı olduğu da belirtilmiştir.

Talep Koşulları

Rekabet elması "Talep Koşulları" başlığı altında yerel pazarın yapısını ve dinamiklerini inceler. Küme teorisine göre yerel talebin, kümelerin rekabet gücünü etkileyen üç önemli özelliği bulunmaktadır: (1) Yerel talebin yapısı, (2) Yerel talebin büyüklüğü ve büyüme potansiyeli ve (3) yerel tercihlerin ihracat pazarlarına yansıtılış mekanizmaları.

Yerel talebin yapısı (pazar kesimleri vb.), bir iş kümesinin ürün ve/veya hizmetlerinin hangi şartlar altında yerel piyasaya sürüldüğü ve yerel piyasada nasıl tüketildiği ve/veya kullanıldığını gösterir.

Yerel talebin büyüklüğü ve gelişimi ile ilgili mülahazalar ise esasen bir iş kümesinin en rahat

ulaşabileceği pazarın potansiyelinin analizinden ibarettir. Yerel talep potansiyelinin güçlü olması çoğu kez iş kümeleri için bir avantaj olarak addedilir. Ancak; özellikle yerel piyasası dar olan ülkelerdeki bazı iş kümeleri bu durumu bir avantaj haline çevirmeyi başarmış ve daha etkin uluslararasılaşma stratejileri izleyerek rekabetçiliklerini artırmayı başarmışlardır.

Diyarbakır ili Lisanslı Depoculuk İş Kümesi, Türkiye iç pazarı merkezli oluşmuş ve büyümesi buna bağlı olarak sürdürülebilmüş bir sanayi kümesi olma yolundadır.

Kurum ve şirket temsilcileri yurt dışında bulunan talep ile ilgili beklentilerini vermekte zorlanmıştır. Yurtdışı talebi izlemediğini belirten firmalar da bulunmaktadır.

Son 5 yılda hedef pazarlarında bir büyüme olmadığını belirtmelerine karşın, görüşülen şirket yöneticileri talebin itici gücünün kaynağının global pazarlar olduğunu belirtmiştir. Gerek bölgesel, gerek ulusal, gerekse global pazarlarla ilgili beklentiler talebin düşeceği yönündedir.

Küme'nin ürettiği ürünlerin çoğuna talep direkt un-makarna-bulgur-yem fabrikalarından, ürün alımında tercih nedenleri fiyat, kalite ve ödeme koşulları olarak belirtilmiştir.

Görüşülen şirketlerden alınan yanıtlardan son yıllarda yılda şirketlerinin ürünlerine olan talebin azaldığını belirtmiştir.

Dünyada genel olarak tahıl sektörü, ticaretin kurallarının organize ve büyük perakendeciler olan alıcılar tarafından konduğu, bu müşterilerin yönlendirdiği bir sektördür. Son kullanıcıların bireysel tercih, zevk, eğilim ve algılarını sistematik bir şekilde izleyen alıcılar ve bu alıcılara hizmet veren büyük tedarik ve lojistik organizasyonları tedarik kalite, ürün ve sistem spesifikasyonu, fiyat, teslim planları gibi tüm koşullarını tek taraflı ve merkezi olarak belirlemektedir.

4.1.3. İlgili ve Destek Sektörler

Rekabet elması çerçevesinde ilgili ve destekleyici sektörlerin rekabetçi bir şekilde varlığı İş Kümesi'nin rekabet gücü için belirleyici unsurlardan biridir. İlgili ve destekleyici sektörlerin varlığına ek olarak iş kümesi ile bağlantılarının güçlü olması da ayrıca önemlidir.

İlgili ve destekleyici endüstrilerin yeterlilik ve rekabetçilik düzeyi, firmaların rekabetçilik avantajını doğrudan etkilemektedir. Küresel anlamda başarılı bir sektör, ilgili bir başka sektörü de küresel başarıya taşıyabilmektedir. Rekabetçi bir tedarik zinciri, sektöre ucuz ve yenilikçi girdi temini sağlayarak rekabet avantajı oluşturabilir. Yatay ve dikey ilişki içerisinde bulunulan sektörlerle bilgi alışverişi beraberinde yenilikçilik ve fikir alışverişini de getirecektir.

Çalışma Grubu Toplantıları ve saha çalışmaları sırasında küme dahilinde sistematik olarak yapılması gereken bazı işlevlerin ve işlevleri yerine getirecek kurumların eksikliği gündeme gelmiştir. Özellikle üretim sisteminde fazla sayıda ürün çeşidi ve her ürünün farklı çeşit/varyetelerinin varlığı ile lisanslı depoculuk sisteminde ciddi riskler oluşturmaktadır. Ayrıca birçok ticari firmaların yüksek kar elde etme kaygısıyla iyi kaliteye sahip olmayan çeşitleri üreticilere satması sistemde oluşan bir diğer risklerdendir.

Kaliteye dayalı ve daha çok sayıda çeşit/varyeteler ile sözleşmeli üretim sistemlerinin yaygınlaştırılması, Lisanslı Depoculuk sisteminin başarılı olması için büyük önem taşımaktadır. Ayrıca Bu işlevler arasında pazar, müşteri ve nihai kullanıcı eğilimlerinin izlenmesi; Ar-Ge çalışmaları sonucu ortaya çıkan yeni teknolojilerin ve ürünlerin uygulanmasını ve/veya üretilmesini sağlayacak uygulamalı araştırmaların yapılması yer almaktadır.

4.1.4. Kamu Kurumları ve İş Birliği Yapılan Kurumlar

Kamu politikaları ve kamusal niteliği olan icraatlar iş kümelerinin rekabet güçlerini etkilemektedir. Örneğin, kamu kurumları sofistike bir alıcı (müşteri) olarak yerel üretim kapasitesinin gelişmesine etki edebilir.

Kümelenme yaklaşımı, kamunun iş kümelerinin rekabet gücünü destekleyecek uygun bir iş ortamı sağlaması gereğine işaret etmektedir.

İşbirliği Kurumları (İK) iş kümelerinin daha rekabetçi olabilmek için birlikte çalıştıkları kurumlardır. Bu kurumlar arasında Üniversiteler, Ticaret Borsası, Kalkınma Ajansı, TMO, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İl Müdürlüğü, Ticaret ve Sanayi Odası, İhracatçı Birlikleri, Ziraat Odaları, Sektörel Dernekler, Vakıflar, Birlikler ve Araştırma Kuruluşları gösterilebilir.

Şirketlerin; bazı kurumların, kendi görev ve sorumlulukları dahilinde, firma ihtiyaçlarına karşı gösterdiği duyarlılık konusunda genel olarak olumsuz görüşlere sahip oldukları gözlenmiştir.

Çalışmamızda, İşbirliği yapılan kurum/Kuruluşlar olarak, Diyarbakır Ticaret Borsası, Karacadağ Kalkınma Ajansı, Diyarbakır Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, Diyarbakır Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) Şube Müdürlüğü, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Diyarbakır İl Müdürlüğü, Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Diyarbakır Ziraat Odası Başkanlığı, GAP İhracatçılar Birliği, GAP Un Üreticiler Birliği gösterilebilir.

4.2. İhtiyaç Analizi

Yol haritası geliştirilmesi sürecinde bilgilendirme semineri kapsamında iki anket yapılmıştır. Anketler iş kümesi aktörlerinin İş Kümesi'nin rekabet edebilirliğine etki eden temel unsurlara yönelik algılamalarını ölçmeyi hedeflemektedir.

İlk anket rekabet elması modelinin altı unsuruna uygun bir şekilde kurgulanmıştır. İkinci anket ise ön saha çalışmaları sırasındaki temel bulguların katılımcılar tarafından nasıl algılandığını ölçmeyi hedeflemektedir.

İlk ankette katılımcılara İş Kümesinin rekabet edebilirliğini etkileyen unsurların önemi ile mevcudiyeti arasında algıladıkları fark (aralık) sorulmaktadır. Katılımcılar ilgili unsurun önce önemini (5'li ölçekte, 5 en yüksek önemi temsil etmek üzere) ve sonra mevcudiyetini (5'li ölçekte, 5 en yüksek mevcudiyet düzeyini temsil etmek üzere) derecelendirmektedir.

Eklere sunulan anket sonuçları önem ile mevcudiyet arasındaki farkın yansıtıldığı radar grafiklerin üretilmesinde kullanılmıştır. Buna ek olarak çalışmalara ışık tutacak analitik bir çerçeve geliştirmiştir. Bu analitik çerçeve ekteki tabloda aktarılmaktadır.

Mevcudiyet	5	Çık Sözkonusu unsur iş kümesinde bulunmaktadır, ancak rekabetçilik açısından düşük bir öneme sahiptir. Dolayısıyla bu unsurun oluşturulmasına ve/veya varlığının devam ettirilmesine ilişkin kaynaklar, rekabetçilik açısından daha önemli unsurlara aktarılmalıdır.	Koru Sözkonusu unsur iş kümesinde bulunmaktadır ve yüksek bir öneme sahiptir. Mevcut durum korunmalıdır.	
	3	Yok Say Sözkonusu unsur mevcut olmadığı gibi, iş kümesi açısından yüksek bir öneme de sahip değildir. Unsur göz ardı edilebilir.	Yatırım Yap Sözkonusu unsur yüksek bir öneme sahiptir ancak iş kümesindeki varlığı yeterince güçlü değildir. Bu unsurun güçlendirilmesine yönelik yatırım yapılmalıdır.	
	1	1	3	5
		Önem Derecesi		

Şekil 4.1. Mevcudiyet ve Önem Matrisi

Söz konusu anketlerin detaylı sonuçları eklere bulunmakla birlikte aşağıdaki noktaların da burada altını çizmek önemlidir.

Faktör Şartları

Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar ortalama bakımından incelendiğinde “faktör şartları” ile ilgili belirtilen unsurların hepsinin son derece önemli olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar “İhtisaslaşmış beyin gücünün”, “Nitelikli işgücünün” ve “Yeni pazar, müşteri ve iş imkânları ile ilgili bilginin” küme içerisinde nispeten mevcut olduğuna inanmaktadır. Ancak “küresel teknoloji ve yönelimler ile ilgili stratejik bilginin”, “Kamusal fonlarla uygulanan Ar-Ge ve teknoloji transferi programları hakkında bilginin” ve “İhtisaslaşmış yatırım fonları ve/veya mali kaynaklara erişimin” yeteri derecede mevcut olmadığı ve bu alanlara yatırım yapılması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

İlgili ve Destekleyici Sektörler

Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar ortalama bakımından incelendiğinde “İlgili ve Destekleyici Sektörler” ile ilgili belirtilen unsurların hepsinin son derece önemli olduğu tespit edilmiştir. “Eğitim hizmetleri veren kurum, kuruluş ve firmaların” küme içerisinde nispeten mevcut olduğu ve bu durumun korunması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak “İş geliştirme”, “Ar-Ge ve İnovasyon”, “Tasarım” ve “Pazarlama ve tanıtım” konusunda hizmet veren kurum, kuruluş ve firmaların yeteri derecede mevcut olmadığı ve bu alanlara yatırım yapılması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Firma Stratejileri ve Rekabet

Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar ortalama bakımından incelendiğinde Firma Stratejileri ve Rekabet ile ilgili belirtilen unsurların hepsinin son derece önemli olduğu tespit edilmiştir. "Küme aktörleri arasında işbirliği ve diyalogun" ve "Kritik Kütlelerin" küme içerisinde nispeten mevcut olduğu ve bu durumun korunması gerektiği ifade edilmiştir. Bu parametre altında incelenen diğer hususların ise yeteri derecede mevcut olmadığı ve bu alanlara yatırım yapılması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Talep Koşulları

Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar ortalama bakımından incelendiğinde: Talep Koşulları ile ilgili belirtilen unsurların hepsinin son derece önemli olduğu; Bölgesel, Ulusal Talebin küme içerisinde nispeten mevcut olduğu ve bu durumun korunması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

İşbirliği Kurumları

Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar ortalama bakımından incelendiğinde "İşbirliği Kurumları" ile ilgili belirtilen unsurların hepsinin son derece önemli olduğu tespit edilmiştir. Sivil toplum kuruluşları tarafından iş kümesine verilen desteğin nispeten mevcut olduğu ve bu durumun korunması gerektiği ifade edilmiştir. Diğer unsurların ise yeteri derecede mevcut olmadığı ve bu alanlara yatırım yapılması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Kamu Kurumları

Katılımcılar kamu kurumları ile Kümenin herhangi bir işbirliğini vurgularken, bunun Kümenin gelişimi açısından çok önemli olduğunu da belirtmişlerdir.

İkinci ankette ise katılımcılara 10 adet bulgu/beyan sunulmuş olup, katılımcıların bu bulgu ve beyanlara ne derecede mutabık oldukları analiz edilmiştir. Ankette yer alan 10 bulgu ve beyan arasından en yüksek mutabakat seviyesini yakalamış olan 3'ü aşağıda sunulmuştur:

- İş kümesinde verimlilik artışı ve ürün farklılaşmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır (8.82),
- Mali kaynaklara erişimin artırılması konusunda çalışmalar yapılmalıdır (8.80),
- Kümelenme işbirliği geleneğini daha etkin ve verimli hale getirebilir (8.57).

Piyasa Mekanizmaları, Sistem ve Politika Seviyesindeki Bulgular

Kümelenme yaklaşımı esasen dünyadaki başarılı kümelerin belirlenmesi ve bu kümelerin ortak özelliklerinin analiz edilmesi sonucunda geliştirilmiştir. Kümelenme yaklaşımına ilham veren kümeler ise herhangi bir kümelenme politikası ve/veya organize bir kümelenme girişimi sonucunda değil, doğal bir süreç sonunda oluşmuştur. Örneğin; dünyadaki en başarılı kümeler arasında gösterilen "Kaliforniya

Silikon Vadisi" olgusunun organize bir kümelenme girişimi sonucunda meydana geldiğini iddia etmek oldukça güçtür.

Dolayısıyla; günümüzde uygulanmakta olan kümelenme girişimleri, yukarıda bahsedilen organik (doğal) kümelenme sürecini tetikleyecek veya kolaylaştıracak bir şekilde tasarlanmalıdır. İdeal şartlarda; kümelenme girişimlerinin, organik kümelenme sürecine sekte vuran piyasa başarısızlıklarını, sistemik hataları ve politika seviyesindeki zayıflıkları gidermesi beklenmelidir. Bu husus özellikle kamusal niteliği olan küme destek programları açısından özel bir önem arz etmektedir. Serbest piyasa ekonomisinde de kamusal müdahaleler ancak söz konusu hataların biri veya birkaçını düzeltmeye yönelik olduğunda makul karşılanabilir.

4.3. Piyasa Analizi

Piyasa başarısızlığı; çok özet bir ifadeyle, piyasa mekanizmalarının, kaynakları etkin bir şekilde dağıtamaması ve sosyal ve/veya ekonomik ve sosyal talebe (beklentiye) yanıt verememesi olarak tanımlanabilir. Örneğin, Ekonomi bilimi, piyasa başarısızlığını politika müdahalesi için temel gerekçelerden birisi olarak kabul eder. Bazı ekonomistler tarafından eleştirilse de piyasa başarısızlıkları, kümelenme politikalarının gerekliliğini destekleyecek önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Sadece fiyata dayalı gelişen yıkıcı rekabet

Şirketlerle yapılan görüşmelerde, üretim yapan firma *rekabet* sayısının aile şirketlerinin bölünmesi, stratejik bir plana ya da yetkinliklere sahip olmaksızın yatırım yapılması gibi nedenlerle hızla arttığı bilgisi verilmiştir. Yükselme döneminde bir soruna yol açmayan bu arz fazlalığı, bölgedeki tahıl üretiminin azalması, pazarı etkileyebilecek durumlarda sermayesi kuvvetli olmayan, uzun vadeli planları bulunmayan şirketleri kısa dönemli nakit akış sorunlarını çözebilmek için maliyetlerin altına düşen yıkıcı fiyat rekabetine itmekte ve bu da piyasanın genelini olumsuz etkilemektedir. Firma görüşmelerinden, yılda birkaç firmanın iflas etmesi bu kanıyı desteklemektedir. Görüşülen firmaların ortak görüşü bölgedeki fiyata dayalı rekabetin yine bölgedeki değer zinciri için zararlı olduğu yönündedir.

Bilginin yaratılması ve yayılması

İş Kümesinin ürün ve süreçlerinde gelişmeler kaydedebilmesi için gerekli olan pazar, pazar yönelimleri, Ar-Ge, teknolojik gelişmeler ile ilgili bilginin yaratılması ve yayılması ile ilgili bir aksaklık bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası bilgi üreten kurumlarla işbirliklerinin bulunmayışı bu aksaklığı ortaya koymaktadır. Özellikle, gerek firmaların ve gerekse birlik-borsa-odaların üniversitedeki akademik bilgi birikimden veya danışmanlık firmalarından danışmanlık alma gereksinim ve alışkanlıklarının yok denecek seviyede olması sektörel gelişmeyi, firma büyümesini engellemekte olan aksaklıklardır. Kamu-Üniversite-Özel Sektör işbirliği yönünden var olan bu aksaklıkların giderilmesi önem arz etmektedir. Firmaların kendile-

rine özel rekabet stratejilerini geliştirmeden önce kullanabilecekleri, tüm firmalar için yararlı olacak ve stratejik bilgilerin bütünleşik ve sistemik bir şekilde oluşturulacağı yapılar bulunmamaktadır.

İşletme körlüğü

Bölgenin Kaliteye dayalı Tahıl Üretimi ve Ticareti konusundaki, birikimi ve köklü geçmişi, firmaların verimlilik ve inovasyon gibi konularda kendilerini yine kendileri ya da küme içinden benzer firmalarla kıyaslamalarına (*benchmarking*) yol açmaktadır.

İlişkiler

Küme 'de faaliyet gösteren firmaların bir bölümünün müşterileri, kalite kuruluşları, benzer işi yapan şirket ve kuruluşlarla bireysel bağlantıları bulunmaktadır. Ancak, Türkiye'de ve dünyada kamu kurumları, bilgi üreten kuruluşlar, müşteriler gibi değişik hedef gruplara Kümenin iletişimi sürekli ve kurumsal olarak yapılmamakta ve Kümenin bu gruplarla iletişimi, bilgi alış-verişi, lobi faaliyetleri sınırlı kalmaktadır. Kümenin rekabet gücünü artırması için gerekli olan iletişim ve ilişkilere erişebilmesi için hem küme oyuncularının bilgiye erişmesine yarar sağlayacak, Kaliteye dayalı tahıl üretimi ile ilgili ulusal ve uluslararası toplantı, zirve ve seminerler gibi organizasyon ve platformların sürekliliği sağlanmalıdır.

4.4. Sistemik Analiz

Sistemik hatalar "Sistem" in genel işleyişi ile ilgili zaaflardır. Burada "sistem" olarak adlandırılan olgu, ekonomik ve sosyal değeri olan ürün ve hizmetleri üreten kurum ve kuruluşların tamamını kapsar. Bilgi de dâhil olmak üzere, ekonomik ve sosyal değeri olan tüm ürün ve hizmetler, hem kamu hem de özel sektör tarafından üretilir. Dolayısıyla, bu tür ürün ve hizmetlerin geliştirilmesini sağlayacak uygun ortamın oluşturulması için farklı kurum ve kuruluşlar arasında güçlü ve sağlıklı bir iletişim ve koordinasyon bulunması gerekir. Sistemik hatalar ise, Küme Politikaları Beyaz Kitabı'nda da belirtildiği gibi, etkileşim içindeki kurum ve kuruluşların kapasiteleri arasında ve mevcut kural ve normlarla ilgili tutarsızlık veya çelişkilerin olması durumunda ortaya çıkar. Örneğin, üniversitelerde oluşan bilgi birikiminin sanayiye aktarılabilmesi için hem sanayinin hem de üniversitelerin kapasitelerinin bu tür bir bilgi akışını destekleyecek seviyede olması gerekir. Eğer kapasiteler arasında derin farklar varsa, bu noktada firmaları ve/veya üniversiteleri suçlamaktansa, sistemin geneli ile ilgili, diğer bir ifadeyle sistemik, bir hatadan bahsetmek daha faydalı olacaktır.

Diyarbakır ili Lisanslı Depoculuk İş Kümesindeki en önemli sistemik aksaklıklar kümede kritik öneme sahip bazı oyuncuların eksik olmasından kaynaklanmaktadır. Bu oyuncular kamu ya da özel kuruluşlar olabileceği gibi özel sektör ve kamu kurumlarının işbirliği ile kurulacak bazı kurumlar da olabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

LİSANSLI DEPOCULUK İŞ KÜMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Bu bölümde, Diyarbakır ilinde tahıl ticareti yapan 52 işletmeden alınan verilerin analizine yer verilmiş ve yorumlanmıştır.

5.1. YÖNTEM

Bu kısımda araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama aracı ve verilerin analizinde kullanılan testler belirtilmiştir.

5.1.1. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Diyarbakır Ticaret Borsası verilerine dayanarak Diyarbakır merkez ve ilçelerinde faaliyet gösteren tahıl ticareti yapan işletmeler ile birebir anket çalışması yapılmıştır. Araştırma kapsamında, yaklaşık 125 adres ziyaret edilmiş olup, 72 işletme ankete katılmayı kabul etmemiştir. Araştırma kapsamına alınan fakat ulaşılamayan birçok işletme ya kapanmış, ya adres değiştirmiş veya başka firma adı altında faaliyetini devam ettirmiştir. İleri analizler için toplamda 67 anket kullanılmıştır. Bu araştırmanın saha çalışması 01 Ocak-15 Mart 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma kantitatif araştırma yöntemlerinden yüz yüze anket tekniği ile gerçekleştirilmiştir.

5.1.2. Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında, demografik bilgiler dışında, işletmelerin insan kaynakları, üretim kapasitesi, pazar durumu ve karşılaşılması muhtemel sorunların bulunduğu 27 soruluk ve 12 soruluk olmak üzere iki adet anketten yararlanılmıştır.

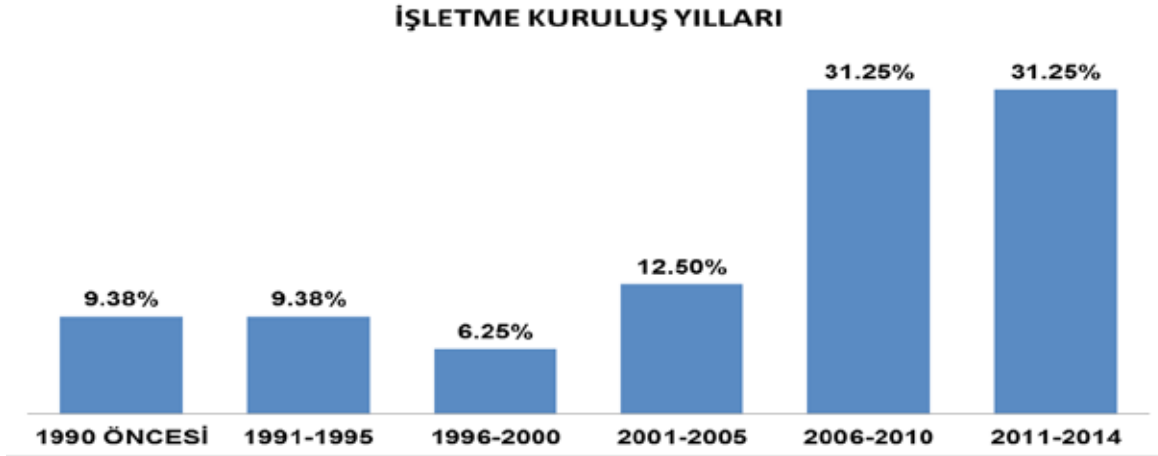
5.1.3. Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde JMP 5.0 istatistik programı kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde frekans, ortalama, standart sapma, mod ve % oranlar hesaplanmış, mevcudiyet-önem matrisleri oluşturulmuş ve irdelenmiştir.

5.2. BULGULAR

5.2.1. İşletmeler ile İlgili Frekans Bulguları (Anket 1)

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin işletme kuruluş yılları değerleri Şekil 4.1.'de verilmektedir.

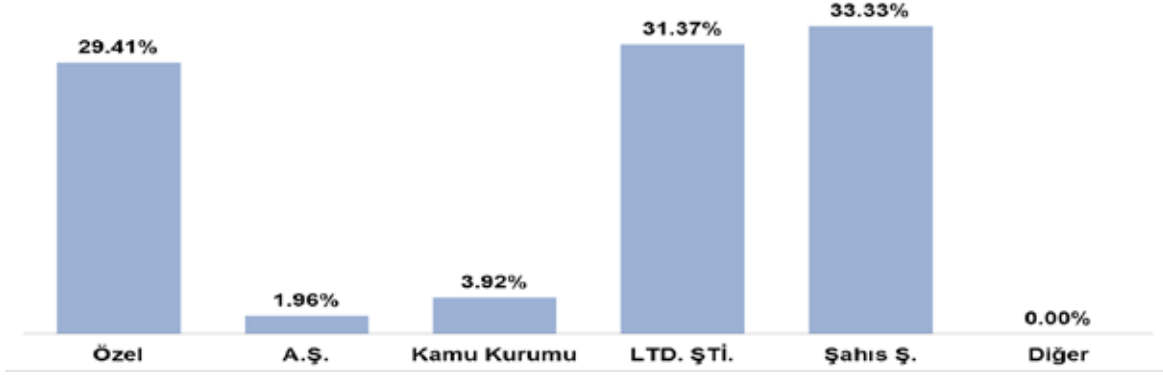
Şekil 4.1. İncelenen İşletmelere İlişkin Kuruluş Yılları Dağılım Grafiği

Şekil 4.1'den, araştırma kapsamına alınan işletmelerin, % 9,38'inin 1990 yılı öncesi; % 9,38'inin 1991-1995 yılları arasında, % 6,25'inin 1996-2000 yılları arasında, % 12,50'inin 2001-2005 yılları arasında, % 31,25'inin 2006-2010 yılları arasında ve % 31,25'inin ise 2011-2014 yılları arasında kurulmuş olduğu görülmektedir.

2006 yılı öncesi yıllarda firma sayılarının oldukça düşük, 2006 ve sonrası yıllarda ise ciddi bir artışın varlığı, Diyarbakır ilimizde firma kurarak tahıl ticaretinin yapılması, ülkemizin gelişen ve büyüyen trendine ve ilimizin üretimindeki artışa paralel bir yapı içinde olduğunu göstermektedir. Ancak verilerin ulusal seviyeden düşük olması ilin teşvik ve kalkınma yönünde daha çok yapılacakların varlığını işaret etmektedir.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin işletme hukuki statü değerleri Şekil 4.2'de verilmektedir.

İŞLETME HUKUKİ STATÜLERİ

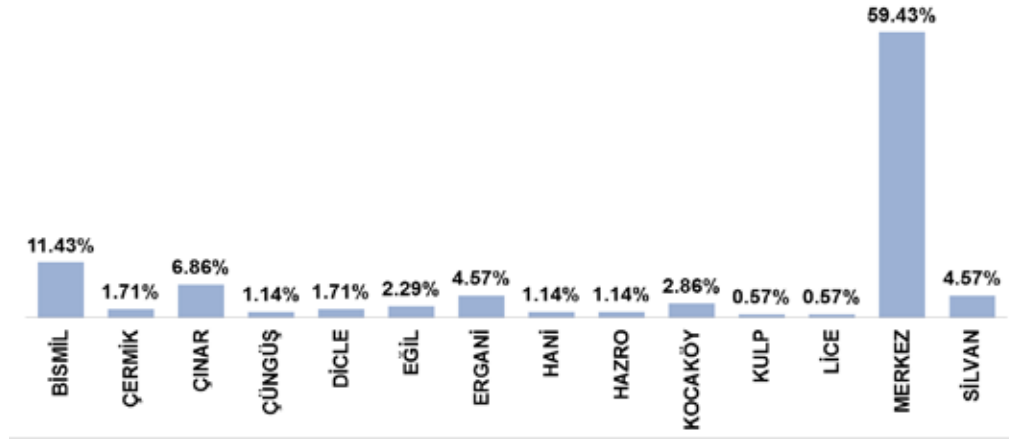
Şekil 4.2. İşletmelerin Hukuki Statülerine Göre Dağılım Grafiği

Tablo 4.2’de araştırma kapsamına alınan işletmelerin, % 29,41’inin özel, % 1,96’sının anonim şirket, % 3,92’sinin kamu kurumu, % 31,37’sinin limited şirketi ve % 33,33’ünün şahıs şirketi statüsünde oldukları görülmektedir.

Anonim şirket değerlerinin düşük olması, işletmelerin çok katımlı olma, çok katımlı ticaret yapma yapılanmalarının zayıf oldukları, anonim şirketlerin yönetiminin zorluğundan kaynaklanabileceği; şahıs şirketlerinin yüksek oranda olması, kurulumu ve idaresinin kolay; limited şirket değerlerinin yüksek olması, Diyarbakır ilinde gelişen ticaret işlem hacimleri ve şirketin faaliyet alanı çeşitliliği gibi nedenlerden dolayı olduğu olgusunu ortaya koymaktadır. İlde mevcut işletmelerin daha çok aile işletmeleri veya tek adam işletmeleri olması bu olguyu desteklemektedir.

Bu durum Diyarbakır ili işletmelerinin ortaklık kültürünün ve kurumsallaşmanın gelişmemesinin, yetersiz düzeyde olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Diyarbakır ilinde üretim yapan firmaların kurumsallaşma, yönetim, ortak yatırım yapma imkanları, Türk Ticaret Kanunu ve uygulamaları, iç-dış ticaretin geliştirilmesi için mevcut fırsatlar konusunda eğitim ve bilgilendirmelerine yönelik faaliyetlerin önem ve gereklilik arz ettiği ön görülmektedir.

Çalışma kapsamında ilgili kurum/kuruluşlardan elde edilen bilgilere göre işletmelere ilişkin işyeri değerleri Şekil 4.3’de verilmektedir.

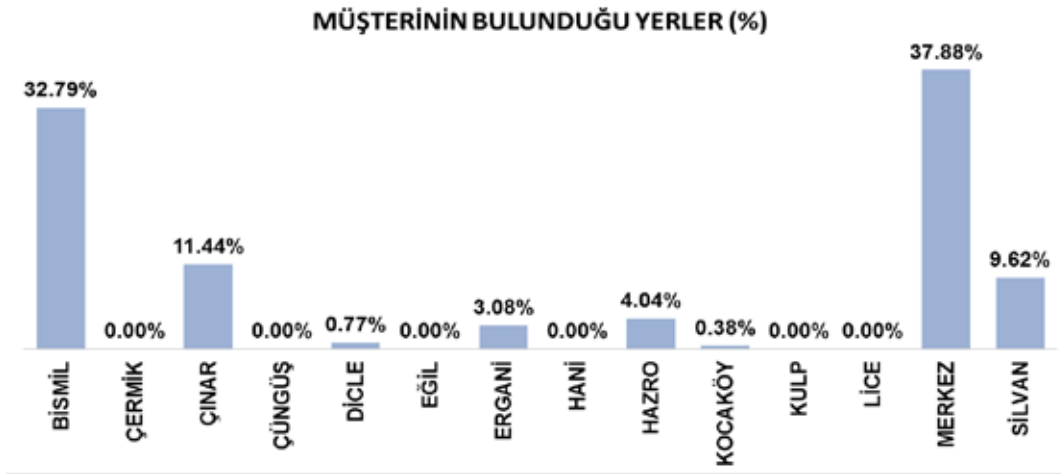

Şekil 4.3. İlgili Kurum/Kuruluşlardan Elde Edilen Bilgilere Göre İşletmelere İlişkin İşyeri Değerleri Dağılım Grafiği

Şekil 4.3'den, araştırma kapsamına alınan işletmelerin, % 11,43'i Bismil ilçesinde, % 1,71'i Çermik ilçesinde, % 6,86'i Çınar ilçesinde, % 1,14'i Çüngüş ilçesinde, % 1,71'i Dicle ilçesinde, % 2,29'i Eğil ilçesinde, % 4,57'i Ergani ilçesinde, % 1,14'i Hani ilçesinde, % 1,14'i Hazro ilçesinde, % 2,86'i Kocaköy ilçesinde, % 0,57'i Kulp ilçesinde, % 0,57'i Lice ilçesinde, % 4,57'i Silvan ilçesinde ve % 59,43'ünün Merkez ilçelerde oldukları görülmektedir.

Tarımsal arazi varlığı ve ticaret yapma olanaklarının oldukça etkili olduğu görülmektedir. Merkez ilçelerde ticaret yapma kolaylığından dolayı büyük bir yığılmanın bu ilçelerde olduğu izlenmektedir.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin müşterinin bulunduğu yerlere ilişkin değerler Şekil 4.4'de verilmektedir.

Şekil 4.4. İşletmelerin Müşterinin Bulunduğu Yerlere Göre Dağılım Grafiği

Şekil 4.5'den, araştırma kapsamına alınan işletmelerin müşterilerinin, % 32,79'i Bismil ilçesinde, % 11,44'ü Çınar ilçesinde, % 0,77'i Dicle ilçesinde, % 3,08'i Ergani ilçesinde, % 4,04'u Hazro ilçesinde, % 0,38'i Kocaköy ilçesinde, % 9,62'i Silvan ilçesinde ve % 37,88'i Merkez ilçelerde oldukları görülmektedir.

İşletmelerin müşterilerinin bulunduğu yerlere göre dağılım ile ilçelere ait tarımsal arazi varlığı arasında paralellik olduğu izlenmektedir. Bu durum tarım sektörleri ile ilgili yapılacak yatırım çalışmalarında ilçelerin tarımsal arazi varlığı ve üretim değerlerinin dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin ticaretinin yapıldığı ürünler ve tahmini yıllık alım büyüklüğü değerleri Tablo 4.1'de verilmektedir.

Tablo 4.1. İncelenen İşletmelere İlişkin Ticaretinin Yapıldığı Ürünler Ve Tahmini Yıllık Alım Büyüklüğü Değerleri

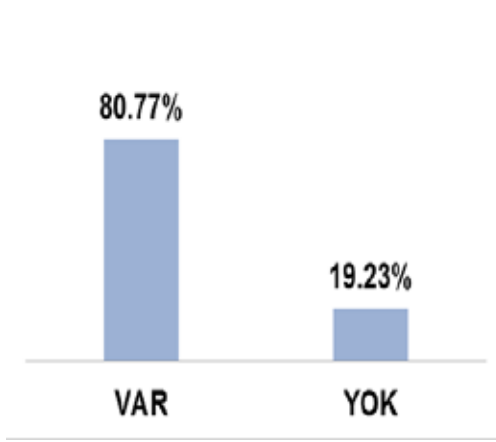
Ticaretinin Yapıldığı Ürünler ve Tahmini Yıllık Alım Büyüklüğü	Miktar (ton)	Oran (%)
Buğday	454.450,00	66,52%
Arpa	95.400,00	13,96%
Kırmızı Mercimek	49.300,00	7,22%
Mısır	61.000,00	8,93%
Pamuk	21.000,00	3,07%
Diğer	20.000,00	0,29%
TOPLAM	683.150,00	100,00%

Tablo 4.1'den, araştırma kapsamına alınan işletmelerin yıllık 454.450,00 ton buğday (% 66,52), 95.400,00 ton arpa (% 13,96), 49.300,00 ton kırmızı mercimek (% 7,22), 61.000,00 ton mısır (% 8,93), 21.000,00 pamuk (% 3,07) ve 2.000,00 diğer ürünlerin (% 0,29) alım-satımını yaptıkları görülmektedir.

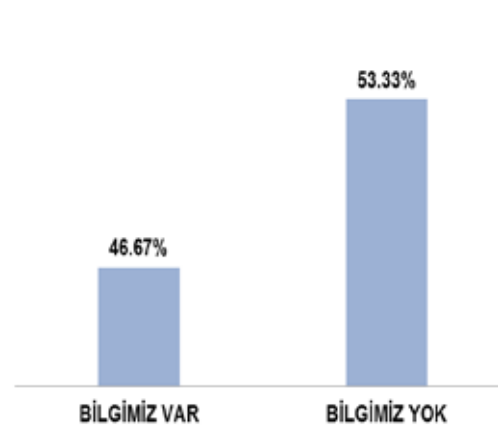
Yapılan görüşmelerde özellikle sulanabilen tarım alanlarının artması ile kırmızı mercimek ve arpa üretiminde azalış, buğday, pamuk ve mısır üretiminde artışların olduğu, ancak buğday, pamuk ve mısır üretim ve ekim alanları arasında ise yıllara göre ürünlerin serbest piyasadaki fiyatlarına göre artış veya azalışların olduğu bildirilmektedir. Diyarbakır ilinin yüksek kaliteye sahip makarnalık buğday, stratejik bir ürün olan kırmızı mercimek ve pamuk üretimindeki önemi dikkate alındığında sulanması ekonomik olmayan alanlarda kırmızı mercimek ve arpa üretimine, sulanan alanlar için ise makarnalık buğday, mısır ve pamuk üretiminin teşvik edilmesinin önem arz ettiği belirtilmektedir. Öncelikle ilimizde yetersiz birlik/kooperatifleşme sonucu olarak üretilen ürünlerin üretiminde birçok ticari firmaların daha fazla satış yapma kaygıları ile üreticileri yanlış yönlendirerek çok fazla farklı çeşit/varyetelere sahip üretimlerin olduğu, bu durumun özellikle üretilen ürünlerin depolanmasında sorun oluşturduğu görülmektedir. Birlik/kooperatifleşmenin veya sözleşmeli üretim modellerinin artması ile bu sorunların çözümlendiği, gerek üreticiler ve gerekse ulusal üretim stratejiler yönünden büyük önem kazandığı ve uygulandığı diğer bölgeler ve yurt dışındaki uygulamaları bilinmektedir. Diyarbakır ilinin tarımsal üretim stratejileri-

nin belirlenmesi ve birlik/kooperatifleşmenin veya sözleşmeli üretim modellerinin artırılmasına yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi büyük önem kazanmaktadır.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin depo varlıkları durum değerleri Şekil 4.5.a'da, lisanslı depoculuk sistemi hakkında bilgilerinin olma durum değerleri Şekil 4.5.b'de verilmektedir.

Şekil 4.5a. İncelenen İşletmelerin Depo Varlıkları Durum Değerlerine Göre Dağılım Grafiği

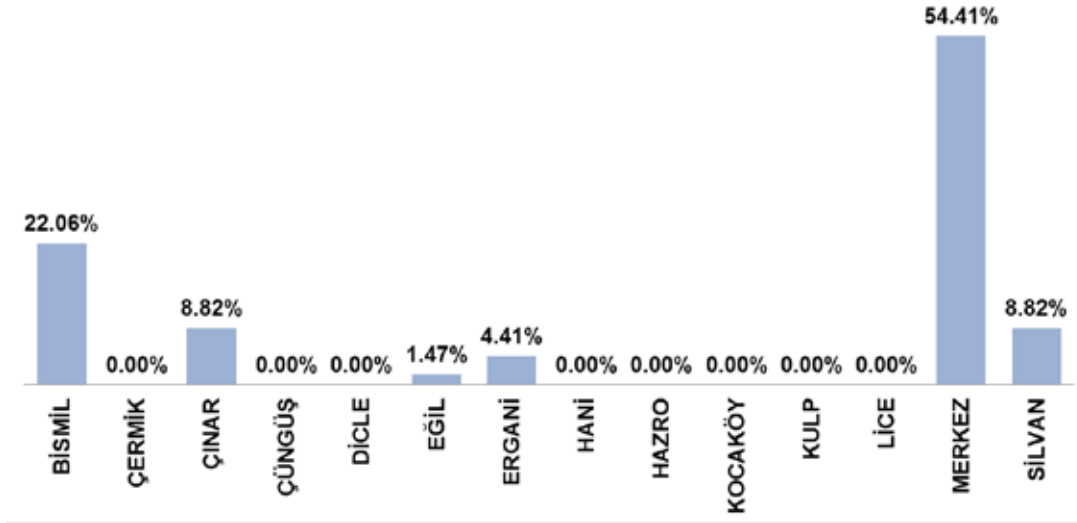

Şekil 4.5b. İncelenen İşletmelerin Lisanslı Depoculuk Sistemi Hakkında Bilgilerinin Olma Durum Değerlerine Göre Dağılım Grafiği

Şekil 4.5a'dan, araştırma kapsamına alınan işletmelerin, % 80,77'sinin depo varlıklarının olduğunu; % 19,23'inin ise depo varlıklarının olmadığı; Şekil 4.5.b'den araştırma kapsamına alınan işletmelerinin % 46,67'sinin lisanslı depoculuk sistemi hakkında bilgilerinin olduğunu; % 53,33'ünü ise bilgileri olmadığı görülmektedir.

Var olan ticaret hacimleri dikkate alınarak depo varlığının yeterli olduğunun bildirilmesi, işletmelerin uzun vadede büyüme odaklı planlarının olmadığı veya yetersiz olduğunu; sektördeki yenilik/gelişmelerin takip edilmesinin bir göstergesi olarak lisanslı depoculuk hakkında yeterli bilgilendirmelerin olmadığı izlenmektedir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İl Müdürlükleri, TMO, Ticaret Borsası, Ticaret ve Sanayi Odası, Kalkınma Ajansları, Ziraat Fakülteleri vb. ilgili kurum/kuruluşların, *Diyarbakır İli Tarımsal Üretim Stratejisi Belgesinin* hazırlanması ve lisanslı depoculuk, birlik/kooperatifleşme, sözleşmeli üretim modellerinin oluşturulmasına yönelik olarak bilgilendirme, yönlendirme faaliyetlerinin aciliyet arz ettiğini göstermektedir.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin lisanslı depo kurma istek yerleri değerleri Şekil 4.6'de verilmektedir.

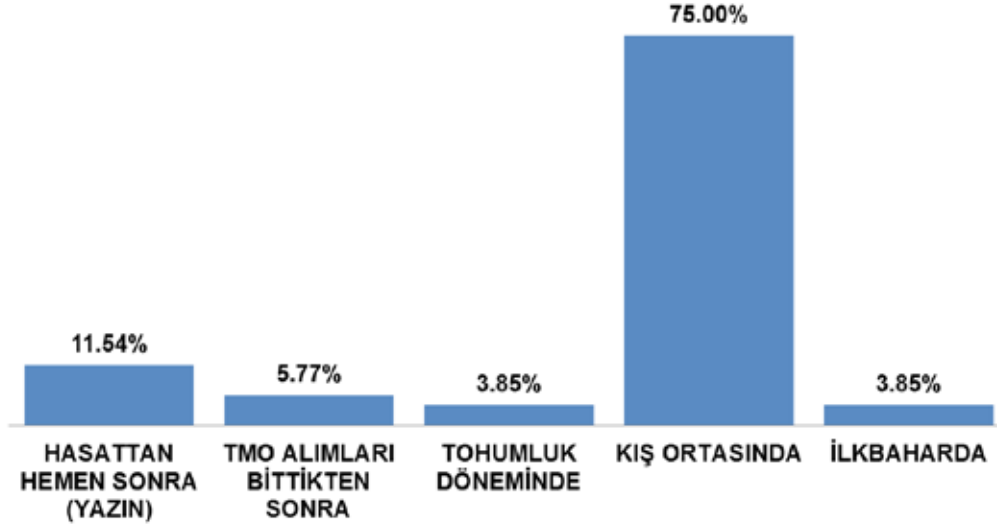

Şekil 4.6. İşletmelerin Lisanslı Depo Kurma İstek Yerlerine Göre Dağılım Grafiği

Şekil 4.6'den, araştırma kapsamına alınan işletmelerin lisanslı depo kurma yeri istekleri olarak, % 22,06'sının Bismil ilçesinde, % 8,82'sinin Çınar ilçesinde, % 1,47'sinin Eğil ilçesinde, % 4,41'inin Ergani ilçesinde, % 8,82'sinin Silvan ilçesinde ve % 54,41'inin Merkez ilçelerde kurulmasının daha uygun olacağını belirttikleri görülmektedir.

Bu dağılım işletmelerin müşteri dağılımlarına ve işletme kuruluş yerleri ile paralellik göstermektedir. Müşteri dağılım potansiyelleri dikkate alındığında, nakliye sorunun azaltılması, üretici ve tacirlerin ürünlerini lisanslı depoya getirmeleri ve lisanslı depoculuğun sürdürülebilirliği yönünden dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin en avantajlı hububat satma dönemi değerleri Şekil 4.7'de verilmektedir.

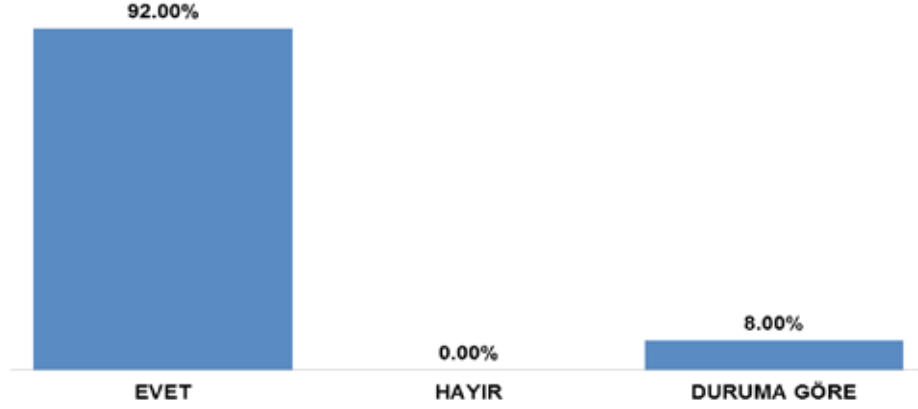

Şekil 4.7. İncelenen İşletmelere İlişkin En Avantajlı Hububat Satma Dönemine Göre Dağılım Grafiği

Şekil 4.7'den, araştırma kapsamına alınan işletmelerin en avantajlı hububat satma dönemine olarak, % 11,54'ünün hasattan sonra (yaz mevsiminde), % 5,77'inin TMO alımları bittikten sonra, % 3,85'inin tohumluk döneminde (ekim dönemi), % 75,00'inin kış ortasında, % 3,85'inin ise ilkbaharda olduğunu belirttikleri görülmektedir.

Yeterli uygun koşullara sahip depo imkanlarının olmadığı üretici ve tacirlerin hasattan hemen sonra ürünün satma zorunluluğu ile büyük maddi kayıplara uğradığı, lisanslı depo imkanı ile üretici ve tacirlerin ürününü burada tutarak mali olarak daha fazla gelir elde edebileceği dönemde satabileceği, fabrikaların ise güvenliği yönünden akredite olmuş laboratuvarlarca tarafından kalite değerleri ortaya konulmuş ürünlerin, sağlıklı koşullarda depolandığı bilgisi ile dilediği miktar ve zamanda herhangi bir aracıya gerek duymadan satın alabileceği bir depoculuk sisteminin kendilerine de çok faydalı olacağı ortaya konulmaktadır.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin lisanslı depo kurulduğu takdirde ürünlerini getirip-getirmemeleri hakkındaki değerleri Şekil 4.8'de verilmektedir.

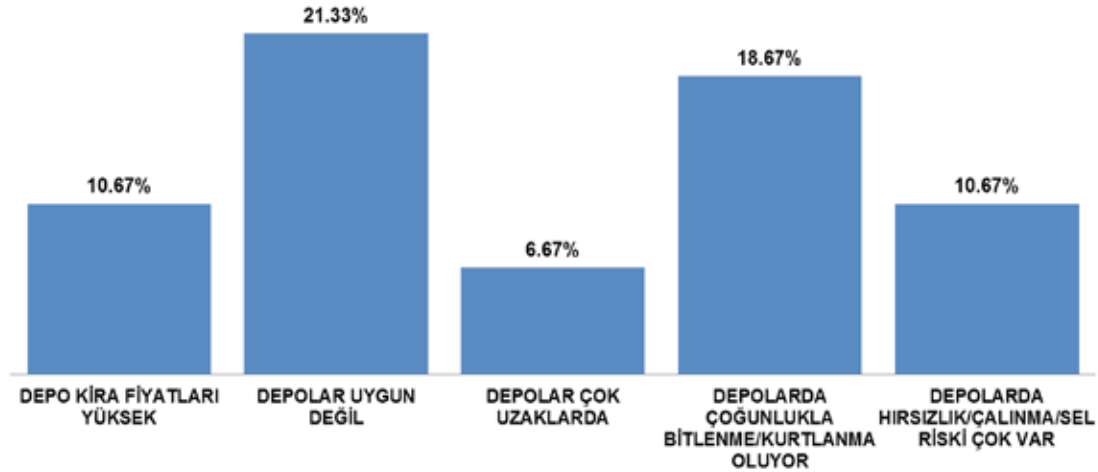

Şekil 4.8. İşletmelerin Lisanslı Depo Kurulduğu Taktirde Ürünlerini Getirip-Getirmemeleri Hakkındaki Dağılım Grafiği

Şekil 4.8'dan, araştırma kapsamına alınan işletmelerin lisanslı depo kurulduğu takdirde ürünlerini getirip-getirmemeleri hakkında, % 92,00'sinin ürünlerini depoya getirerek sisteme dahil olmak istediklerini, % 8,00'inin ise var olacak koşullara göre ürünlerini depoya getirerek sisteme dahil olmak istediklerini belirttikleri görülmektedir.

Bu durum hedef kitlenin Diyarbakır ilinde kurulacak lisanslı depoculuğa katılım isteklerinin yüksek olduğunu, bunun ilgili kurum/kuruluşlarca yapılması planlan lisanslı depoculuğun başarı şansını artıracığı değerlendirilmektedir.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin depolarda yaşanan sorunlar ile ilgili değerler Şekil 4.9'da verilmektedir.

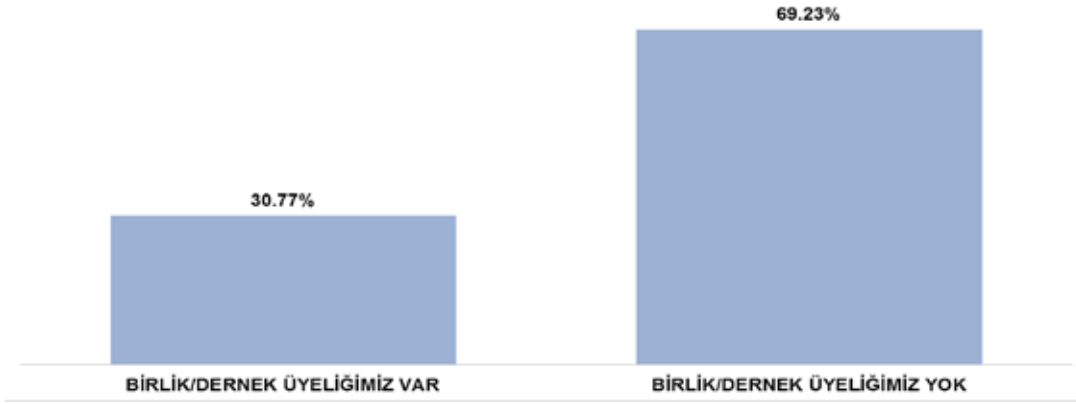

Şekil 4.9. İşletmelerin Depolarda Yaşanılan Sorunlara Göre Dağılım Grafiği

Şekil 4.9'dan, araştırma kapsamına alınan işletmelerin depolarda yaşanan sorunlar ile ilgili olarak, % 10,67'sinin depo kira fiyatlarının yüksek olduğunu; % 21,33'ünün depo koşullarının uygun olmadığını, % 6,67'sinin depoların çok uzak yerlerde olduğunu, % 18,67'sinin depolarda çoğunlukla kötü koşulların varlığından bitlenme/kurtlanmaların meydana geldiğini, % 10,67'sinin depolarda güvenlik sorunlarının var olduğundan çalınma risklerinin olduğunu belirttikleri görülmektedir.

İşletmelerin depo kapasitelerinin var olduğu ancak var olan depolarının yeterli koşulları sağlamaması ile birçok sorunu beraberinde getirdiği, bu sorunların çözümü için ise lisanslı depoculuğun etkili olacağı düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin birlik/dernek üyelik durum değerleri Şekil 4.10'da verilmektedir.

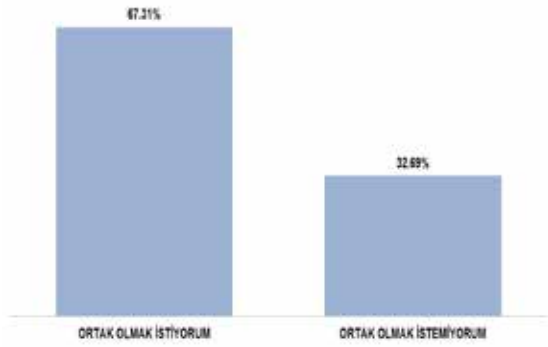

Şekil 4.10. İşletmelerin Birlik/Dernek Üyelik Duruma Göre Dağılım Grafiği

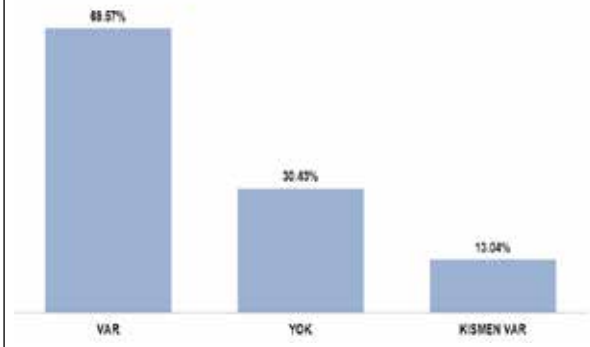
Şekil 4.10'den, araştırma kapsamına alınan işletmelerin birlik/dernek üyelik durumlarının, % 30,77'sinin birlik/dernek üyeliklerinin olduğu, % 69,23'ünün ise birlik/dernek üyeliklerinin olmadığını belirttikleri görülmektedir.

Bu durum, işletmelerin birlik/dernek kurma, birlikte hareket etme alışkanlıklarının yetersiz olduğunu, böylece sektördeki gelişmenin kendi içerisinde yavaş olduğunu; ilgili kurum/kuruluşların hedef kitleye yönelik birlik/kooperatif kurmaya, işletmelerin ortak faaliyet göstermeye yönelik bilgilendirme, durumları ortaya koyacak faaliyetleri planlaması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin çok ortaklı alım/satım şirketi kurulsun ortak olmak istek durumu değerleri Şekil 4.11a'da, kendi aralarında işbirliği (mali-alt-yapı yardımlaşma) yapma durum değerleri Şekil 4.11b'de verilmektedir.

Şekil 4.11a. İncelenen işletmelere ilişkin Çok Ortaklı Alım/Satım Şirketi Kurulsa Ortak Olmak İstek Durumu Değerlerine Göre Dağılım Grafiği

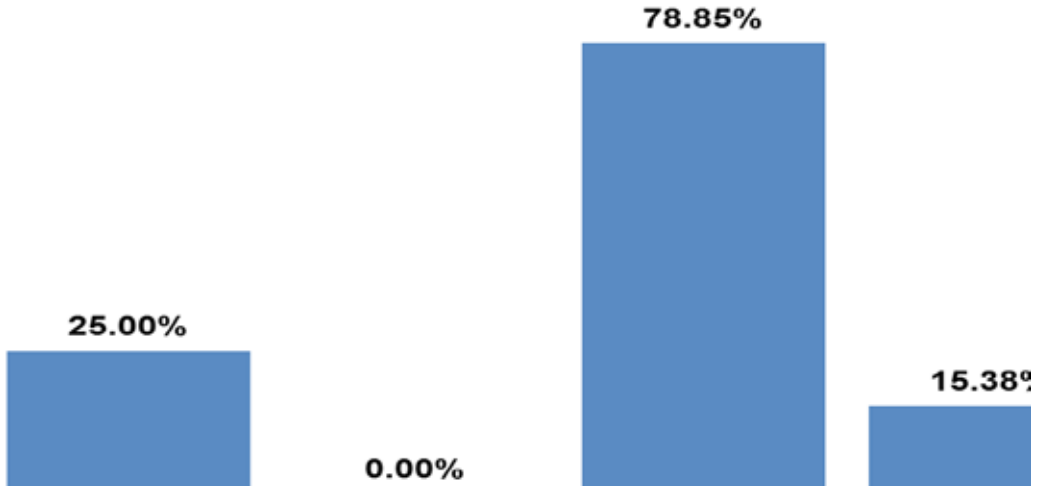

Şekil 4.11b. İncelenen işletmelere Kendi Aralarında İşbirliği (Mali-Altyapı Yardımlaşma) Yapma Durum Değerlerine Göre Dağılım Grafiği

Şekil 4.11a'dan, araştırma kapsamına alınan işletmelerin çok ortaklı alım/satım şirketi kurulduğu takdirde % 67,31'inin ortak olmak istediklerini, % 32,69'unun ise ortak olmak istemediklerini; Şekil 4.11b'den, araştırma kapsamına alınan işletmelerin kendi aralarında işbirliği (mali-altyapı yardımlaşma) yapma durumlarına göre % 69,57'sinin işbirliği yaptıklarını, % 30,43'ünün işbirliği yapmadıklarını, % 13,04'ünün kısmen yardımlaşma gerçekleştirdiğini belirttikleri görülmektedir.

Bu durum, işletmelerin kendileri aralarında işbirliği yapma durumlarının var ama yetersiz olduğu; ortak faaliyet gösterme, ortak iş yapma isteklerinin var olduğunu ortaya koymaktadır. Bu alanda ilgili kurum ve kuruluşların hedef kitlenin ortak kullanım veya ortak iş yapabilme kabiliyetlerini artırmaya yönelik stratejilerin belirlenmesi ve bu stratejilere uygun olarak faaliyetler düzenlenmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelerin satılan ürünlerin satılma yerleri değerleri Şekil 4.12'de verilmektedir.

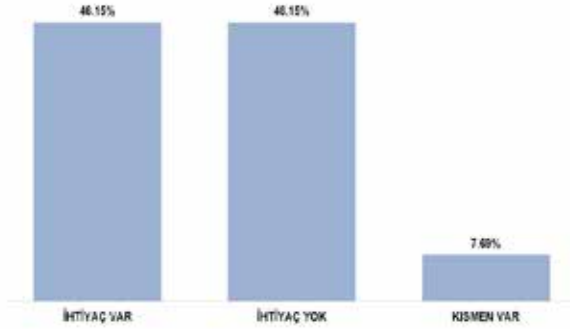

Şekil 4.12. İşletmelerin Satılan Ürünlerin Satılma Yerlerine Göre Dağılım Grafiği

Şekil 4.12'den, araştırma kapsamına alınan işletmelerin ürünlerinin % 25'ini tacirlere, % 78,85'ini fabrikalara, % 15,38'ini ise TMO'ya sattıkları, yurtdışına satışlarının ise olmadığını belirttikleri görülmektedir.

Tarımsal ürün ticareti ile iştigal eden tacirlerin müşterilerinin genellikle tarım ürünlerine dayalı üretim yapan sanayi firmaları (fabrikalar) olduğu, TMO satışın nispeten az olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum ticari olarak daha fazla kar elde etmeye yönelik bir şekillenmenin olduğu düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin işleri ile ilgili danışman/uzman/üniversite/kurumlardan bilgi ihtiyaç durumu değerleri Şekil 4.13a'da; incelenen işletmelere ilişkin işleri ile ilgili yeterli deneyime sahip olma durumu değerleri Şekil 4.13b'de verilmektedir.

Şekil 4.13a. İncelenen İşletmelere İlişkin İlişkin İşleri İle İlgili Danışman/Uzman/Üniversite/Kurumlardan Bilgi İhtiyaç Durumu İsteklerine Göre Dağılım Grafiği

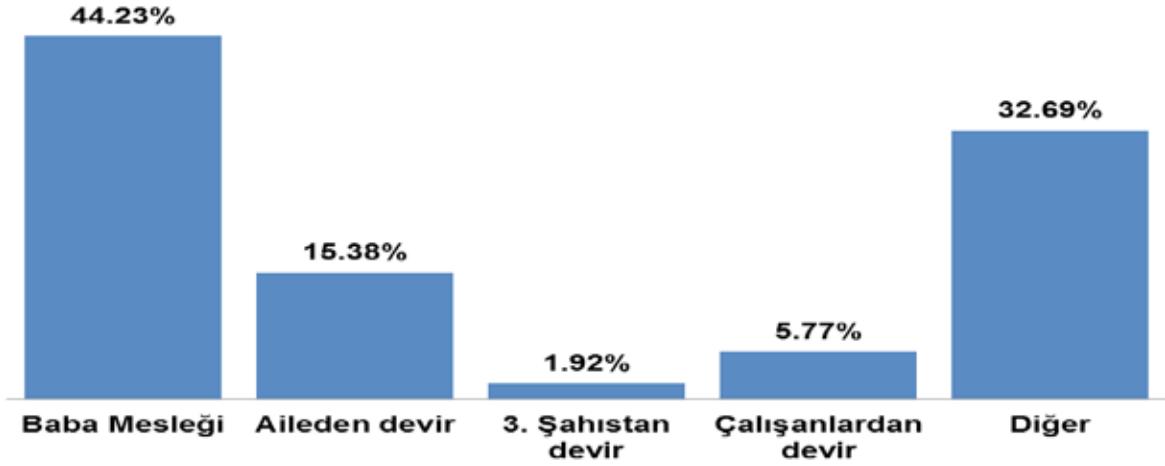

Şekil 4.13b. İncelenen İşletmelere İşleri İle İlgili Yeterli Deneyime Sahip Olma Durumuna Göre Dağılım Grafiği

Şekil 4.13a'dan, araştırma kapsamına alınan işletmelerin işleri ile ilgili danışman/uzman/üniversite/kurumlardan bilgi ihtiyaçlarına yönelik % 46,16'si ihtiyacın var olduğunu; % 46,16'sı ihtiyaçlarının olmadığını, % 7,69'unun ise ihtiyaçlarının kısmen var olduğunu; Şekil 4.13b'den, işletmelere işleri ile ilgili yeterli deneyime sahip olmaya yönelik olarak % 86,54'ünün kendilerini yeterli deneyime sahip, % 13,46'sının ise kendilerini yeterli deneyime sahip görmediklerini belirttikleri görülmektedir.

Bu durum, işletmelerin sektörde danışmanlık kavramının gerekliliği ve danışmanlık uygulamalarının oluşturduğu ticari faydadan net olarak emin olmadıkları, danışmanlık ve bilgi birikimi olarak kendilerini yeterli görmelerinden kaynaklandığı izlenmektedir. Diyarbakır ilinde ilgili kurum/kuruluşların işbirliğinde işletmelere yönelik olarak danışmanlık kavramı faydaları, Türkiye'deki başarılı örnekleri, ticari olarak oluşturduğu faydayı anlatmaya yönelik panel ve konferansların yapılması gerekliliğini göstermektedir.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin bu alanda iş kurma fikri/nedeninin neden kaynaklandığına ilişkin değerler Şekil 4.14'da verilmektedir.

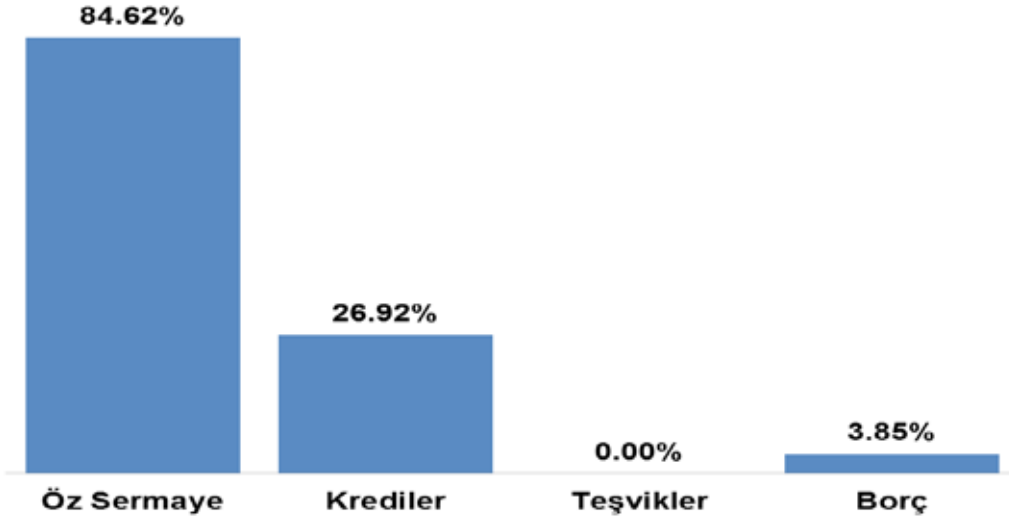

Şekil 4.14. İncelenen İşletmelere İlişkin Bu Alanda İş Kurma Fikri/Nedeninin Neden Kaynaklandığına Göre Dağılım Grafiği

Şekil 4.14'dan, araştırma kapsamına alınan işletmelerin hububat ticareti alanında iş kurma fikri/nedeninin % 44,23'ü baba mesleği, % 15,38'i aileden devirden dolayı, % 1,92'si 3. Şahıslardan devirden dolayı, % 5,77'si çalışanlardan devirden dolayı, % 32,69'u ise diğer nedenlerden kaynaklandığını belirttikleri görülmektedir.

İşletme kuruluş yapıları ve hukuki statüleri birbirine benzerlik göstermektedir. İş kurma sürecinin profesyonel bir anlayıştan çok, var olan mali kaynağın değerlendirilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum mevcut ve ileride bu alanda yatırım/girişimcilik yapma potansiyeli olan müteşebbislere yönelik bilgilendirme ve eğitim çalışmalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin ticaret/alımlarda kullanılan mali kaynaklara ilişkin değerler Şekil 4.15'da verilmektedir.

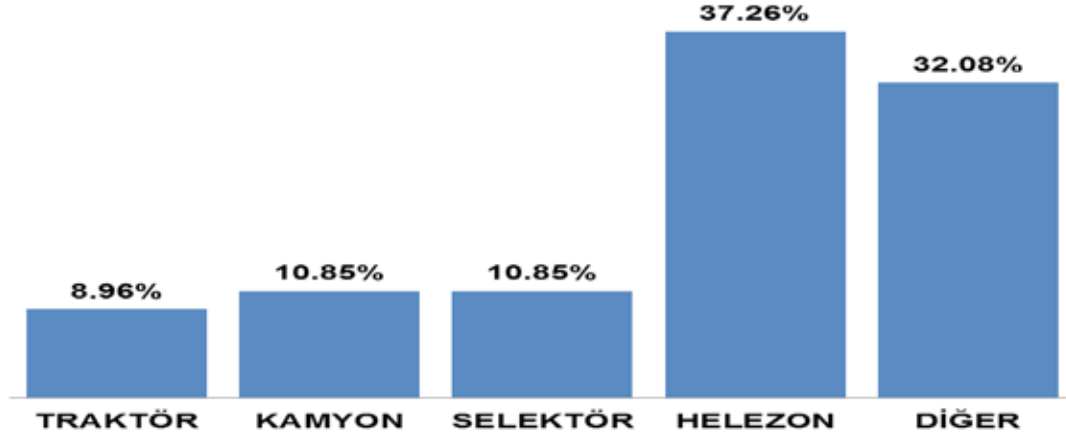

Şekil 4.15. İncelenen İşletmelere İlişkin Ticaret/Alımlarda Kullanılan Mali Kaynaklara Göre Dağılım Grafiği

Şekil 4.15'dan, ticaret/alımlarda kullanılan mali kaynaklara yönelik olarak araştırma kapsamında alınan işletmelerin % 84,62'sinin öz sermayeyi, % 26,92'sinin kredileri ve % 3,85'inin ise borç kullandıklarını belirttikleri görülmektedir. Teşvik ile ilgili herhangi bir kullanım olmadığı görülmektedir.

İşletme kuruluş yapıları ve hukuki statüleri paralellik göstermektedir. Bunun kuruluşlarında herhangi bir mali kaynak bulma yeteneğinin yetersiz olmasından kaynaklanabildiği, işletmelerinin var olan mali kaynaklar ile ticaret faaliyetine başladığı ve devam ettirdiği, bu durumun işletmenin büyüme/gelişmesini sınırladığı, yeni işletmelerin kurulmasını engellediğini ortaya koymaktadır.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin araç-gereç varlıkları değerleri Şekil 4.16'da verilmektedir.

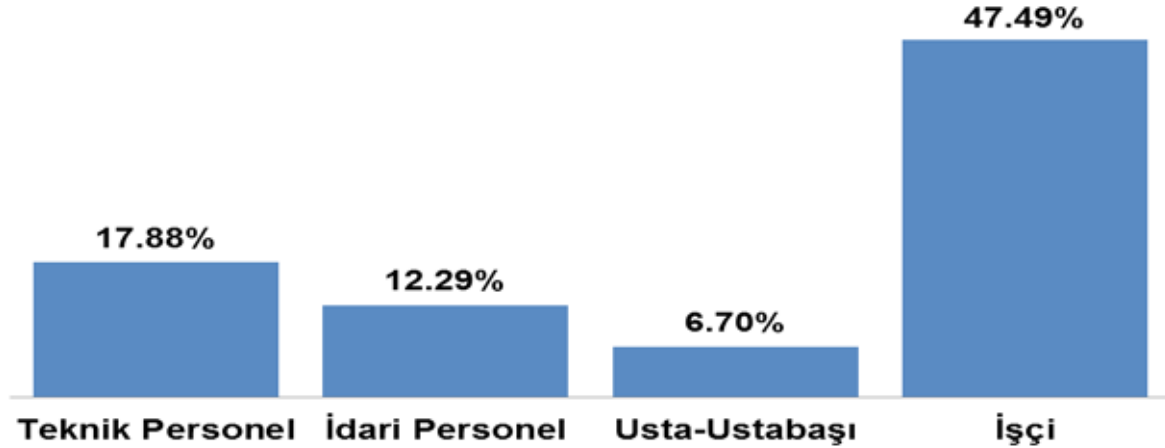

Şekil 4.16. İncelenen İşletmelere İlişkin Araç-Gereç Varlıkları Değerlerine Göre Dağılım Grafiği

Şekil 4.16'den, araç-gereç varlıkları ile ilgili olarak araştırma kapsamına alınan işletmelerin % 8,96'sının traktörlerinin, % 10,85'inin kamyonlarının, % 10,85'inin selektörlerinin (tohum eleme makinası), % 37,26'sının selektörlerinin ve % 32,08'inin ise diğer araç-gereçlerinin var olduklarını belirttikleri görülmektedir.

İşletmelerin ferdi faaliyet gösterme alışkanlıklarından dolayı araç-gereç varlıklarının oldukça fazla olduğu, var olan bu varlığın yeterli kapasitede kullanılmadığı, birlik/kooperatifleşme veya kümeleme çalışmaları ile daha etkin kaynak kullanımı ve var olan kaynakların kapasitelerinde kullanıma yönelik fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin çalışan personel değerleri Şekil 4.17'da verilmektedir.

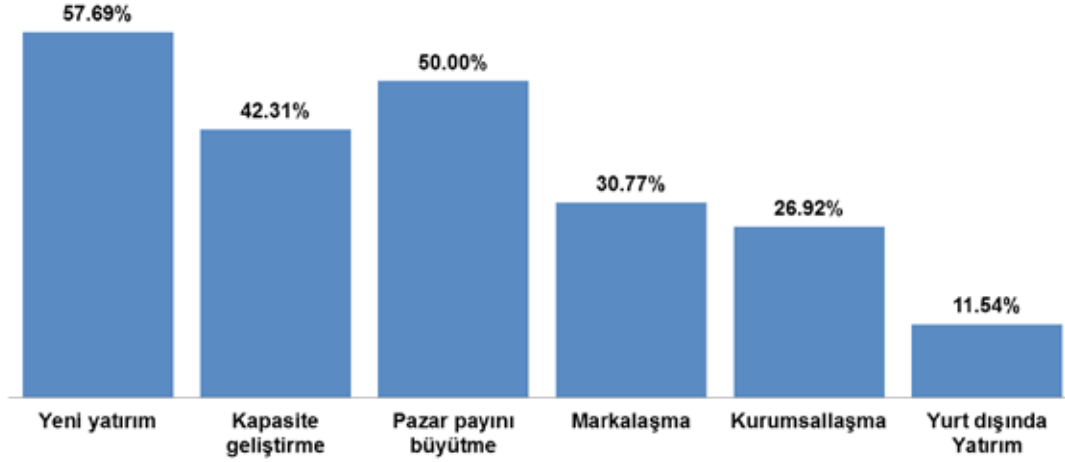

Şekil 4.17. İncelenen İşletmelere İlişkin Çalışan Personellere Göre Dağılım Grafiği

Şekil 4.17'dan, işletmede çalışan personellere yönelik olarak araştırma kapsamına alınan işletmelerin, % 17,88'inin teknik personel, % 12,29'unun idari personel, % 6,70'inin usta-ustabaşı ve % 47,49'unun ise işçi çalıştırdıklarını belirttikleri görülmektedir.

İşletmelerin personel varlıklarının daha çok emeğe dayalı sınıfta yoğunluk gösterdiği, teknik ve idari sınıfın yetersiz olduğu izlenmektedir. Var olan personelin etkin çalışmasına yönelik eğitimlerin yapılması gerekliliği sektörün başarısı için önem arz etmektedir.

Çalışma kapsamında katılımları sağlanarak incelenen işletmelere ilişkin önümüzdeki 5 yıl içerisinde firmaların geleceğe dönük hedef değerleri Şekil 4.18'da verilmektedir.

Şekil 4.18. İncelenen İşletmelere İlişkin Önümüzdeki 5 Yıl İçerisinde Firmaların Geleceğe Dönük Hedeflere Göre Dağılım Grafiği

Şekil 4.18'den, önümüzdeki 5 yıl içerisinde firmanın geleceğe dönük hedeflere yönelik olarak araştırma kapsamına alınan işletmelerin, % 57,69'unun yeni yatırım, % 42,31'inin kapasite geliştirme, % 50,00'sinin pazar payını artırmayı, % 30,77'sinin markalaşma, % 26,92'sinin kurumsallaşma ve % 11,54'ünün yurt dışına yatırım yapmayı hedefledikleri görülmektedir.

İşletmelerin geleceğe yönelik yatırım yapma istek/planlarının olmasının sektörel gelişme için önemli olduğu, hedef kitlenin sektörel gelişmeye yönelik yapılacak çalışmalara olumlu katılımlarının olacağını ortaya koymaktadır. Sektörel gelişme için yapılacak kümelenme çalışmalarının olumlu sonuçlar doğuracağı, Diyarbakır ilinin tarımsal üretim-ticaret yapısında olumlu gelişmeler sağlayacağı kanaatini güçlendirmektedir.

5.2.2. İşletmelerin Rekabet Elması'nın altı parametresi ile ilgili Bulguları (Anket 2)

Küme aktörlerinin katılımı ile düzenlenen ankette, Rekabet Elması'nın altı parametresi etrafından şekillendirilmiş ve katılımcılara faktör şartları (6 soru), ilgili ve destek sektörler (5 soru), firma stratejileri ve rekabet (7 soru), talep koşulları (5 soru), işbirliği kurumları (6 soru) ve kamu kurumları (4 soru) hakkında toplam 33 soru sorulmuştur.

Her soru için katılımcılardan ilgili hususun önem ve mevcudiyet derecesini 5'li ölçekte (5 en yüksek olmak üzere) ifade etmeleri istenmiştir. Verilen cevaplar aşağıda sunulmakta olan matrise işlenmiş ve akabinde çalışma grubu toplantılarındaki tartışmalara da mesnet teşkil etmiştir.

Mevcudiyet	5	<p>Çık</p> <p>Sözkonusu unsur iş kümesinde bulunmaktadır, ancak rekabetçilik açısından düşük bir öneme sahiptir. Dolayısıyla bu unsurun oluşturulmasına ve/veya varlığının devam ettirilmesine ilişkin kaynaklar, rekabetçilik açısından daha önemli unsurlara aktarılmalıdır.</p>	<p>Koru</p> <p>Sözkonusu unsur iş kümesinde bulunmaktadır ve yüksek bir öneme sahiptir. Mevcut durum korunmalıdır.</p>	
	3	<p>Yok Say</p> <p>Sözkonusu unsur mevcut olmadığı gibi, iş kümesi açısından yüksek bir öneme de sahip değildir. Unsur göz ardı edilebilir.</p>	<p>Yatırım Yap</p> <p>Sözkonusu unsur yüksek bir öneme sahiptir ancak iş kümesindeki varlığı yeterince güçlü değildir. Bu unsurun güçlendirilmesine yönelik yatırım yapılmalıdır.</p>	
	1	1	3	5
		Önem Derecesi.		

Şekil 4.19. Mevcudiyet ve Önem Matrisi

Önem ve mevcudiyet derecesi 3'ün üzerinde olan unsurlar "KORU" kadranda yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu kadranda yer alan unsurların mevcudiyetlerinin devam etmesi gerekmektedir.

Önem derecesi 3'ün üzerinde ancak mevcudiyet derecesi 3'ün altında olan unsurlar ise "YATIRIM YAP" kadranda yer almaktadır. Bu unsurların geliştirilmesi için yatırım yapılması gerekmektedir. Yatırımlar niteliklerine göre kamusal olabileceği gibi özel sektör tarafından da işbirliği içerisinde yapılabilir.

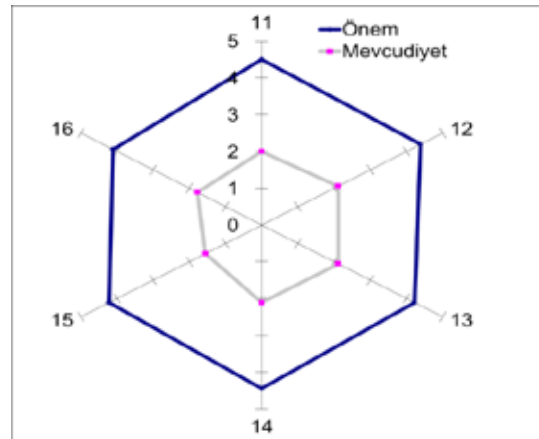
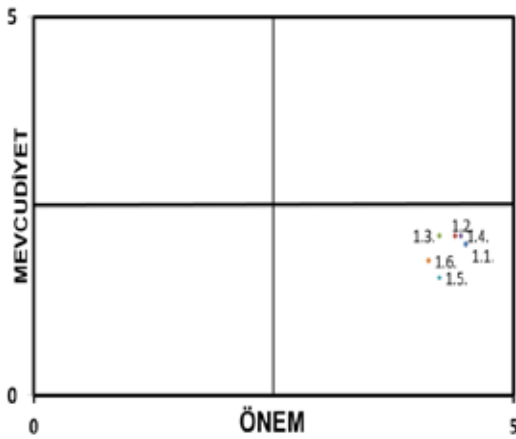
Önem derecesi 3'ten düşük ancak mevcudiyet derecesi 3'ün üstünde olan unsurlar ise "ÇIK" kadranda yer almaktadır. Bu unsurlar kümede mevcuttur ancak küme aktörleri tarafından çok önem verilmemektedir. Eğer bu unsurlar için bir kaynak ayrılıyorsa, bu kaynağın "KORU" veya "YATIRIM YAP" kadrantlarındaki unsurlara aktarılması önerilmektedir.

Son olarak "YOK SAY" kadranda yer alan unsurların hem önem, hem de mevcudiyet seviyesi 3'ün altındadır. Dolayısıyla bu unsurlar için herhangi bir eylem yapılması gerekmemektedir.

Anket 2

Tablo 4.2. Faktör Koşul ve Piyasaları

		Ort.	St. Sapma	Mod
1.1. İhtisaslaşmış beyin gücü (AR-GE, inovasyon, yönetim, pazarlama vb.)	İş Kümesi için Önemli	4.50	0.62	5
1.1. İhtisaslaşmış beyin gücü (AR-GE, inovasyon, yönetim, pazarlama vb.)	İş Kümesinde Mevcut	2.00	1.19	2
1.2. Nitelikli işgücü	İş Kümesi için Önemli	4.39	0.70	4.5
1.2. Nitelikli işgücü	İş Kümesinde Mevcut	2.11	1.13	2
1.3. Küresel teknoloji ve yönelimler ile ilgili stratejik bilgi	İş Kümesi için Önemli	4.22	0.65	4
1.3. Küresel teknoloji ve yönelimler ile ilgili stratejik bilgi	İş Kümesinde Mevcut	2.11	1.41	2
1.4. Yeni pazar, müşteri ve iş imkânları ile ilgili bilgi	İş Kümesi için Önemli	4.44	0.51	4
1.4. Yeni pazar, müşteri ve iş imkânları ile ilgili bilgi	İş Kümesinde Mevcut	2.11	1.13	2
1.5. Kamusal fonlarla (Türkiye ve/veya AB) uygulanan ARGE ve Teknoloji Transferi programları hakkında bilgi	İş Kümesi için Önemli	4.22	0.43	4
1.5. Kamusal fonlarla (Türkiye ve/veya AB) uygulanan ARGE ve Teknoloji Transferi programları hakkında bilgi	İş Kümesinde Mevcut	1.56	1.10	1
1.6. İhtisaslaşmış yatırım fonları ve/veya mali kaynaklara erişim	İş Kümesi için Önemli	4.11	0.32	4
1.6. İhtisaslaşmış yatırım fonları ve/veya mali kaynaklara erişim	İş Kümesinde Mevcut	1.78	1.06	1

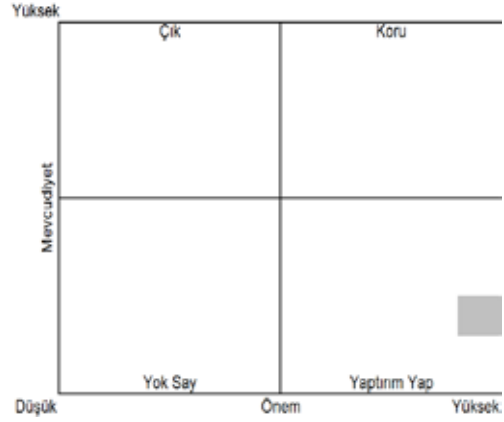
1.1. İhtisaslaşmış beyin gücü (AR-GE, inovasyon, yönetim, pazarlama vb.)

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	44
DÜŞÜK	0	33
ORTA	6	0
YÜKSEK	39	22
ÇOK YÜKSEK	56	0

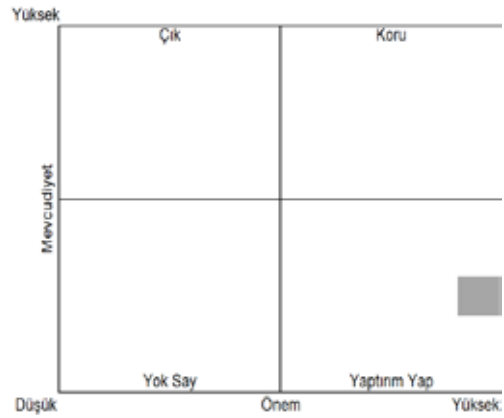
1.2. Nitelikli işgücü

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	33
DÜŞÜK	0	44
ORTA	11	0
YÜKSEK	39	22
ÇOK YÜKSEK	50	0

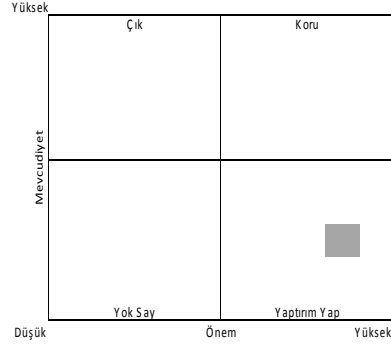
1.3. Küresel teknoloji ve yönelimler ile ilgili stratejik bilgi

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	44
DÜŞÜK	0	33
ORTA	11	0
YÜKSEK	56	11
ÇOK YÜKSEK	33	11

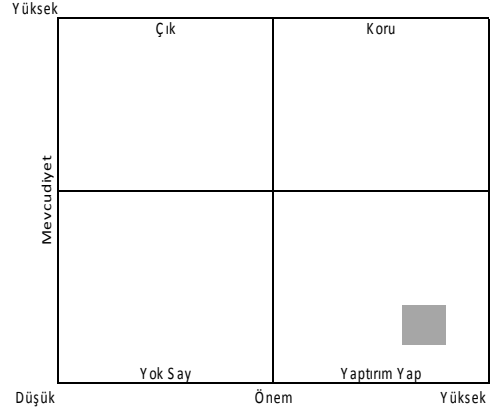
1.4. Yeni pazar, müşteri ve iş imkânları ile ilgili bilgi

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	33
DÜŞÜK	0	44
ORTA	0	0
YÜKSEK	56	22
ÇOK YÜKSEK	44	0

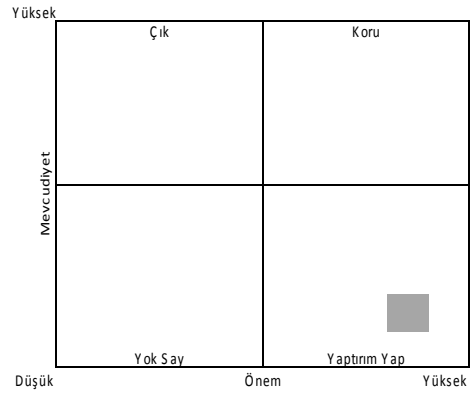
1.5. Kamusal fonlarla (Türkiye ve/veya AB) uygulanan ARGE ve Teknoloji Transferi programları hakkında bilgi

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	78
DÜŞÜK	0	0
ORTA	0	11
YÜKSEK	78	11
ÇOK YÜKSEK	22	0

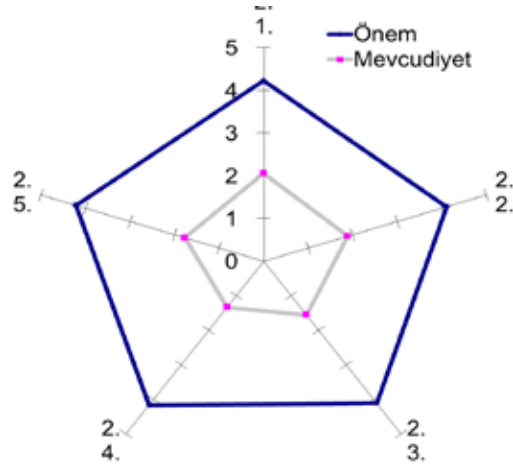
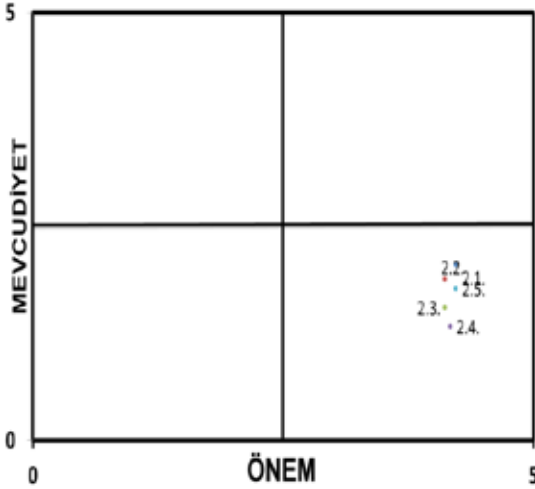
1.6. İhtisaslaşmış yatırım fonları ve/veya mali kaynaklara erişim

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	56
DÜŞÜK	0	22
ORTA	0	11
YÜKSEK	89	11
ÇOK YÜKSEK	11	0

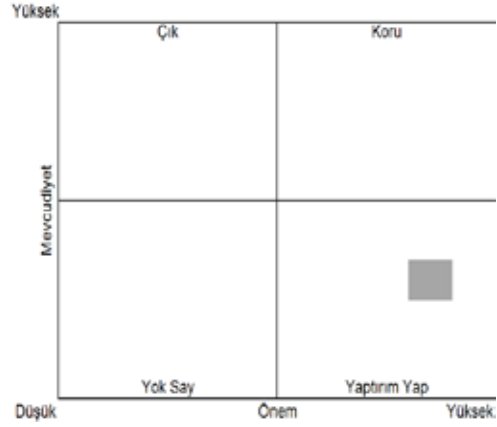
2. İlgili ve Destek Sektörler

		Ort.	St. Sapma	Mod
2.1. İş geliştirme (bilgilendirme, danışmanlık, tavsiye vb.) hizmetleri veren kurum, kuruluş ve firmalar.	İş Kümesi için Önemli	4.22	0.43	4
2.1. İş geliştirme (bilgilendirme, danışmanlık, tavsiye vb.) hizmetleri veren kurum, kuruluş ve firmalar.	İş Kümesinde Mevcut	1.78	0.94	2
2.2. AR-GE ve inovasyon konusunda destek veren kurum ve kuruluşlar.	İş Kümesi için Önemli	4.11	0.58	4
2.2. AR-GE ve inovasyon konusunda destek veren kurum ve kuruluşlar.	İş Kümesinde Mevcut	1.89	1.49	1
2.3. Eğitim hizmetleri veren kurum, kuruluş ve firmalar.	İş Kümesi için Önemli	4.11	0.58	4
2.3. Eğitim hizmetleri veren kurum, kuruluş ve firmalar.	İş Kümesinde Mevcut	1.56	0.51	2
2.4. "Tasarım" konusunda hizmet veren kurum, kuruluş ve firmalar	İş Kümesi için Önemli	4.17	0.92	4
2.4. "Tasarım" konusunda hizmet veren kurum, kuruluş ve firmalar	İş Kümesinde Mevcut	1.33	0.69	1
2.5. "Pazarlama ve Tanıtım" konusunda hizmet veren kurum, kuruluş ve firmalar	İş Kümesi için Önemli	4.22	0.43	4
2.5. "Pazarlama ve Tanıtım" konusunda hizmet veren kurum, kuruluş ve firmalar	İş Kümesinde Mevcut	1.78	0.94	2

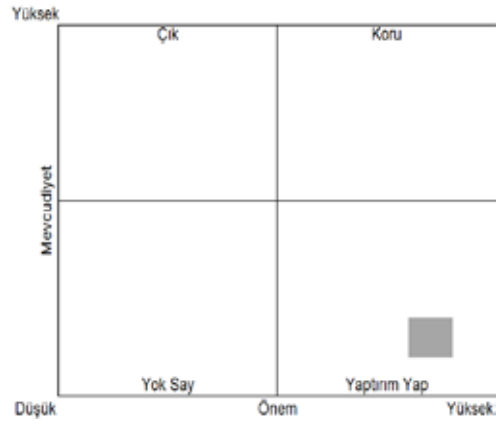
2.1. İş geliştirme (bilgilendirme, danışmanlık, tavsiye vb.) hizmetleri veren kurum, kuruluş ve firmalar.

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	22
DÜŞÜK	0	61
ORTA	0	6
YÜKSEK	78	11
ÇOK YÜKSEK	22	0

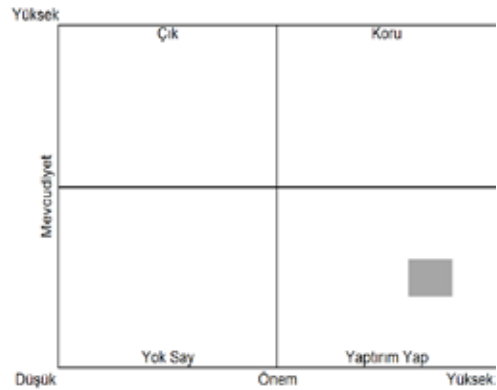
2.2. AR-GE ve inovasyon konusunda destek veren kurum ve kuruluşlar.

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	67
DÜŞÜK	0	11
ORTA	11	0
YÜKSEK	67	11
ÇOK YÜKSEK	22	11

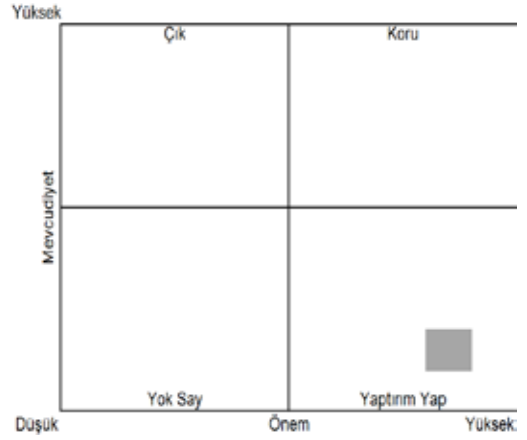
2.3. Eğitim hizmetleri veren kurum, kuruluş ve firmalar.

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	44
DÜŞÜK	0	56
ORTA	11	0
YÜKSEK	67	0
ÇOK YÜKSEK	22	0

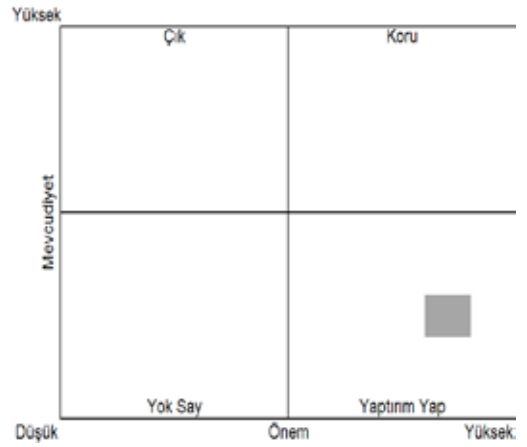
2.4. "Tasarım" konusunda hizmet veren kurum, kuruluş ve firmalar

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	6	78
DÜŞÜK	0	11
ORTA	0	11
YÜKSEK	61	0
ÇOK YÜKSEK	33	0

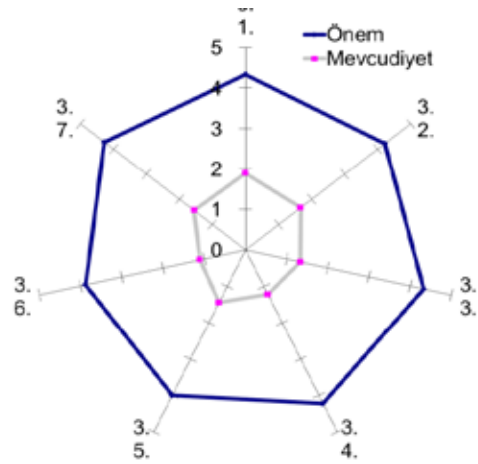
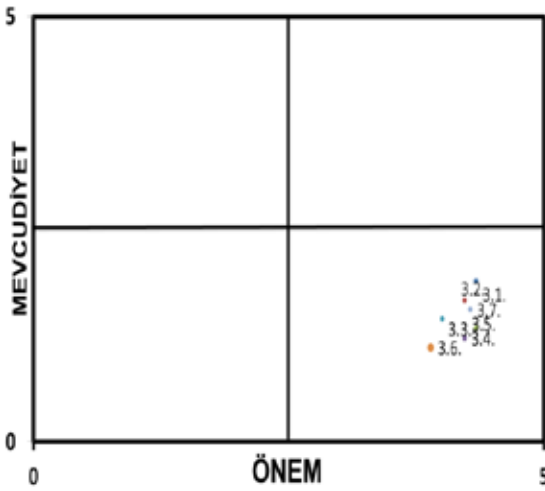
2.5. "Pazarlama ve Tanıtım" konusunda hizmet veren kurum, kuruluş ve firmalar

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	39
DÜŞÜK	0	50
ORTA	0	0
YÜKSEK	78	11
ÇOK YÜKSEK	22	0

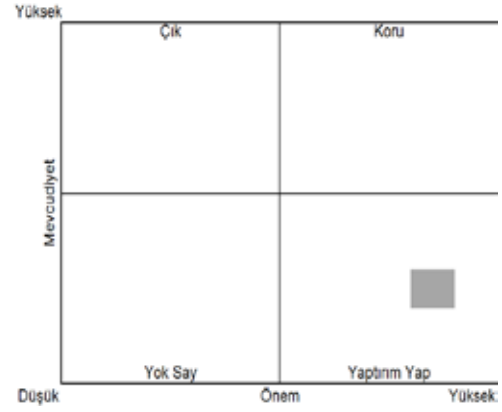
3. Firma Stratejileri, Yerel Rekabet ve İşbirliği Ortamı

		Ort.	St. Sapma	Mod
3.1. Küme aktörleri arasında işbirliği ve diyalog	İş Kümesi için Önemli	4,39	0,51	4
3.1. Küme aktörleri arasında işbirliği ve diyalog	İş Kümesinde Mevcut	3,23	1,01	3
3.2. Küme aktörleri arasında işbirliği ve diyalogu artıracak programlar	İş Kümesi için Önemli	4,09	0,74	4
3.2. Küme aktörleri arasında işbirliği ve diyalogu artıracak programlar	İş Kümesinde Mevcut	2,66	1,28	2
3.3. Uluslararasılaşma ve ihracat için yerel "iş ağları" oluşturma konusunda destek	İş Kümesi için Önemli	4,39	0,55	4
3.3. Uluslararasılaşma ve ihracat için yerel "iş ağları" oluşturma konusunda destek	İş Kümesinde Mevcut	2,43	0,89	3
3.4. Ortak tedarik (hizmet ve/veya ürün) girişimleri için destek	İş Kümesi için Önemli	4,06	0,91	4
3.4. Ortak tedarik (hizmet ve/veya ürün) girişimleri için destek	İş Kümesinde Mevcut	2,02	0,71	2
3.5. Kamu ihaleleri için işbirliği ve ortaklıklar	İş Kümesi için Önemli	3,53	0,74	4
3.5. Kamu ihaleleri için işbirliği ve ortaklıklar	İş Kümesinde Mevcut	2,06	0,98	2
3.6. Çok ortaklı proje ve girişimler için teşvik ve destekler	İş Kümesi için Önemli	3,87	0,92	4
3.6. Çok ortaklı proje ve girişimler için teşvik ve destekler	İş Kümesinde Mevcut	2,44	0,96	2
3.7. "Kritik kütle" (Kümede yeterli sayıda firma bulunması)	İş Kümesi için Önemli	4,26	0,54	4
3.7. "Kritik kütle" (Kümede yeterli sayıda firma bulunması)	İş Kümesinde Mevcut	3,53	0,54	4

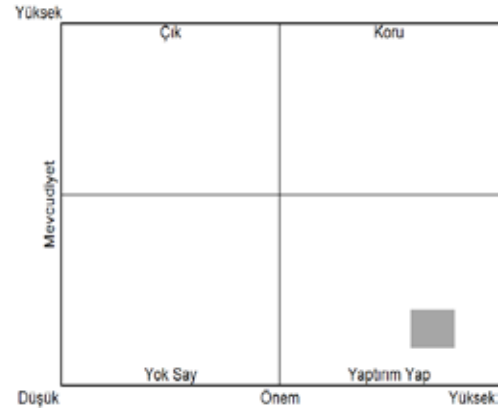
3.1. Küme aktörleri arasında işbirliği ve diyalog

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	22
DÜŞÜK	0	67
ORTA	11	11
YÜKSEK	50	0
ÇOK YÜKSEK	39	0

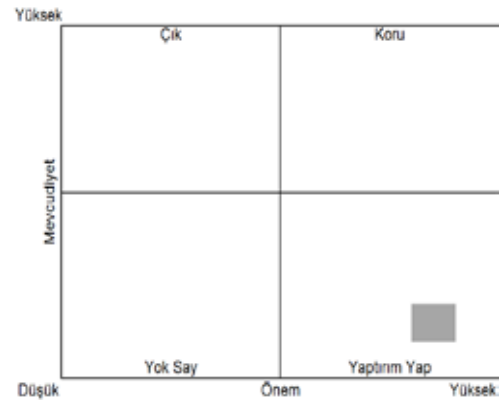
3.2. Küme aktörleri arasında işbirliği ve diyalogu artıracak programlar

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	67
DÜŞÜK	6	17
ORTA	0	0
YÜKSEK	61	17
ÇOK YÜKSEK	33	0

3.3. Uluslararasılaşma ve ihracat için yerel "iş ağları" oluşturma konusunda destek

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	67
DÜŞÜK	0	33
ORTA	0	0
YÜKSEK	67	0
ÇOK YÜKSEK	33	0

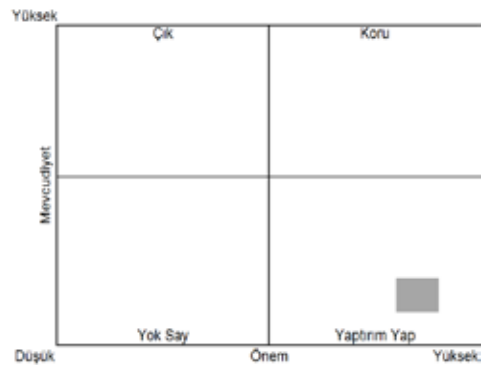
3.4. Ortak tedarik (hizmet ve/veya ürün) girişimleri için deste

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	78
DÜŞÜK	0	22
ORTA	11	0
YÜKSEK	56	0
ÇOK YÜKSEK	33	0

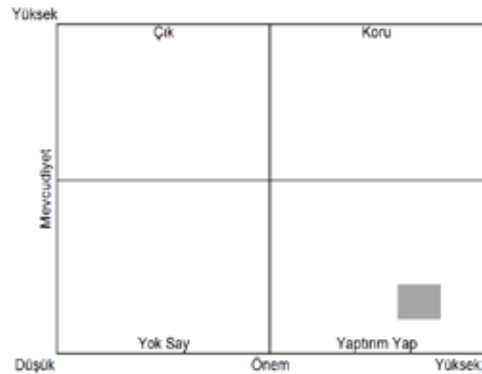
3.5. Kamu ihaleleri için işbirliği ve ortaklıklar

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	78
DÜŞÜK	0	11
ORTA	11	0
YÜKSEK	78	11
ÇOK YÜKSEK	11	0

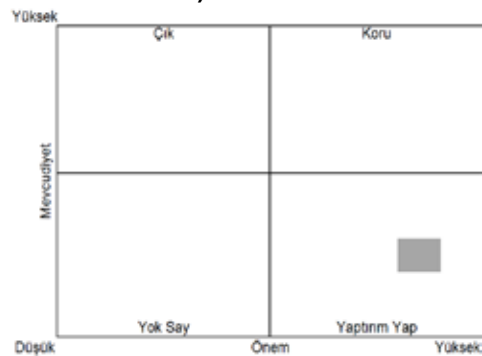
3.6. Çok ortaklı proje ve girişimler için teşvik ve destekler

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	89
DÜŞÜK	0	11
ORTA	22	0
YÜKSEK	67	0
ÇOK YÜKSEK	11	0

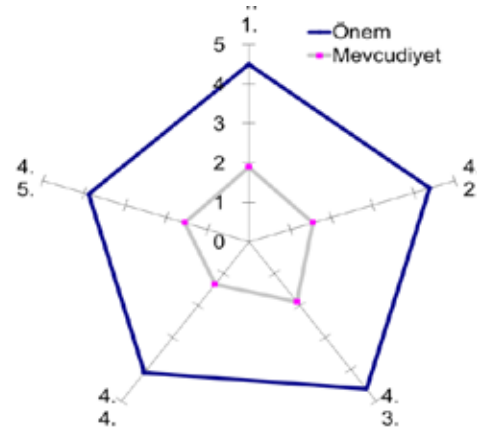
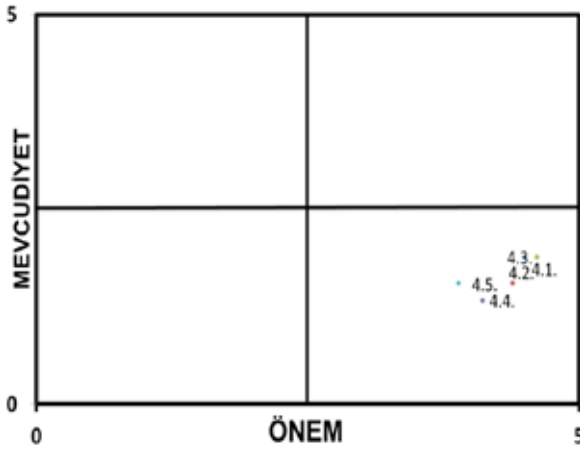
3.7. "Kritik kütle" (Kümede yeterli sayıda firma bulunması)

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	44
DÜŞÜK	0	56
ORTA	0	0
YÜKSEK	72	0
ÇOK YÜKSEK	28	0

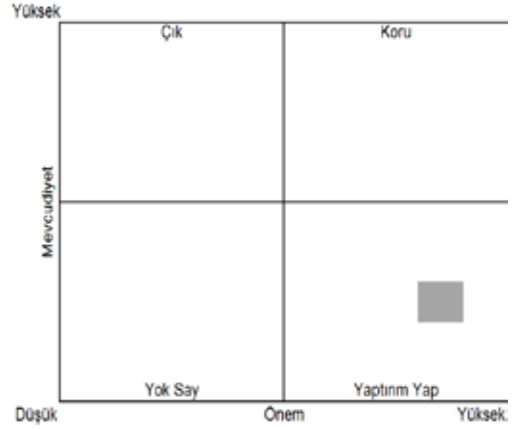
4. Talep Koşulları ve Talebin Yapısı

		Ort.	St.Sapma	Mod
4.1. Bölgesel talep (tüketici ve/veya diğer sektörler)	İş Kümesi için Önemli	4.06	0.73	4
4.1. Bölgesel talep (tüketici ve/veya diğer sektörler)	İş Kümesinde Mevcut	2.11	0.58	2
4.2. Ulusal talep (tüketici ve/veya diğer sektörler)	İş Kümesi için Önemli	4.22	0.73	4
4.2. Ulusal talep (tüketici ve/veya diğer sektörler)	İş Kümesinde Mevcut	1.78	0.81	2
4.3. Dış talep (tüketici ve/veya diğer sektörler)	İş Kümesi için Önemli	4.44	0.62	4.5
4.3. Dış talep (tüketici ve/veya diğer sektörler)	İş Kümesinde Mevcut	2.11	0.58	2
4.4. Kamu ihalelerine "ayrıcılık" erişim	İş Kümesi için Önemli	3.89	0.68	4
4.4. Kamu ihalelerine "ayrıcılık" erişim	İş Kümesinde Mevcut	1.67	0.77	1.5
4.5. Ulusal talep yapısının güçlü, dinamik ve sofistike olması	İş Kümesi için Önemli	3.67	0.49	4
4.5. Ulusal talep yapısının güçlü, dinamik ve sofistike olması	İş Kümesinde Mevcut	1.78	0.65	2

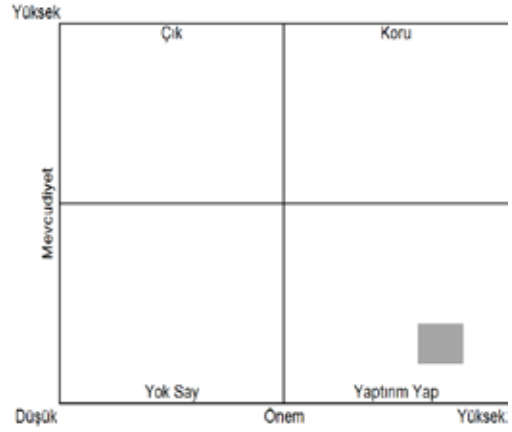
4.1. Bölgesel talep (tüketici ve/veya diğer sektörler)

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	11
DÜŞÜK	0	67
ORTA	22	22
YÜKSEK	50	0
ÇOK YÜKSEK	28	0

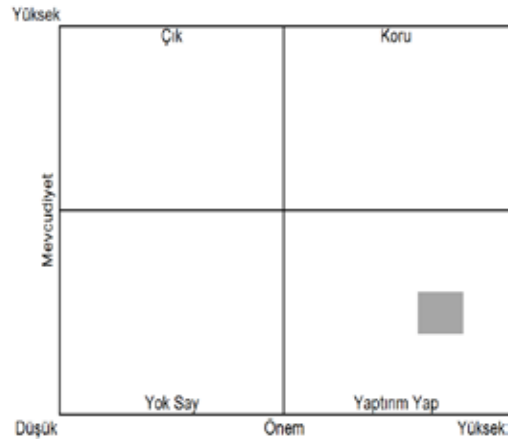
4.2. Ulusal talep (tüketici ve/veya diğer sektörler)

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	44
DÜŞÜK	6	33
ORTA	0	22
YÜKSEK	61	0
ÇOK YÜKSEK	33	0

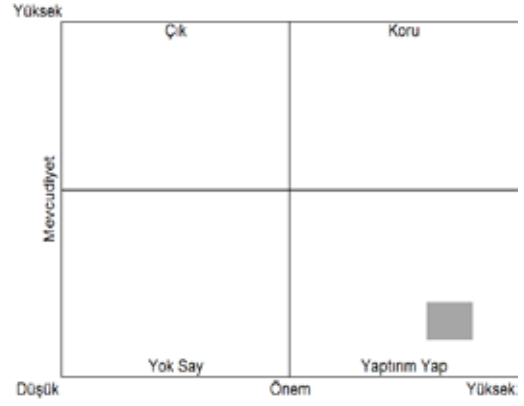
4.3. Dış talep (tüketici ve/veya diğer sektörler)

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	11
DÜŞÜK	0	67
ORTA	6	22
YÜKSEK	44	0
ÇOK YÜKSEK	50	0

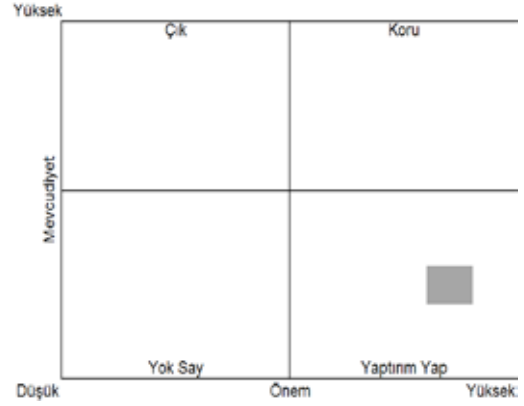
4.4. Kamu ihalelerine “ayrıcalklı” erişim

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	50
DÜŞÜK	0	33
ORTA	28	17
YÜKSEK	56	0
ÇOK YÜKSEK	17	0

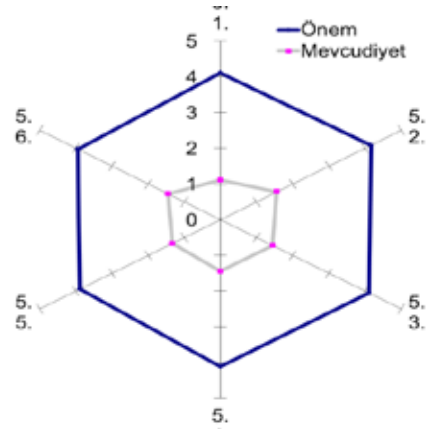
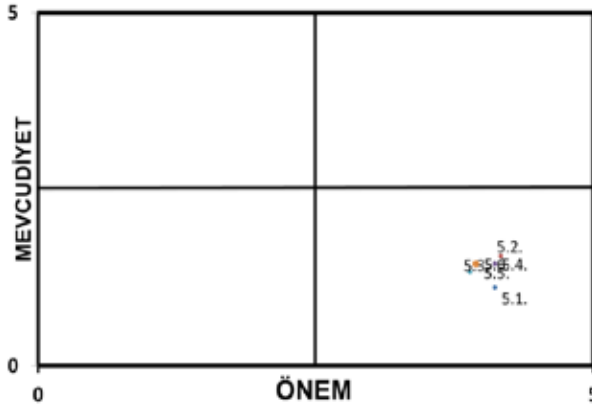
4.5. Ulusal talep yapısının güçlü, dinamik ve sofistike olması

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	33
DÜŞÜK	0	56
ORTA	33	11
YÜKSEK	67	0
ÇOK YÜKSEK	0	0

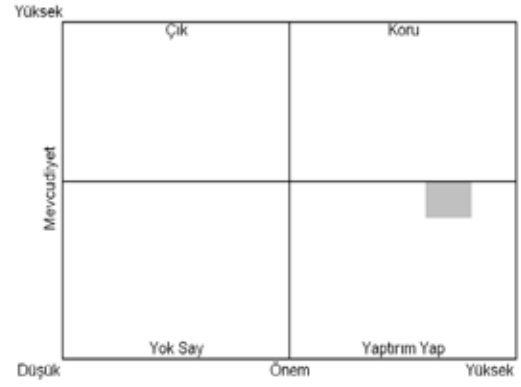
5. İşbirliği Kurumları

		Ort.	St. Sapma	Mod
5.1. Üniversite - sanayi işbirliğinin geliştirilmesi için destek ve teşvikler	İş Kümesi için Önemli	4.11	0.68	4
5.1. Üniversite - sanayi işbirliğinin geliştirilmesi için destek ve teşvikler	İş Kümesinde Mevcut	1.78	0.43	2
5.2. Teknoloji transferi için destek	İş Kümesi için Önemli	4.17	0.62	4
5.2. Teknoloji transferi için destek	İş Kümesinde Mevcut	2.00	0.84	2
5.3. İhtisaslaşmış işgücü geliştirme ve/veya çekme programları	İş Kümesi için Önemli	4.11	0.58	4
5.3. İhtisaslaşmış işgücü geliştirme ve/veya çekme programları	İş Kümesinde Mevcut	1.44	0.70	1
5.4. İhtisaslaşmış beyin gücü geliştirme ve/veya çekme programları	İş Kümesi için Önemli	4.22	0.55	4
5.4. İhtisaslaşmış beyin gücü geliştirme ve/veya çekme programları	İş Kümesinde Mevcut	2.50	0.71	3
5.5. Yerel üniversiteler tarafından iş kümesine verilen destek	İş Kümesi için Önemli	4.11	0.58	4
5.5. Yerel üniversiteler tarafından iş kümesine verilen destek	İş Kümesinde Mevcut	2.11	0.83	2
5.6. Sivil Toplum Kuruluşları tarafından iş kümesine verilen destek	İş Kümesi için Önemli	3.94	0.80	4
5.6. Sivil Toplum Kuruluşları tarafından iş kümesine verilen destek	İş Kümesinde Mevcut	1.72	0.46	2

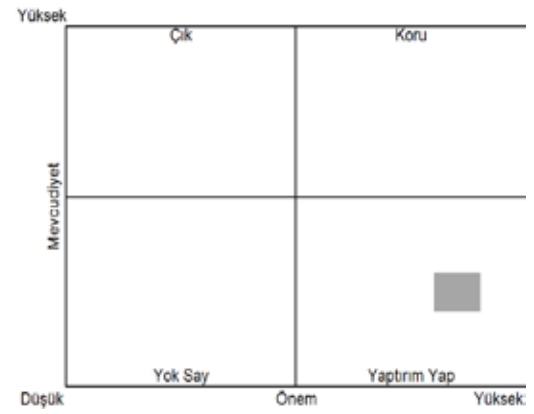
5.1. Üniversite – sanayi işbirliğinin geliştirilmesi için destek ve teşvikler

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	22
DÜŞÜK	0	78
ORTA	17	0
YÜKSEK	56	0
ÇOK YÜKSEK	28	0

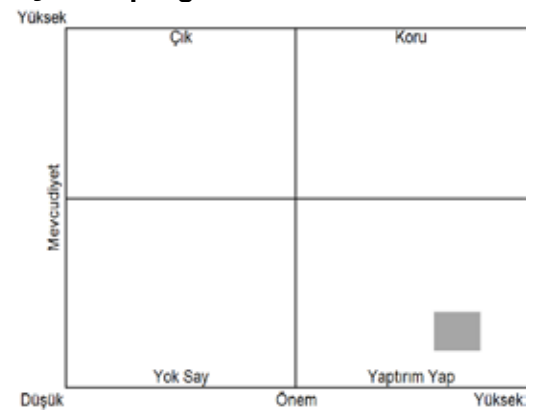
5.2. Teknoloji transferi için destek

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	22
DÜŞÜK	0	67
ORTA	11	0
YÜKSEK	61	11
ÇOK YÜKSEK	28	0

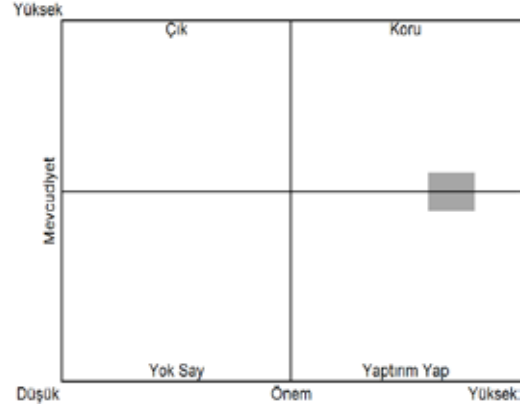
5.3. İhtisaslaşmış işgücü geliştirme ve/veya çekme programları

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	67
DÜŞÜK	0	22
ORTA	11	11
YÜKSEK	67	0
ÇOK YÜKSEK	22	0

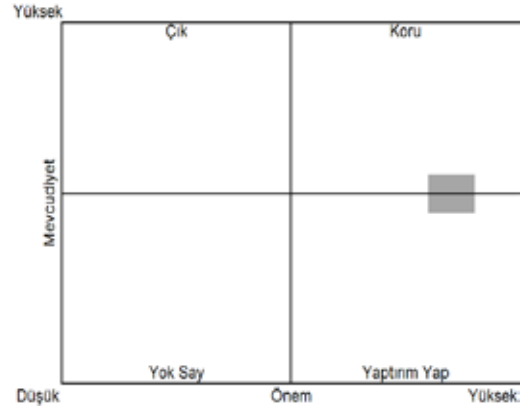
5.4. İhtisaslaşmış beyin gücü geliştirme ve/veya çekme programları

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	11
DÜŞÜK	0	28
ORTA	6	61
YÜKSEK	67	0
ÇOK YÜKSEK	28	0

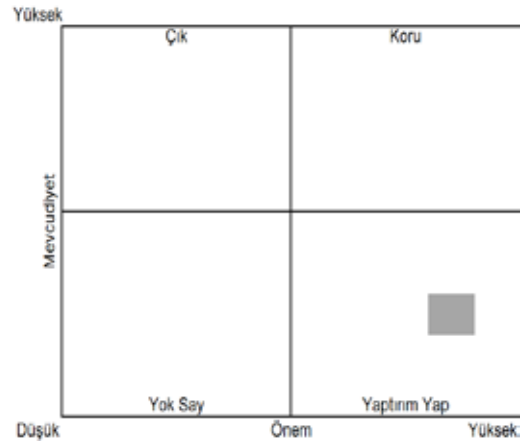
5.5. Yerel üniversiteler tarafından iş kümesine verilen destek

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	28
DÜŞÜK	0	33
ORTA	11	39
YÜKSEK	67	0
ÇOK YÜKSEK	22	0

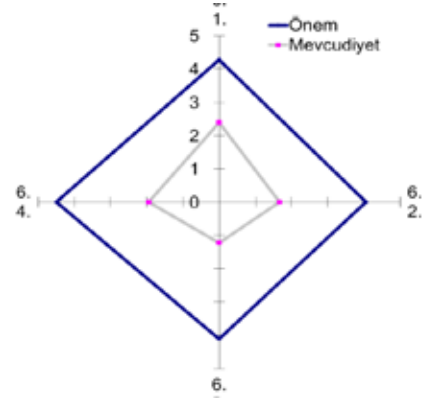
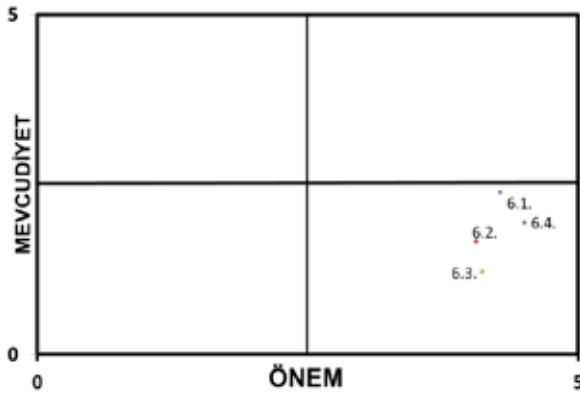
5.6. Sivil Toplum Kuruluşları tarafından iş kümesine verilen destek

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	28
DÜŞÜK	0	72
ORTA	33	0
YÜKSEK	39	0
ÇOK YÜKSEK	28	0

6. Kamu Kurumları

		Ort.	St. Sapma	Mod
6.1. İş kümesini tanıyan ve destekleyen kamu kurumları	İş Kümesi için Önemli	4,30	0,54	4
6.1. İş kümesini tanıyan ve destekleyen kamu kurumları	İş Kümesinde Mevcut	2,07	0,57	2
6.2. Cari mevzuat İş Kümesinin rekabetçiliği	İş Kümesi için Önemli	4,29	0,52	4
6.2. Cari mevzuat İş Kümesinin rekabetçiliği	İş Kümesinde Mevcut	2,15	0,48	2
6.3. İdari (bürokratik vb.) işlemlere kamu kurumları tarafından verilen destek	İş Kümesi için Önemli	4,32	0,55	4
6.3. İdari (bürokratik vb.) işlemlere kamu kurumları tarafından verilen destek	İş Kümesinde Mevcut	2,11	0,51	2
6.4. Kamu kurumları tarafından İş Kümesinin daha rekabetçi hale gelmesi için verilen destek	İş Kümesi için Önemli	4,44	0,52	4
6.4. Kamu kurumları tarafından İş Kümesinin daha rekabetçi hale gelmesi için verilen destek	İş Kümesinde Mevcut	1,53	0,50	2

6.1. İş kümesini tanıyan ve destekleyen kamu kurumları

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	0
DÜŞÜK	0	61
ORTA	11	39
YÜKSEK	50	0
ÇOK YÜKSEK	39	0

6.2. Cari mevzuat İş Kümesi'nin rekabetçiliği...

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	33
DÜŞÜK	0	67
ORTA	22	0
YÜKSEK	50	0
ÇOK YÜKSEK	28	0

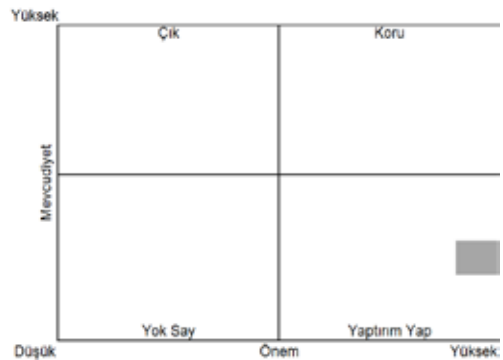
6.3. İdari (bürokratik vb.) işlemlere kamu kurumları tarafından verilen destek

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	78
DÜŞÜK	0	22
ORTA	6	0
YÜKSEK	78	0
ÇOK YÜKSEK	17	0

6.4. Kamu kurumları tarafından İş Kümesi'nin daha rekabetçi hale gelmesi için verilen destek

Sıklık	Önem (%)	Mevcudiyet (%)
ÇOK DÜŞÜK	0	11
DÜŞÜK	0	83
ORTA	6	6
YÜKSEK	39	0
ÇOK YÜKSEK	56	0

DEĞERLENDİRME

Ürün ihtisas borsacılığı sisteminde borsalar; tarımsal ürünlerde kabul edilmiş kalite standartlarına göre sınıflandırılmış ürün, ürünleri temsilen lisanslı depo işletmelerince çıkarılan ürün senetlerine ait ticaretin güven, serbest rekabet ve istikrar içinde yapılmasını sağlamakla görevlidirler. Bu kapsamda; ürünlerin arz ve talebini bir araya getirir, tarımsal ürünlerin alım satımına aracılık ederler ve ürünlerin, ürünü temsilen lisanslı depo işletmelerince çıkarılan ürün senetlerinin ticaretini gerçekleştirirler.

Türkiye’de henüz kurulmuş ve faaliyet gösteren bir Ürün İhtisas Borsası bulunmamaktadır. Ticaret Borsalarının çoğu yalnızca tescil işlemi yapmaktadırlar. Birçok teşvik ve sübvansiyon mevzuatları gereği tescilleri şart koşulduğundan tescil işlem hacimleri artmaktadır. Kendilerini geliştiren az sayıda ticaret borsamızda ise tescilin yanında tartım, numune alma, kalite sınıfının belirlenmesi ve salon satışı gibi hizmetler verilebilmektedir. Bunların; ürün senetleri ve e-ticaret faaliyetlerini yürütmeleri bakımlarından geliştirilmeleri gerekmektedir. Ayrıca ürün senedi ve e-ticaretin uygulamaya konması için lisanslı depoculuğun sisteme entegrasyonu ve *Merkezi Kayıt Kuruluşu*nun oluşturulması gerekmektedir. Sistemin tam olarak işleyebilmesi için mevcut yapının alt yapılarının güçlendirilmeleri gerekmektedir.

Var olan sistemin entegrasyonu, tarım ürünlerin dünya ticaret standartlarına getirilmesi yönünden bir tarım ülkesi olan ülkemizin, bu alanda var olan ve bir an önce tedbir olarak gereklilikleri yerine getirerek sektördeki gelişmelere uygun duruma gelmesi kaçınılmazdır.

Yapılan bu çalışma ile Diyarbakır ilinde Ürün İhtisas Borsasının bir adımı olan Lisanslı depoculuğun kurulumu için başta Hububat ürünleri (Buğday, Arpa, Mısır) olmak üzere pamuk ve kırmızı mercimek ürünlerinde yeterli düzeyde üretim potansiyeli ve kümelenmenin sağlanması için yeterli işletmenin var olduğu saptanmıştır. Ancak sistemin tam olarak işleyebilmesi için lisanslı depo kurulumu kadar, kümelenme hedef kitlesinin alt yapılarına yönelik ciddi iyileştirmelerin ve tarımsal üretimde sisteme uygun üretim modellerinin oluşturularak yaygınlaştırılması gereklidir.

Kümelenme için gerekli faktörlerin varlığı ve uygunluğu, yapılan mevcudiyet ve önem analizleri sonucunda, sistemin yapılabilirliği ile ilgili sonuçlar değerlendirilerek fizibilitede belirtilen çerçevede yapılmasının uygun olduğu saptanmıştır. Bu alanda ilgili kurumların bir araya gelerek *Kümelenme Yol Haritasının* hazırlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Çalışmalarda kümelenme için gerekli tedbirlerin alınması, ilgili kurum/kuruluşların iştiraki, hedef kitleyi sisteme dahil edici cazip modellerin geliştirilmesi başarı şansını artıracaktır.

Sistemin oluşturulması için gerekli inşaat, makine, müşavirlik giderleri bir bütün olarak veya parçalar halinde gerekli ulusal ve uluslararası yatırım, teşvik ve hibe programları incelenerek mali kaynak sağlanabileceği gibi ilgili kurum/kuruluşların öz kaynaklarından da mali kaynak sağlanabilir. Bu konuda yoğun çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.

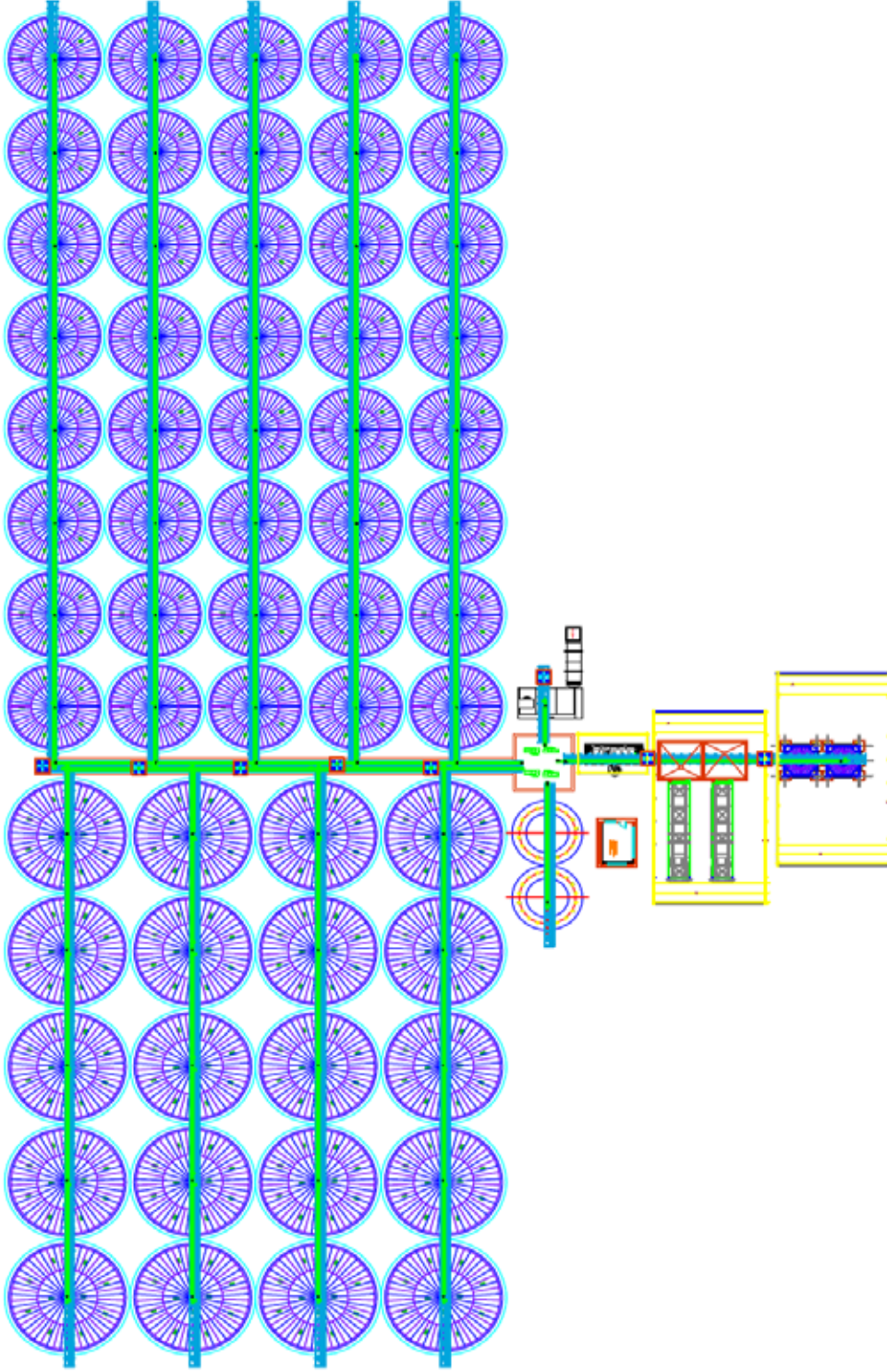
EK 1: Çalışma Grubu Katılım Listesi

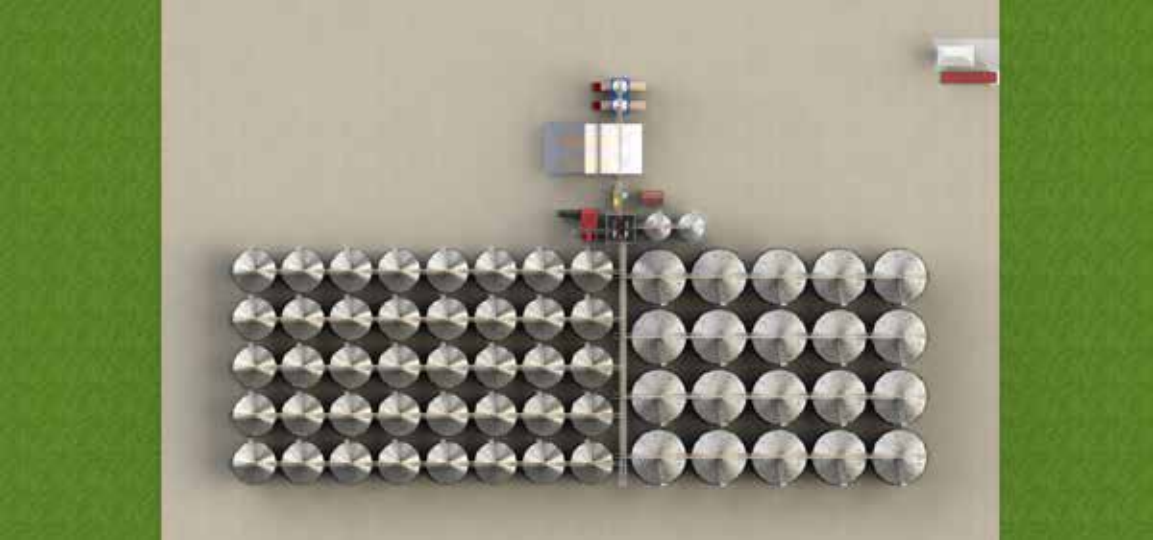
Sıra No	Kurumu	Kişi
1	Diyarbakır Ticaret Borsası	Ebubekir BAL
2	Diyarbakır Ticaret Borsası	Gökhan ÇELİKER
3	Diyarbakır Ticaret Borsası	Hanifi EREN
4	Karacadağ Kalkınma Ajansı	Dr. İlhan KARAKOYUN
5	Karacadağ Kalkınma Ajansı	Dr. Hasan MARAL
6	D.Ü. Ziraat Fakültesi Tarla Bit. Böl.	Yrd. Doç. Dr. Remzi EKİNCİ
7	Diyarbakır Ticaret Borsası	Ramazan ÖZKILIÇ
8	Diyarbakır Ticaret Borsası	Şükrü BOYLU

EK 2: Görüşme Listesi

Sıra No	Kurum/Firma	İsim
1	Polatlı Ticaret Borsası	
2	TOBB- Lisanslı Depoculuk Müdürlüğü	
3	Diyarbakır Ticaret Borsası	
4	Diyarbakır Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü	
5	Diyarbakır Toprak Mahsulleri Ofisi Şube Müdürlüğü	
6	Dicle Ü. Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü	
7	Karacadağ Kalkınma Ajansı	
8	Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası	
9	Diyarbakır Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü	

EK 3: Teknik Çizimler

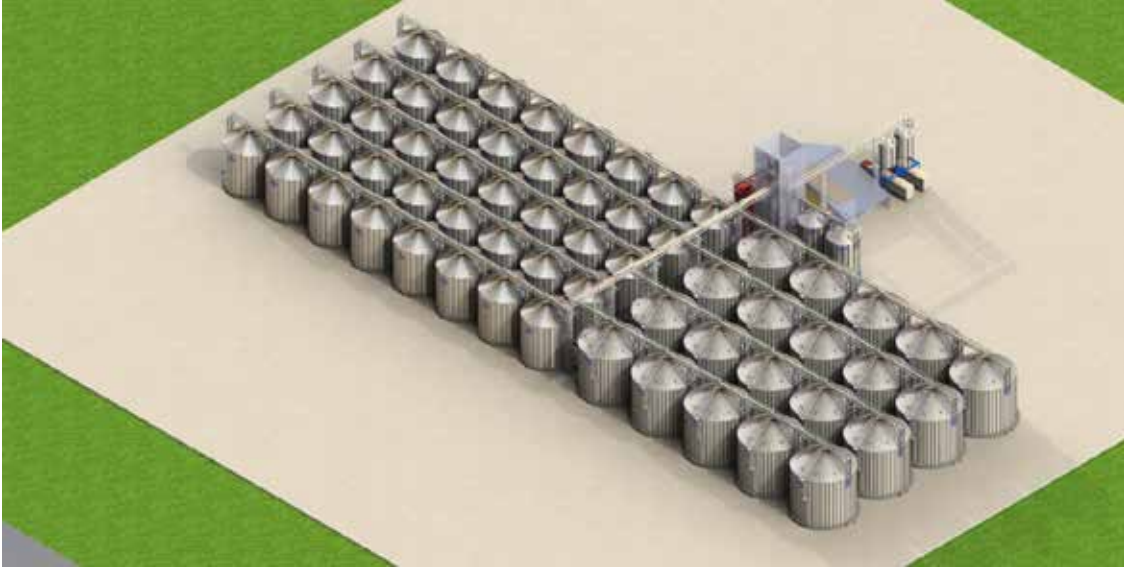
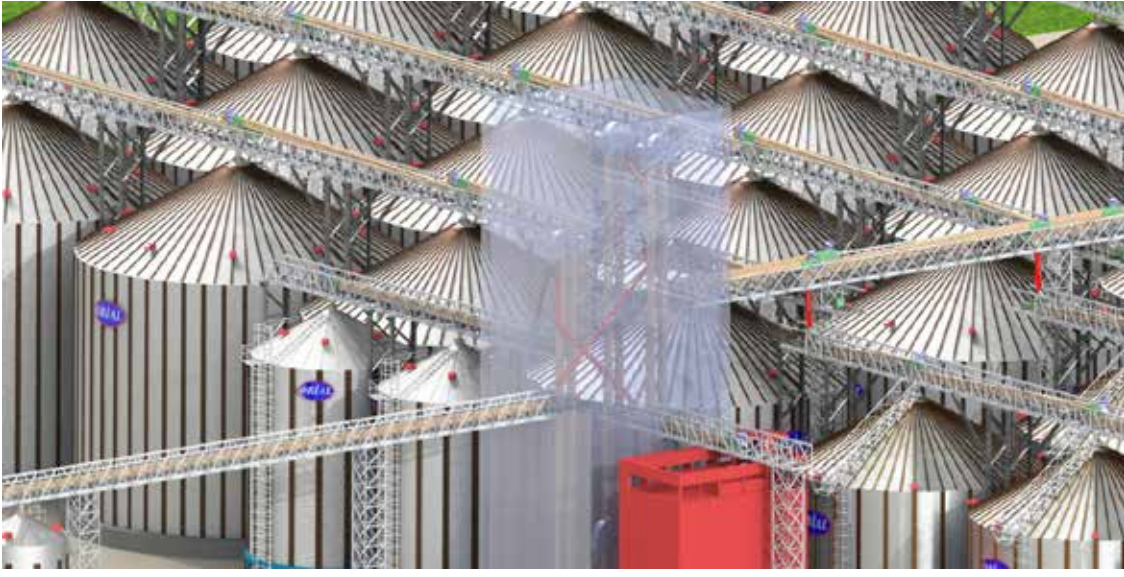

BEŞİNCİ BÖLÜM

LİSANSLI DEPOCULUK İŞ KÜMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

BEŞİNCİ BÖLÜM

LİSANSLI DEPOCULUK İŞ KÜMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

KAYNAKLAR

- Atlı, A., Koçak, N., Aktan, B., 1993. Ülkemiz çevre koşullarının kaliteli makarnalık buğday yetiştirmeye uygunluk yönünden değerlendirilmesi. Makarnalık Buğday ve Mamulleri Sempozyumu, 30 Kasım-3 Aralık 1993 Ankara, S, 345-351.
- Ayçiçek, M. ve N. Yürür (1997). Türkiye tarımında makarnalık buğday üretimi ve önemi. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 11: 267-275.
- Coşkun, Y., İlkhan, A., Köten, M. ve Coşkun, A., 2010. Güneydoğu Anadolu bölgesinde yetiştirilen farklı makarnalık buğday çeşitlerinin kalite yönünden değerlendirilmesinde b ve b* renk değerlerinin kullanılabilirliğinin incelenmesi. J.Agric. Fac. HR.U.,14(3): 25-29.
- Çetinkaya, H., Kendal, E. ve Sayar, M.S., 2013. Ekolojik tarım açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, 6 (1): 195-198.
- ÇŞİM, 201. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, İl Çevre Durum Raporu DİYARBAKIR - 2012
- Demir, A., 2007. Buğday. Tarımsal Ekonomi araştırma Enstitüsü dergisi. No: 9(1):1-4.
- Demircan, E., 2013. İstatistiklerle Şanlıurfa-Diyarbakır 2013. Karacadağ Kalkınma Ajansı Yayınları, Diyarbakır
- DOĞAKA, 2014. Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Araştırması ve Ön Fizibilite Çalışması, DOĞAKA Yayınları, Kahramanmaraş.
- DSİ, 2012. DSİ 10.Bölge Müdürlüğü verileri, Diyarbakır
- GAPUTAEM, 2008. GAP Uluslararası Tarımsal Araştırma ve Eğitim Merkezi (Güneydoğu Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitüsü), 2006-2007 Gelişme Raporu, Diyarbakır
- GTB, 2013. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı verileri, <http://icticaret.gtb.gov.tr/istatistikler/lisansli-depoculuk>
- Kendal, E., Tekdal, S., Aktaş, H. ve Karaman, M., 2012. Bazı makarnalık buğday çeşitlerinin Diyarbakır ve Adıyaman sulu koşullarında verim ve kalite parametreleri yönünden karşılaştırılması. U. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, 26 (2):1-14.
- Kılıç, H., 2003. Güneydoğu Anadolu Bölgesi Koşullarında Makarnalık Buğday (*Triticum turgidum* ssp. durum) çeşitlerinin bazı tarımsal ve kalite özellikleri ile stabilitesi üzerine araştırmalar. Doktora Tezi.
- Kılıç, H., 2006. Güneydoğu Anadolu Bölgesi tahıl değerlendirme raporu. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Güneydoğu Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Diyarbakır. 15 sayfa.
- Kılıç, H., 2014. İleri Kademe Makarnalık Buğday Hatlarının Farklı Çevrelerde Tane Verimi ve Bazı Kalite Özelliklerinin Değerlendirilmesi. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi 1(2): 194-201, 2014
- Kılıç, H., Erdemci, İ., Karahan, T., Aktas, H., Karahan, H. ve Kendal, E., 2005. Güneydoğu Anadolu Bölgesi şartlarında bazı ekmeklik buğday çeşitlerinin verim stabiliteyi üzerine araştırmalar. GAP IV Tarım Kongresi 21-23 Eylül 2005 Şanlıurfa, s., 809-814.

- Kılıç, H., Özberk, F., Özberk, İ., 1998. Güneydoğu Anadolu Bölgesi buğday yetiştirme tekniklerinin irdelenmesi. Güneydoğu Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitüsü Teknik Yayın No: 1998/4
- MGM, 2013. Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri, www.meteoroloji.gov.tr
- Mızrak, G., 2008. Ürün İhtisas Borsacılığı Sisteminde Lisanslı Depoculuğun Yeri, Ordu.
- ORAN, 2012. Lisanslı Depoculuk İşletmesi Fizibilite Çalışma Raporu (TR72-11-DFD-01/06), Ankara.
- Simsaroğlu, U., 2002. "Pamuğun Pazarlamasında Ticaret Borsalarının Rolü", Türkiye V. Pamuk ve Tekstil ve Konfeksiyon Sempozyumu, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Polat Matbaası, Ankara
- ŞTB 2014. Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı verileri, Şanlıurfa
- TMO 2010. Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü, Stratejik Plan (2010 - 2014), ANKARA
- TMO 2013a. TMO verilerinden derlenmiştir. www.tmo.gov.tr
- TMO 2013b. TMO Diyarbakır Şube Müdürlüğü verileri,
- TUİK 2012. TUİK Bitkisel Üretim istatistikleri, www.tuik.gov.tr
- TUİK 2013. TUİK Bitkisel Üretim istatistikleri, www.tuik.gov.tr
- UHK, 2011. TUİK Bitkisel Üretim istatistikleri, www.tuik.gov.tr
- Ünal, M.R., 2011. Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Araştırma Raporu, Fırat Kalkınma Ajansı, Sektörel Araştırmalar Serisi-3, Malatya

T.C.
DIYARBAKIR VALİLİĞİ

KARACADAĞ
KALKINMA AJANSI • DEVELOPMENT AGENCY

